

Kurdish Readers

II. Kurdish Essays

**Edited with Notes
and Vocabularies by
Jamal Jalal Abdulla
and
Ernest N. McCarus**

**Ann Arbor
The University of Michigan Press**

Copyright © by The University of Michigan 1967
All rights reserved
Library of Congress Catalog Card No. 67-14742
Published in the United States of America by
The University of Michigan Press and simultaneously
in Rexdale, Canada, by Ambassador Books Limited
Manufactured in the United States of America

This work was developed pursuant to a contract between the United States Office of Education and The University of Michigan and is published with permission of the United States Office of Education.

PREFACE

In 1960, the Office of Education (Department of Health, Education, and Welfare) proposed that Ernest N. McCarus, Associate Professor of the Department of Near Eastern Languages and Literatures at The University of Michigan and a recognized authority in Kurdish, begin the preparation of a Basic Course and a series of graded Readers for the instruction of students in that language. In the subsequent contracts between the Office of Education and the University, Professor McCarus was designated "Principal Investigator."

With the hearty cooperation of the Ministry of Education of the Republic of Iraq, Professor McCarus obtained for two years (1960-1962) the services of a native Kurdish scholar, originally of Sulaimania, Iraq, Mr. Jamal J. Abdulla, then teaching (and currently Lecturer) in the Higher Institute of Languages of the University of Baghdad. Mr. Abdulla became Co-editor of the majority of the volumes produced under the contracts, selected most of the articles chosen for analysis, and under the supervision of Professor McCarus prepared for them the accompanying exercises and drills. The Department and the University hereby expresses its sincere gratitude to the Iraqi Ministry of Education and the University of Baghdad for making possible this advantageous collaboration.

The Department and the Editors give special recognition to Mrs. Jannat Sirous Balandgray, a Persian and herself a student of Kurdish, who typed all the Kurdish language texts and provided significant assistance in the editorial preparations and the overall format. A similar debt must be acknowledged to two others who participated in the preparation of the glossaries: to Miss Selma Khammash, who typed the Kurdish language materials, and to Miss Nancy Kubany, who typed the English and Kurdish transcriptions.

The Department of Near Eastern Languages and Literatures is proud that one of the permanent members of its instructional and research staff, Professor McCarus, has thus brought to successful completion a series of volumes devoted to the study of a language, Kurdish, which (though spoken by a substantial number of people in the Near East) has received comparatively little attention hitherto in the United States.

Ann Arbor, Michigan

May 31, 1966

George G. Cameron,

Chairman, Dept. of Near
Eastern Languages and Literatures

INTRODUCTION

This reader is one of a series of books prepared for the instruction of Iraqi Kurdish:

1. Jamal Jalal Abdulla and Ernest N. McCarus, Kurdish Basic Course. (Dialect of Sulaimania, Iraq), University of Michigan Press, 1967.
2. Jamal Jalal Abdulla and Ernest N. McCarus, Kurdish Readers. Vol. I, Newspaper Kurdish. University of Michigan Press, 1967.
3. Jamal Jalal Abdulla and Ernest N. McCarus, Kurdish Readers, Vol. II, Kurdish Essays, University of Michigan Press, 1967.
4. Jamal Jalal Abdulla and Ernest N. McCarus, Kurdish Readers. Vol. III, Kurdish Short Stories, University of Michigan Press, 1967.
5. Ernest N. McCarus, A Kurdish-English Dictionary (Dialect of Sulaimania, Iraq), University of Michigan Press, 1967.

The Basic Course follows the audio-lingual approach in teaching the phonology, basic structure, and useful vocabulary of the speech of the educated native of Sulaimania, Iraq. The writing system and an introduction to written Kurdish are also included. The Kurdish Readers assume mastery of the contents of the Basic Course and provide readings in three prose genres. Newspaper Kurdish contains twenty-eight selections on a variety of topics from the newspapers Zhîn and Khebat, as well as exercises for classroom use. Each selection in Essays and Short Stories is accompanied by a set of vocabulary and notes presented in order of occurrence in the text. The vocabulary of all these materials, together with additional items from other newspaper sources or recorded from the speech of natives of Sulaimania, is included in the Kurdish-English Dictionary.

* * *

The Kurds are an important minority occupying significant amounts of territory in Turkey, Iraq and Iran, and lesser amounts in Soviet Armenia and Syria. While they have maintained their linguistic and cultural integrity over several millennia, it is only in this century that they have developed what can be called a flourishing literary life. The beginning of this period can perhaps be placed at 1898, when Mihdet Bey Bedir-Xan founded in Istanbul the short-lived Kurdistan, the first Kurdish-language newspaper.

It was after World War I in Iraq and Soviet Armenia, however, that Kurdish literature found soil for rapid growth. In Iraqi Kurdistan Kurdish was made the exclusive language of instruction in the early grades, Arabic being introduced after the fourth year. Thus, there developed during the 1930's a literate body of Kurds large enough to support a newspaper as well as some monthly periodicals

and an occasional monograph. Kurdish was also taught in schools of the Armenian SSR, where the Kurds constituted a very small minority.

After the July 14 Revolution of 1958 Kurdish literature flourished in Iraq. Many new newspapers and magazines joined those already in existence, and large numbers of books and pamphlets were published in various parts of Iraq. There were anthologies of poetry, short stories, essays, translations, etc., on a variety of subjects and themes. The dominant theme however, is Kurdish nationalism, which includes the Kurdish language and traditional Kurdish values. For detailed and systematic treatments of this movement, see the Bibliography below.

In selecting the essays for this volume we have attempted to provide variety in terms of subject, style and vocabulary; various orthographic conventions are also represented. Thus, an editorial and a science news item are included among the essays. The dialect is, of course, that of Sulaimania, the dialect of official publications and of school texts in use in all of Iraqi Kurdistan.

Each selection is followed by vocabulary and notes in order of occurrence in the text. All but the most basic vocabulary items are glossed, usually only the first time it occurs in the text. An understanding of grammatical structures is assumed; however, difficult or ambiguous passages are often translated for the reader. Although the selections are graded by length, each article is glossed independently of the others, so that they may be read in any order desired.

Written Kurdish has not yet settled on a single orthographic convention. The texts in this reader are reproduced exactly like the original, except for obvious typographical errors. Words are listed in the glossaries in their dictionary forms -- singular nouns and adjectives, verbs in the infinitive form, with the present tense stem given in parenthesis. However, present stems are not normally given for the following very common verbs: *bún*, *bunəwé*, *kirdín*, *dán* *kəwtín*. The Kurdish listing and the phonemic transcription do not necessarily agree: the former gives the item as an independent word, i.e., as a Kurd might refer to it, while the latter gives the precise form and order of constituent elements as it occurs in the passage in question. For verbs, the Kurdish normally represents an infinitive, which can be used as any other noun, as *ʔagabún læ* 'consciousness of s.th.', while the transcription gives its structure as a verbal phrase *ʔaga læ... bún* 'to be conscious of s.th.'; or, it may be transcribed as an infinitive if it is so used in the passage in question. The transcription also differs in that it represents at times the spoken form, as opposed to the literary form, which is then presented in brackets, as *čəŋ* [*čənd*]. Parentheses denote optional omissions; thus *náw(d)a=náwda* or *náwa*. Three dots ... indicate the position of the object. The vocabulary of all the selections is included in the Kurdish-English Dictionary.

E.N.M.

Bibliography

- Thomas Bois, O.P. Connaissance des Kurdes, Beirut, Khayat's, 1965.
- _____ L'Ame des Kurdes à la lumière de leur Folklore, Beirut, 1946.
- _____ "Coup d'oeil sur la littérature kurde," Al-Machriq, 49: 201-239 (1955).
- _____ "Les Kurdes. Histoire, Sociologie, Littérature, Folklore," Al-Machriq, 53: 101-147, 266-299 (1959).
- _____ "Bulletin Raisonné d'Etudes Kurdes." Al-Machriq, July-October 1964, 527-670.
- Major C. J. Edmonds, Kurds, Turks and Arabs. (Politics, Travel and Research in North-Eastern Iraq, 1919-1925). London, 1957.
- E. N. McCarus, "Kurdish Language Studies," Middle East Journal, Summer 1960, pp. 325-335.
- Basile P. Nikitine, Les Kurdes. Etude sociologique et historique. Paris, 1956.

Abbreviations

adj.	adjective	o.s.	oneself
approx.	approximately	pass.	passive
Ar.	Arabic	pass. part.	passive participle
conj.	conjunction	pl.	plural
dial. var.	dialectal variant of	pres.	present stem
dim.	diminutive	pron. suff.	pronominal suffix
foll.	following	s.o.	someone
interrog.	interrogative	s.th.	something
intrans.	intransitive	subjunct.	subjunctive
masc. n.	masculine name	Sul.	Sulaimania
n.	noun	trans.	transitive
neg.	negative	voc.	vocative

Preface	111
Introduction	v
Selection	
1. The Yazidis	1
2. Purifying The Kurdish Language of Foreign Words	7
3. Our Forests	14
4. Kurdish Dialects Will Not Become Unified Without The Creation of A Kurdish Academy	26
5. A Kurdish Radio Station or A Radio Station for Music?	35
6. The Atom and Atomic Power	45
7. An Analysis of Democracy ...	55
8. Experts from the Directorate General of Antiquities Make Important Finds in Sharezur Area	64
9. How to Remedy the Ills of Our Society	75
10. The Place of Mir-1 Gawra of Ruwanduz in the History of the Kurdish People	91
11. History of the City of Sulaimania	108
12. No, Our Literature Is Not Backward	127

- ۲ به نارره وا ناوی یه زیدی به سه ر ئم کوردانه دا سه پینراوه .
- ۳ ئه مانه به هیچ جوریک نه په یوه ندی یان به یه زیدی کورری موخاوی یه وه هه یه وه نه به هیچ یه زیدیکی تره وه به لکوناوه که یان له یه زدانی یه وه هاتوه که یه زدان ووشه یه کی کوردی ی زورکونه به مانای . . .
- ۴ ئم یه زدانی یانه کوردن ، له نه وه ی ماده کان ، وه هه ر ئه وانن که له سه ر ئایینی زه رده شتی (ئایینی کونی کورد) ماوون، به لام که میک ل په یه وه ی ئایینی ئیسلام و مه سیحی تیکه ل به ئایینه که یان بووه .
- ۵ به گویره ی ئایینی زه رده شتی دووخوا هه یه ، هورمز؛ وه ئه هریمه ن وه باوه رریان وابوو که باشتترین کاری خوا ی چاکه که ناوی هورمز دروست کردنی روژه ، له به ر ئه مه روژیان دانا به دروشمی هورمز وه هه روه ها ئاگریش چونکه رووناکی یه .
- ۶ به لام دروشمی خوا ی شه رر ، بریتی بووله بالنده یه کی درر ، وه کو هه لو ، وه ماریکی به ده مه وه بی .
- ۷ به م پی یه وه کو ئه بینین ئم دروشمانه ئیسته ش له ناو
- ۸ یه زدانی یه کانا ماوه . له په رستگای (لالش) ی یه زدانی یه کانا
- ۹ له سه ر ده رگا که وینه ی مار هه لکه ندراوه . وه له قه لای عه مادی یه شا له سه ر ده رگای روژئاوا - ده رگای مووسل - له سه ر مه رر مه رر نیگاری روژ هه ل که ندراوه ، وه له سه ر ده رگا که ی تر

(ده رگای روژه لات) نیگاری ئه و بالنه ده وماره که دروشمی
ئه هریمه نی خوی شه ره هه لکه نداره .

۱۰ یه زدانی یه کان به زمانی په تی ی کوردی ئه دین وه شانازی
ئه که ن به وه وه که کوردن ، به لام به داخه وه ده ری ئه برین که وا
له هه ندیک جارا خیله ئیسلامه کانی کورد به هاندانی چه ند مه لایه کی
که وجی نه فام هیرشیان بردوونه سه رو هه ولی سزا دانیان داوون .

له گوڤاری (روژی نوی) لاپه ره ۲۱ ژماره ۲ سالی ۲
که ئه کاته سالی ۱۹۶۱ وه رگیراوه

احمد فخری محمد Ahmad Fakhri Mohammad is the Arab author of a book on the Yazidis -- their religious beliefs, way of life, etc. In this translation of an excerpt from his book he attempts to refute the erroneous but commonly held belief that the Yazidis are devil worshipers. He traces the origins of their religious beliefs back to Zoroastrianism.

The Yazidis speak Kurdish and are generally regarded as Kurds. Numbering several thousand, they live in Shekhan, near Mosul.

- 1 یه زیدی یزیدی yazidí 'Yazidi' The Yazidis propitiate the God of Evil as well as the God of Good to avoid his wrath, and so are sometimes referred to as "Devil worshippers."
- 2 ناره‌وا nařewá 'inaccuracy, inappropriateness'
 به ناره‌وا "inaccurately, improperly"
 سه پاندن به سه‌ر sēpandīn (-sēpen-) bēser 'to impose on'
- 3 به هیچ جور یکن be híc jorek 'in no way, in no manner'
 نه... نه né...né 'neither...nor'
- په یوه ندی به... وه peywēndí bē...ēwē 'connection with, relation to'
- یزیدی کوری موطاووه yazîd-i kuř-i muṣawiyé 'Yazid bin Muṣawiya', second Caliph of the Umayyad dynasty
- یه زدانی yēzdaní 'one who believes in Yazdan (God)'
- و شه wîšé 'word'
- کون kón 'old'
- به مانای "of the meaning...[God]"
- 4 نه وه newé 'offspring, descendant'
- ماد mād 'Medes'
- هر ته وانن که "they are the only ones who"

مان له سه ر	mán (-men-) lesər 'to keep following, maintain, preserve'
ئاین	ʔayfn 'religion'
زه رده شتی	zerədeští 'Zoroastrian'
په پیره و	peyréw 'principle, teachings'
ئیسلام	ʔislám 'Islam'
مه سیحی	məsihi 'Christian; Christianity'
تیکه لپیرون به	tekəl bún bə 'to be mixed with'
5 به گهره ی	bə gweré-i 'according to'
خوا	xwá 'God'
هورمز	hurmíz 'Ormazd', or 'Ahura Mazda', the Zoroastrian spirit of light and good
ئه هریمن	ʔehrimén 'Ahriman', the Zoroastrian spirit of darkness and evil
بیاوه در	bawér 'belief, conviction'
کار	kár 'deed; work; function'
چاکه	čaké 'goodliness; good action'
د انان	da nán (-ne-) 'to use, utilize'
د روشم	durúšm 'symbol'
هه روه ها	hérwəha 'in the same manner, likewise'
ئاگر	ʔagīr 'fire'
روناکی	řunakí 'light, illumination'
6 شه در	šér 'evil'
بریتی پیرون له	bīret-i bún lə 'to consist, be composed of'
بالند	balīndé 'bird'
د در	dīř 'raptorial; fierce'

	هه لو	həl _ó	'eagle; vulture'
	مار	már	'snake'
	دهم	dém	'mouth'
			وه ماریکی به ده مه وه بی "with a snake in its mouth"
7	پی	pé	'foot'
			به م پی به "in this manner"
	له ناو ٠٠٠ د ا	lənáw...(d)a	'among'
	مان	mán (men-)	'to remain, to continue existing'
8	په رستگا	perīstgá	'temple'
	لالش	lalīš	'Lalish' (place name)
	وینه	wené	'picture, portrait'
	هه لکه نندن	həl kəndīn (kənd-)	'to carve out; to engrave'
9	قهلا	qelá	'fortress; fort'
	عه مار ی یه	ʕemadiyé	'Amadia' (city in northern Iraq)
	مووسل	musīl	'Mosul'
	مه رر مه رر	məřmėř	'marble'
	نیگار	nigár	'portrait'
	روژ هه لات	řožhelát	'east'
10	په تی	pətí	'pure; unadulterated'
	د وان	dīwán (-dwe-)	'to speak; to say'
	شانازی کردن به	šanazi kīrdīn bə	'to be proud of'
			"They are proud to be Kurds."
	د اخ	dáx	'sorrow'
			به د اخه وه "with lamentation, sorrowfully"

(10)	د، ربررین	dəř bířín (bř-) 'to voice, to make known, disclose'
	که وا	kəwá (conj.) 'that'
	هه ند یک	héndek 'some, several'
	خیل	xél 'tribe'
	هاندان	handán (də-) 'to instigate; instigation'
	ملا	məlá 'Mulla'
	که وچ	géwǵ 'stupid'
	نه نام	nəfám 'irrational, not sensible'
	هیرش برد نه سر	heriš bírdnəsér(bə-) 'to attack'
		"attack" هیرش
	هه ول دان	həwl dán (də-) 'to attempt; to try to'
	سزادان	sǵza dán (də-) 'to give pain to; to punish'

سوله یعانی : ساده

٢

زور که س ئه بینم له م روژانه دا له سه ر پاک کردنه وه ی زوبان و وتار ئه نوسن
وه هه ندیکیان پیشنیاری به که لکو جوان ئه خه ته پیش چاو ، وه کو پیشنیاری گرتنی
کونفرانسیکی زوبانی له هه مو جوړه زاراوه کانی زوبانی کوردی ، که ئه مه ئه گه ر
بیته دی ئه توانین بلین له پاش ماوه یه کی زور که م زوبانی کوردی ئه گاته پایه یه کی
زور به رز .

٣

بو بژار کردنی زوبان ئه گه ر ووشه یه ک له زاراوی ناوچه یه کی کوردیا ده س
نه که وت ایعه نابی راسته و خو ووشه ی بیگانه به کار بینین ، وه یا کوتوپرر خومان
ووشه ی کوردی بو هه ل تاشین به لکو پیوسته ناو زاراوه کوردیه کانی تر بگه ریین
ئه گه ر له ناو اوا نا ده سمان که وت ئه وا به کاری بی نین ، ئه گه ر ده س نه که وت
ئه مجا به پی ی بیرو باوره ریه ک گرتنی چه ند زوبان شناسیکی خومان ووشه یه کی
بودا تاشین وه ووشه بیگانه که شی له گه ل بخه ینه ناو دو که وانه ، وه لاشم وایه
زوبانی کوردی زور ده و له مه نده ئه گه ر به وردی ناو هه موو زاراوه کوردیه کـان
به تایبه تی ناو دیهاتیه کانیا ن بهشکینری هه موو جوړه ووشه یه کمان ده سگیر ئه بیت .
له سه ریکی تریشه وه ئه و ریگا تازه ی که هه ندی له نوسه ره کانمان گرتویانه ،
ئه گه ر بیته هه موو نوسه ره کان له سه ری برون له ماوه یه کی زور که ما ئه توانم بلییم
وشه ی بیگانه له ناو نوسراوه کانمانا نامینی .

٤

ریگای تازه بو نوینی کوردی : —

٥

پی ویسته ئه و نوسه ره به پی ی توانا خوی له ووشه ی بیگانه لادا ، وه خوی
ماندوبکا بودوزینه وه ی ووشه ی کوردی ، هه رچه ند ئه م ریگایه ش به هوی بی
فه رهه نگیه وه زور سه خته به لام ئه بی هه ر له سه ری بروین ، جائه و ووشه

کوردیه که به کاری دینین ئە گەرباش آشکرانه بوله ناو خوینده واراندا ئە وکاته
 ووشه بیگانه که شی له گەڵ بنوسین به لام ووشه بیگانه که بخهینه ناو دوو که وانه وه
 "قه سه وه" ، ایتربه م جوړه له ماوه یه کی که ما زوبانه که مان به آسانی بومان
 بژار ئە کری له ووشه ی بیگانه .

٦

له سه ریکی تریشه وه پی وسته له سه ربه ربه به رانی گوڤار و روژنامه
 کوردیه کان که ئە و ووتار و هه لبه ستانه ی پرره له ووشه ی بیگانه بیان
 خه نه پشت گوی وه به هیچ ره نگی نه یان نوسن ، بوئه وه ی خاوه نه کانیا ی بینه وه
 سه رهوش وه له وه به دواوه نوسینه کانیا ی بژار بکه ن له دررکو دالی ووشه ی بیگانه .

٧

برای خوینده وارب به هوی تی کوشانی هه ندی له نوسه ره به رزه کانمانه وه
 ئە مرو گوڤار و روژنامه کوردیه کان زور به رز و خاوین ترن له گوڤار و روژنامه فارسیه کان
 که سه ده ها ساله نوسه ره کانیا ی خویان به نوسینه وه ماند و کردوه ، به لام ریگای
 بژاریان نه گرتوه .

٨

ئیتربه لیم پی وسته راسته و خوئه و نوسه رانه رووشکین بکرین که خویان
 ناپاریزن له به کار بردنی ووشه ی بیگانه ئیتربه پیشه وه بو بژار .

له روژنامه (ژین) روژی ٢٣/٥/١٩٥٧ وه رگیراوه

1	بزار کردن له	bīžar kīrdīn le 'to weed out; to dispose of the undesirable portion of; to purify s.th. of'
	زووبان	zubán 'language'
	بیگانه	bègané 'alien, foreign'
2	پاک کردنه وه	pàk kīrdnəwé 'to clean, cleanse'
	ووتار له سه ر	wītár ləser 'essay, article on'
	هه نديك	hónék 'some; several'
	پیشنیار	pešniyár 'proposal, suggestion'
	به كه لك	bekálk 'useful'
	خسته پیش چاو	xīstnə peš čáw (xə-) 'to put before the eye; to present, posit'
	گرتن	gīrtīn 'to catch or capture; to hold (a meeting)'
	كونفرانس	konfīráns 'conference'
	زووبانی	zubaní 'pertaining to language; linguistic'
	جور	jór 'kind, sort'
	زاراو	zaráw 'dialect'
	هاته دی	hatnədí 'to come into existence; to be realized'
	ماوه	mawé 'period of time; span of time'
	کم	kóm 'little, few, small (in quantity)'
		ماوه یه کی کم "a short while"
	گه یشته	geyštīne (ge-) 'to arrive at; to reach'
	پایه	payé 'column or pole; degree; level'
	به رز	bérz 'high'

3	ناوچه	nawčé 'province; region'
	ده ست که وتن	dəst kəwtín 'to come to the hand (of); to be found (by)'
	راسته و خو	řastéwxo 'immediately, directly'
	به کار هینان	bə kar hənán 'to use, utilize'
	وه یا	wə yá (after neg.) '...nor...'
	کوتوپر	kutupĩř 'at once; soon'
	هه ل تاشین	həl tašín (taš-) 'to cut out, to carve out'
	به لکـو	bélku 'but (contradicting the previous clause)'
	گه رران	gəřán (gəře-) 'to walk about idly; to search'
	ئه وانـه	ʔəwané 'those'
	ئه وا	ʔəwá 'then, in that case'
	ئه مـجا	ʔímja 'then, afterwards'
	به پی ی	bə pé-i 'according to'
	بیروباوه ر	bĩrubawéř 'belief; idea; opinion'
	یه ک گرتن	yək girtín 'to unite; to agree'
		"on the basis of the unanimous opinion of..."
	شناس	šunás 'knowing, acquainted with...'
	زوبان شناس	zuban šunás 'one who knows the language'
	دا تاشین	da tašín (taš-) 'to cut out with a view of fitting; to fit by carving out'
	خستن	xĩstín (xə-) 'to drop; to put'
	دوو که وانـه	dukəwané 'parenthesis'
	لاشم وایه	lášim wayə 'I am of the opinion also'

به وردی	bə wĩrdí 'minutely, finely; closely, carefully'
دیهاتی	dehatí 'relating to villages'
	دیهات (pl. of دی) "villages"
پشکین	pĩškínín (pĩškín-) 'to search carefully'
ده سگیر برون	dəsgir bún 'to find, discover; to secure, obtain'
له سه ریکی تریشه وه 4	lə sərek-itĩrišəwə 'on the other hand'
ریگا	řegá 'road; way, method'
گرتن	gĩrtĩn (gr-) 'to catch, capture; to follow'
ئه که ربیت و ...	ʔəgər bétu... 'if it comes to pass that'
له سه ر روشتن	ləsər...řoyštĩn (řo-) 'to follow, proceed on the model or pattern of'
ماوه	mawé 'period of time'
نوسراو	nusráw 'written material; publication'
مان	mán (men-) 'to remain'
5 توانا	twaná 'strength; ability, capability'
	به پی توانا "as much as possible"
خو له ... لادان	xò læ...la dán 'to avoid'
خو ماندو کردن	xò maŋu kĩrdĩn 'to tire oneself'
دو زینه وه	dozinəwé (doz-) 'to find'
هه رچه ند	hərčəŋ 'even though'
به هوی	bə hó-i 'because of, in consequence of'
فه ره نگ	fərhəŋ 'dictionary'
	فه ره نگیه وه "for the lack of a dictionary"
سه خت	séxt 'difficult, hard'

جا	já 'then'
	که به کاری نه هینین dial. var. of "which we utilize"
اشکرا	ʔaškírá 'clear, obvious'
له نار	lə nárw 'among'
	نه و کاته "in such a case"
خستن	xístín (xə-) 'to put, place'
قه وس	qéws (Arabic) 'parenthesis'
به م جوره	bém jorə 'in this manner'
6	له سه ریکی تریشه وه "on the other hand"
به ریوه به ر	bəřewəbér 'manager, director, person in charge'
هه لبه ست	həlbést 'verse, poetry'
پرر له	pír lə 'full of'
خسته پشت گوی	xístne píst gwé (xə-) 'to be indifferent towards, be careless about (lit., "to put behind the ears")'
به هیچ ره نگی	bə híč řeŋe 'in no way'
خواه ن	xawén 'owner'; here: 'author'
هاته سه ر هوش	hatne sər hóš (ye-) 'to come to reason, return to one's senses'
له وه به دواوه	ləwé bedwawə 'from there on; thenceforth'
درر کودال	dířkudál 'thorns and weeds (lit., "thorns and ravens")'
7	xwendəwár 'reader'
به هوی	bə hó-i 'as a result of'
تی کوشان	te košán (koše-) 'to endeavour, to try hard; to struggle'
به رز	bérz 'great; elevated'

خاوين	xawén 'clean, tidy, trim'
فارسی	farsí 'Persian'
سدها	sedehá 'hundreds'
رووشکین کردن 8	řušiken kirdín 'to shame, put to shame'
خو پاراستن له	xo parastín le (parez-) 'to protect one- self from; to evade; to guard oneself against'
به کار بردن	bə kar bīrdín (bə-) 'to use, employ'
پیشه وه	pěšewə 'forward, front'
	برو پیشه وه "forward! advance!"

رشید نجیب

۲

یه زدانی پاک به به خشنده گیه کی بی سنوره وه ولاته شیرین و
جوانه که مانی رازانوته وه ؛ یان راسته ئه وی رازانبوو ۰۰۰ چپای به رزو
بلند ، روماری جوان و ره وان ، دولی چرو و سیبه ردار ، گومی شینی بی بن ،
میرگی ره نگین و شیرین ، ده شتی پانی دل که ره وه ، و ، داخی به جه رگم ،
نزار و دارستانی فینکی به خش و دل فرین یان دل ترسین ۰ به لی بو دارستان و
نزاره کانمان ئه لیم داخی به جه رگم ؛ چونکه ئه م دارستانه جوانانه ی خواوه ندی
که وره بوی کرد بوین به کانی جوانی ، و پیت و به ره که ت ئه بو ایعه وه کو جگم
گوشه ییکی خوشه ویست په روه رده ی بکه یین و پاریزگاری ببین که چی به پاچ و
پن مه رره ، ته ور و ته ورداس تیی به ربوین ، له بنی ده رده هینین - هر
وه ک له گه ل سورشتدا د وژمنایه تیمان هه بی ! یان له جیاتی حه ز به
ویرانی بکه یین ۰

۴

به د و بی فه رری ئه م کرده وه یه مان زیاتر له وه دایه که وه زن هینان به
دارستانه کان وه نه بی ته نیا به نه هیشتی نزاره کان بوه ستی ۰ دارستان کانگی
آوه دانی و بناغه ی ژینه باران له گه لای سه وزو جوانی ئه وه وه په یدا ئه بیت ؛
خو پیویست نیه که بلیم باران مایه ی ژیان و مانسی خومان و نیشتمان -
خوشه ویسته که مانه ۰ ئه ونه بی سه رچاوه ی ژینان و وشک ئه بی ، رومار و
جوبار بی آو ئه بی ؛ کشت و کالمان ئه بی به پوش وله جیاتی ئه وه ی بی به
مایه ی زینده گانی ئه بی به هوی اگر و سوتان ۰

۷

تی ناگه م چون یه کیک زه رره یه ک خوشه ویستی وولاتی لابی به ده ستی خوی ،
به آره زو به رگی جوانی وولاته که ی دئه درری ؛ یان یه کیک هوشی ژیانی هه بی به
ده ستی خوی شا ده ماری ژینی خوی ئه برری ؟

- پیشینان گول په رست و دار په روه ربون . زه وټیکي ووردی جوان په رستی یان ۹۵۸
- هه بو . له به رته وه چاودیری کردنی دارستان به لای ته وانه وه واجب بسووه . ۱۰
- که ته لیم پیشینان مه به سم چه ند سال له مه و به ره ، ته مه بوایمه شتیکی تازه نیه . ۱۱
- هه ر له کونه وه آیینی زه رده شتی کشت و کال و به ره م هینانی دره ختی بس ۱۲
- کرده وه یه کی چاک به دیعه نیکی په رستش دانابو . به لام ، ته فسوس ، ته م ۱۳
- خوه باشه ؟ ، ته م کرده وه چا که هه تاها ت کزبو ، له جیاتی ته وه ی به ره م هینانی دره خت به په رستش بزانی ایستا خه لکه که دارین ته په رستن .
- له کتیبیکي کوندا خویند مه وه ؛ کابرایه کی بیگانه نژیکه ی سه د و ۳۰ ۱۴
- ۱۶۵۱۵ سال له مه ویش نویسیوتی . باسی گه شتیکی خوی ته کا . ته لی " ۰۰۰ وه ختی له قه ره هه نجیر به ره و سلیمانی تی په رین ایتر که و تینه ولاتی نزار و دارستانه وه ، له هه مولایه که وه چه شم ته ندازی چرو جوانی هه بو ۰۰۰ "
- تاشا بکه ن : له م مده ته که مه دا ده ستی که مته رخه م و وه زن ده ری ۱۷
- ایمه چی کړد وه به نیشتمان که مان . ایستا له قه ره هه نجیره تا سلیمانی به هه ر لایه کدا بروانی روته نی ، تاش و به رد وپوشی زه رد هه لگه رراو ته بیینی . ۱۸
- داره که ی (صوفی نبی) ، ته و به سه زمانه ، پیرو افتاده ، به تاتی ته نیا ، له ۱۹
- بن تا سلوجه دا آخ و داخ هه ل ته کیشی بو چاره نوی ره شی دره خته کانی آوه لی ۰۰۰
- زور سهیره که له و ولاتانه ی خوا له دارستان بی به شی کردون خه لکه که ، ۲۰
- به ره نج و ته رکی خویان دارستان پی ته که بینن . که چی ایمه هه ول ته ده یین ۲۱
- تی ته کوشین بوفه وتاننی ته وه ی خوا پی به خشیوین . به رامه ره به یه زدان ، ۲۲
- بس مورشت ، بس نیشتمان نان کوری و پله یی له مه زیاتر ته بی ؟ ۰۰

- ۲۲ ایوه بن وخوا ، ووریای دره خته کانمان بن ؛ چونکه مایه ی ژینسی
- ۲۴ خومان و جوانی نیشتمانانن . . . ئه ویش گیان له به ریکه . بام فیریین بـم
چاوه تماشای دره خت بکه یین ؛ نه اُ بام به چاو روله یه کی خوشه ویست تماشای
بکه یین و به و جوره په روه رده ی بکه یین .

له گوڤاری (که لاویژ) لاپه ره ۴۱-۴۲ ژماره ۶
سالی ۸ که ئه کاته سالی ۱۹۴۷ وه رگیراوه

1	دارستان	darīstán 'forest'
	رشید نجیب	řešíd nejíb masc. name
2	یزدان	yəzdán 'Yazdan, God'
	پاک	pák 'sacred, holy; clean'
	به ... به	bə...-əwə 'with'
	به خشنده گی	bəxšīndəgí 'generosity'; bounty'
	سنور	sīnúr 'boundry'
		"unlimited" بی سنور
	شیرین	širín 'sweet; lovely'
	راز اندن	řazandín (řazen-) 'to decorate, embellish'
		راست نه وی "to tell you the truth; as a matter of fact"
	چیا	čiyá 'mountain'
	بلند	bīlīnd 'lofty, high'
	روبار	řubár 'river'
	ره وان	řewán 'smooth and clear, smooth flowing'
	دول	dol 'valley'
	چرد	čīř 'dense; heavily forested'
	سپه ردار	sebərdár 'shady'
	گوم	góm 'pond; lagoon; lake'
	بن	bín 'bottom'
	میرگ	mérg 'meadow'
	ره نگین	řəŋín 'multicolored, colorful'
	ده شت	déšt 'plain'

دل که ره وه	dīlkerewé 'delightful; enchanting'
داخ	dáx 'sorrow, lamentation'
جهرگ	jérg 'liver'
	"alas! (for)"
نزار	nǐzár 'pasture, meadow'
فینک	feník 'cool'
په خش	péxš 'shining; blooming'
دل فرین	dīlfīrén 'enchanting, captivating'
دل ترسین	dīltīrsén 'fraught with fear'
3 خواره ند	xwawénd 'almighty'
کانی	kaní 'spring (water)'
پیت	pít 'productivity; strength'
به ره که ت	berekét 'blessing(s)'
ئه بو	ʔebú (foll. by subjunct.) 'it was necessary, ...ought to have, should have...'
جگر	jǐgér 'liver; insides, interior of a person'
	جگر گـوشه "of one's own blood; one's dearest possession"
خوشه ویت	xošəwíst 'beloved, dear'
په روه رده کردن	pèrwerde kīrdīn 'to tend; to raise tenderly'
پاریزگار	parezgár 'protector, guardian'
که چی	kəčí 'but, surprisingly enough'
پاچ	páč 'pick-ax'
په ره	peməřś 'spade'
ته ور	téwīr 'hatchet'

تە وێرداس	təwīrdás 'hoe'
تێ بەر بزوون	teber bûn 'to attack s.th. with the idea of destroying it'
دەر هینان	dər henán 'to take out, remove, extract'
<p>دەر ئە هینان = دەر دە هینان The aspect prefix ʔə-, which is typical of Sc1. Kurdish, is used elsewhere in this essay. Other Iraqi dialects generally use the form də-.</p>	
هەروەك	hərwék (foll. by subjunct.) 'as if; as though'
سروش	sīrúšt 'nature'
دوژمنایەتی	dužmīnayətī ləgəl...da 'enmity, animosity against'
ویرانی	weraní 'destruction, ruin'
بەد	béd 'bad'; here: 'evil'
بی‌فەری	beféří 'uselessness, disadvantage'; here: 'damage, harm'
کردەوه	kīrdəwé 'deed'; here: 'behavior'
وه‌زن هینان به	wézīn henán bə... 'to harm, damage'
نه‌هێشتن	nəheštīn 'complete destruction, annihilation'
وه‌ستان	wəstán (wəst-) 'to stop'
<p>وه‌نه‌بی بوستی [wənébe] "is that it does not stop only with the destruction of the meadows."</p>	
کانگه	kaṅgé 'source'
او‌ه‌دانی	ʔawədaní 'inhabitedness; civilization'
بناغه	bīnayé 'foundation'
ژین	žín 'living, life'
باران	barán 'rain'

گولا	golá	'leaf'
په یدا برون	pəyda bún læ...əwə	'to originate from'
خو	xó (particle of emphasis)	'indeed, as a matter of fact'
پیویست	pewíst	'necessary'
مایه	mayé	'essence; source'
ژیان	žyán	'life, being, existence'
مان	mán (men-)	'remaining (n.); existence; subsistence'
نیشتیمان	ništīmán	'country, native land'
6 نه ونه بی	ʔəwnəbe	'if it is not for that, otherwise'
سه رچاوه	sərčawé	'fountainhead, source'
وشك برون	wiššik bún	'to dry up'
روبار	řubár	'river'
جویبار	joybár	'small river, stream'
کشت و کال	kīštukał	'agriculture'
پوش	púš	'straw'
له جیاتی	ləjyatí	'instead of, in place of (conj.; foll. by subjunct.)
	"and instead of its being..."	
زنده گانی	zindəganí	'liveliness, animation, state of being alive'
هو	hó	'cause'
آگر	ʔagír	'fire'
سوتان	sután	'burning; conflagration'
7 یه کیک	yákek	'a person, one, someone; (foll. by subjunct.) anyone who'

	زه رره	zeřs	'a very small particle; atom'
	لا بون	la bŭn	's.th. to be at the side of, with; to have s.th.'
	به آره زو	bə ʔarezu	'by desire, on purpose'
	به رگ	bérg	'dress, apparel'
	دا درین	da diřín (dře-)	'to rip, tear open'
	هوش	hoř	'sense'
	شا	řá	'the largest one of a species; king'
	ده مار	demár	'vein; nerve'
		شاده مار	"the largest blood vessel; the vital vein or nerve"
8	پیشینان	péřinan	'the old generations, the ancients'
	گل په رست	gŭlperĩst	'flower-lover'
	دار په روه ر	darperwér	'tree-lover'
9	زه وق	zéwq	'taste; sensitivity'
	وورد	wĩrd	'fine; minute'
	جوان په رستی	jwanperĩstí	'love of beauty'
10	چاودیری کردن	čawder-i kĩrdĩn	'to guard, preserve'
	به لای	bə lá-i	'in the opinion of, in the view of'
	واجب	wajĩb	'duty'
11	که	ké	'if, when'
	مه به س	məbəs	'aim, object, purpose; meaning'
12	له مه و به ر	lémewbər	'heretofore, previously, before today'
			"even in ancient times"
	ایین	ʔayfn	'religion'

	زەره دەشتی	zerədəští	'Zoroastrianism'
	بەرهەم هینان	berhem henán	'to grow, raise, rear'
	درەخت	dréxt	'plants; trees'
	کردەوه	kirdəwé	'behavior; deed'
	دیمەن	dimén	'appearance; view'
	پەڕستش	perīstīš	'pious'
	دانان بە	da nán bə	'to hold, consider s.th. to be'
13	ئەفسوس	ʔéfsos	'alas!'
	خو	xú	'habit, custom'
	هەتا هات	hetàhát	'gradually'
	کە بوون	kīz bún	'to become dull; to wane away'
		داربەڕین	"cutting down trees"
	پەڕستن	perīstín (perīst-)	'to worship'
14	کابرا	kabrá	'person, man'
	بیگانه	begané	'foreign, alien'
	نزیکی	nīzikéy	'about, approximately'
15	گەشت	gést	'journey, trip, tour'
16	وەختی	wéxte	'when; at the time when'
	قەرەهەنجیر	qerəhənjír	'Karahanjir' (a place near Kirkuk)
	لە...بەرهو	lə...bérew	'from...toward'
	تێپەڕین	te peřín (peři-)	'to pass; to go across'
	کەوتە	kəwtíne	'to fall; to come to, come upon'
	چەشمە ندازی	čəšmʔəndazí	'scene, view'
17	تەماشاکردن	təmaša kirdín	'to look, behold'

مدەت	muddét	'interval of time, period, time'
كەم	kém	'little, small (in quantity)'
دەست	dést	'hand'
كەمتەرخەم	kəmtərxém	'indifferent; indifference'
وەزەندەری	wəzǝnderí	'harm; damage'
18 بە ھەر لایە کدا	bə hér layekda	'in whatever direction'
روانن	řuwanín (řwan-)	'to look'
تاش	táš	'(large) stone'
بەرد	bárd	'stone'
زەرد	zérd	'yellow'
ھەلگە ڕا ندن	həl gəřandín (gəře-)	'to turn up; to change to another form'
	زەرد ھەلگە ڕاو	"yellow-colored; pale"
19 صوفی نبی	sofì nəbí	(masc. name)
بە سە زمان	bəsǝzmán	'poor; miserable'
پیر	pír	'old'
افتادە	ʔiftadé	'crippled; diseased'
بە تاقی تە نیا	bətáqitenyà	'alone, all by oneself'
لە بن ٠٠٠ دا	lə bǝn...da	'beside, next to, near'
تاسلوجە	taşlujé	'Tasluja' (a place near Sul.)
آخ	ʔáx	'oh! (exclamation of pain or grief)'
داخ	dáx	'oh! (exclamation of grief, pain, or lamentation)'
ھەل کیشان	həl kešán (keš-)	'to heave out; to emit; to eradicate'
چارە نوس	čarenús	'lot, fate; predestination'
رەش	řéš	'black'

		bad luck, misfortune"
	آوه ل	ʔawól 'friend; companion'
20	سیر	séyr 'strange; interesting'
		"in those countries where God..."
	بی به ش کردن	bebəš kirdīn lə 'to deprive s.o. of'
	خه لک	xəlīk, xəlīk 'people'
	ره نج	řénj 'hard work, drudgery, toil'
	ئه رک	ʔérk 'arduous work; toil'
	پی که یاندن	pe gəyandīn (gəye-) 'to tend until it grows; to grow, cultivate s.th.'
21	که چی	kəčí 'whereas'
	تی کو شان	tə košán (koš-) 'to strive; to struggle'
	فه وتاندن	fəwtandīn (fəwten-) 'to destroy; to annihilate'
	پی به خشین	pe bəxšīn (bəxš-) 'to give s.th. as a gift to s.o., to present s.th. to s.o.'
22	به رامبه ر به	bərambér bə 'before; in front of'
	نان کویری	nankwerí 'ungratefulness, ingratitude'
		"blindness"
	سپله یی	sīpləí 'ungratefulness, ingratitude'
	زیاتر له	zyatīr lə 'more than'
23	ایوه بنوخوا	ʔéwə bīnu xwa 'I entreat you, I beg of you'
	ووریا بوون	wīryá...bún 'to be careful of...'
	گیان له به ر	gyanləbér 'a living thing, animate object'
24	بام	bám 'let's'

- (24) چاو čáw 'eye'
 نه ا né? 'no; nay, more than that'
 روله řolé 'son; offspring, descendent'
 "Let's look at them
 as we do our own offspring"

٤ - شیوه کانی زمانی کوردی یه ک ناگری

بی ئه وه ی کوزمانیکی کوردی پیک نه هینری

سلیمانی : بارکی ته نیا

٢ چه ند سالیکه ، به تایبه تی ، دوا ی شورش چوارده ی ته موز ، باسی

چونیتی یه ک گرتی شیوه کانی زمانی کوردی ، هاتوته گوری ، گه لیک له نووسه ران
وزانایان و شاره زایانی زمانی کوردی ، پینوسیان خستوته کار ، بوئه وه ی چاره یه کی
ئه م دژواره گرنگه بکه ن ، که وا نه ته وه ی کورد سالان ساله به ده ستی یه وه

٣ ئه نالینی ، وه کوئیمپریالیزم داگیرکه ران ئه م دژواره یان کردوته دارد ه ستی خویان
بو جه زره به دان له نه ته وه که مان ، ئه م ته قه لا و کوششانه ی نووسه ران و

٤ شاره زایان که لکیکی ئه وتوی نه بوو بو چاره سه رکردنی ئه م دژواره ، هه روه ها
له سالی ٩٥٩ و ٩٦٠ دا دوجار نوینه رانی ماموستایانی کورد له شه قلاوه
کوبوونه وه ، به دورو درێژ له م دژواره دوان و چاره یه کیان بودانا ، به لام له به ر
ئه وه ی ، که ئه و کونگره یه ده سته لاتیکی ئه وتوی نه بوو که بتوانی بریاره کانی
له م روه وه بخاته کار ، وه خوشی ته نیا کوبونه وه یه کی جاره کی (وه قتی) بوو ،
بریاره کان هه رله سه رکاه غه ز مایه وه .

٥ به کورتی چاره کردنی ئه م دژواره تا ئیستا هه ربه نوینی و ده رخستنی

بیروراو پیشنیا ز بووه ، هیچ هه نگاوکی ته تبیتی به دوا دا نه هاتوه ، وه به لای
منه وه چاکترین ریگه بولا به لا کردنی ئه م دژواره پیکهینانی (کوزمانیکی کوردی)
یه ، وه ئه م کاره له به ره ئه م هویانه ی خواره وه کاریکی ئه وتوگران نی یه :

٦ ١- له کوماری عیراقد ، به آشکرا پی له وه نراوه که کورد وه ره ب له م

کوماره دا برابه شن ، وه کورده کان وه کو وه به کان مافی نه ته وایه تی یان پارێزراوه ،
که واته پیکهینانی کوزمانیکی کوردی له کوماری عیراقد مافیکی بنچینه یی نه ته وه ی
کورده .

۲- وا ریکه وتوو له کوردستانی عیراقدای گشت شیوه کانی زمانی کوردی
هه یه وه کو سورانی و کرمانجی (بادینانی) ولوری [فه یلی] تا ته نانسه ت
هه ورامیش هه یه وه له م شیوانه دا شاره زایانی ته وتو هه یه که ته توانن پیکه وه
له وکوزمانه دا به آسانی به وکاره هه لسن .

۳- له به ره وه ی کورده کانی سوڤیت سه ره ستن ، شاره زاکانیان [له زمانا]
ته توانن هاوکاری ته وکوزمانه بکه ن .

۴- هه ندیک له نوسه ران و شاره زایانی زمان له کوردستانی ئیـران و
سوریاده ، هه لاتوون وان له عیراقدای په نابهرن ، ته مانه زور به آسانی ته توانن
هاوچه شی ته و کوزمانه بکه ن .

که واته پیویسته بی سی و دوو هه موو ته قه لای ته وه بدیهین که به زووترین
کات ده سگایه ک پیک بهیئیری به ناوی [کوزمانی کوردی] یه وه ، به جوریکی وه ها
ته م مه رجانه ی خواره وه ی تیایی :

۱- ته م کوزمانه ده سگایه کی ره سمی بیت وه له لایه ن کوماره که مانه وه
به ریوه بیری وه له بودجه [میزانیه] دا پاره ی بوته رخان بکریت .

۲- ته م ده سگایه ، ده سته لاتیکی ته وتوی هه بیت که بریاره کانی له
کوردستانی عیراقو له ناو کورده کانی سوڤیت دا بخریته کاروبه جی بهیئیری .

۳- ته وپه راو وپه رتووکانه ی که له مه ودا چاپ ته کریت چه په راوی
قوتابخانه کان وزانستگه کان وه چه ته وگوفار وروژنامانه ی که له کوردستانی عیراق و
سوڤیت دا ده ره چی له به روشنایی بریاره کانی ته نجومه نی ته وکوزمانه بیت .

٤- ئەم کۆزمانە بوی هەبێ کە بتوانی جووری نوسینی کوردی دابنێ ئەمە یە
باشترین رێگە بویە کگرتە وە ی شیوە کانی کوردی و چارە سە ر کەردنی ئەبە و دژوارە
کرنکە ، پێویستە هە موومان لە هە موو لایە کە وە هە ولی بو بە یین و ئە و کۆزمانە
پێک بهێنین .

لە گۆڤاری (روژی نوی) لاپیەرە ٧٥-٧٦
ژمارە (٢) سالی (٢) کە ئە کاتە سال ١٩٦١ وە رگیراوە

1	شیوه	šewé 'dialect'
	یه ک گرتن	yek girtîn (gr-) 'to unite; to become one; unification'
	بی نه وه ی	bé?əwēí (foll. by subjunct.) 'without; unless'
	کوزمان	kozīmán 'academy' (of language)
	پیک هینان	pek henán 'to set up, establish'
2		چەند سالیـکە "for some years"
		بە تایبەتـی "in particular"
	شورش	šorîš 'revolution'
	تە مـووز	təmmíz 'July'
	باس	bás 'talk about, discussion of'
	چونیتی	čonetí 'way, method, how to...'
	هاته گوری	hatnə góre 'to come to the forefront'
	گە لیک لـە	gélek lə 'many'
	نـووسـە ر	nusér 'writer'
	زانـا	zaná 'learned; scholar'
	شارەزا	šarəzá 'well-versed on; expert'
	پـینـس	penús 'pen; pencil'
	خستە کار	xístnə kár (xə-) 'to put s.th. to work; to put in operation'
	چارە کردن	čaré kirdîn 'to remedy; to find a solution for'
	دژوار	dīžwár 'problem'
	گـرنگ	gîrîŋ 'important'
	کە وـا	kəwá '(a thing) that...'

نه ته وه	netəwé 'nation; people'
سالان ساله	salán sale 'for years and years'
دهست	dést 'hand'
نالاندن	nalándin (nalen-) 'to groan with pain'
	نه ته وه ته نالاندن "it groans in its grip"
3 وه کړو	wéku 'like, as'
ئیمپریالیزم	?impiryalízm 'imperialism'
داگیر کړ	dagirkér 'invader'
کړنه	kirdíne 'to make, turn s.th. into s.th.'
دار دهست	dardést 'cane, stick; staff'
جه زړه به دان	jəzrəbedán (lə) 'doing (n.) harm (to), injuring s.o.'
ته قه لا	təqelá 'endeavor'
کوشش	košíš 'great endeavor; struggle'
که لک	kélk 'advantage; use, benefit'
نه وتړو	?éwto 'that much, so much...'
	نه وتړو ته که لکي "have not been very effective"
چاره به ر کړدن	čarəsər kirdín 'solving, remedying' (n.)
4 هه روه ها	hérwəha 'similarly; likewise'
	١٦٠ و ١٥٩ : the digit for "thousand" is often omitted in dates; thus: "1959 and 1960."
	دو ځار "twice"
شه قلاوه	šəqlawé 'Shaqlawa' (a small summer resort in Arbil Liwa)
به ډوړ ډر یږ	bə dūrudīréž 'at length, in detail'

دان	lə...dǎwán (dwe-) 'to speak about'
دانان	da nán (ne-) 'to put down; to propose'
له به رئه وه ی	ləbér ʔəwə-i kə 'in view of the fact that; because'
ده ستەلات	dəsəlát 'power; authority'
بەریار	bǐryár 'decision, resolution'
لەم ڕووێ وه	lém řuwəwè 'on this subject, on this matter'
تەنیا	tənyá 'only; lonely'
جارەکی	jarekí 'temporary'
وە قستی	wəqtí (Ar.) 'temporary'
کاغەز	kaɣéz 'paper'
مانە وه	manəwé (men-) 'to remain; to stay'
5 چاره کردن	čare kǐrdǐn 'solving, remedying' (n.)
ده رختن	dərxǐstǐn 'disclosing; expressing' (n.)
بیرورا	biruřá 'opinion; belief'
پیشنیاز	pešniyáz 'suggestion, proposal'
ههچ	híč (with foll. neg.) 'no' (foll. by n.)
ههنگاو	heṅáw 'step'
تەتبیقی	tətbíqí 'practical; implemental'
به دوا دا	bədwáda 'after it; following it; in its wake'
به لای منه وه	bə la-i mǐnəwə 'in my view, opinion'
لا	lá 'side'
لا به لا کردن	la bə la kǐrdǐn 'disposing' (of a problem)
پیکهینان	pekhenán 'creation, establishment'
کار	kár 'action, work; course of action'

	له به ر	lêbêr...êwê	'because of, for'
	خوار	xwar	'bottom; below, following'
	گیران	gîrân	'difficult, hard'
6	کومار	komâr	'republic'
	به آشکرا	bê ʔaškîrâ	'clearly, openly, overtly'
	پی نان له	pe lê nân (ne-)	'to admit, to accept, to acknowledge, to confess'
		"it has been acknowledged that..."	
	برابه ش	bîra bôš	'co-partners'
	ماف	mâf	'right, rights'
	نه ته وایه تی	nêṭewayêṭî	'national, racial'
	پاراستن	parastîn (parez-; pass. parezr-)	'to protect, guard'
	بنچینه یی	bîncîneî	'basic, fundamental'
7	ریکه وتن	ře kewtîn	'to reconcile; to happen, occur'
		"it has so come to pass"	
	گشت	gîšt	'all, all of'
	سورانی	soranî	'Sorani' (sometimes referred to as "Southern Kurdish")
	کرمانجی	kîrmanjî	'Kurmanji' ("Northern Kurdish")
	بادینانی	badinanî	'Badinani' (a dialect from the northern group)
	لوری	lořî	'Lurish' (S.W. Iran)
	فه یلی	feylî	'Feyli'
	ته نات	tēnanêṭ	'even; to the extent that; so much so that'
	هه ورامی	hewramî	'Awraman' (central Iraq)

به...هه لسان	bə... həl sán (s-) 'to perform' (a task)
8 سوویت	sovét 'the Soviet Union'
سه ره به ست	sərbést 'free, independent'
هاو کاری کردن	hawkarì kirdín 'to coach; to advise on'
9 هه نديك	héngek [héndek] lə 'some, several of'
هه لاتن	həlatín = həl hatín 'to run away, flee; escape'
په نابەر	penabér 'refugee'
هاو به شی کردن	hawbəšî kirdín 'to take part, participate in'
10 سیو دوو	sew dú 'hesitation, vacillation'
ته قه لا دان	təqəla dán 'to struggle, endeavor for'
کات	kát 'time'
ده سگا	dəzgá 'establishment; organization'
به جوریکی وه ها	by the name of" bə jorek-i wəhá (foll. by subjunct.) 'in such a way that'
مه رج	mérj 'condition, provision'
تیا	tyá 'in it'
11 ره سی	řesmí 'official, having an official status'
له لایه ن	lə layén...əwə 'by' (agent in a pass. construction)
به ریه بردن	bərewə bīrdín (bə-; pass. br-) 'to manage, administer, run' (an organization)
بودجه	bojó 'budget' (usually spelled بوجه)
میزانییه	mizaniyé (Ar.) 'budget'

	بو ته رخان کردن	bo tərxaŋ kǐrdǐn 'to allot, appropriate (money) for'
12	له نار	lə nǎw...da 'among'
	به جی هینان	bə je henán 'to follow (a practice), adhere to (a rule)'
13	په راو	pəřáw 'book'
	په رتووک	pəřtúk 'booklet; pamphlet'
	له مه ودا	léməwdwà 'from now on'
	چاپ کردن	čap kǐrdǐn 'to print'
	چه...وہ چه	čǐ...wə čǐ 'whether...or'
	زانستگه	zanǐstgə 'university'
	دەر چوون	dər čún (č-) 'to come out, appear; to be published'
	روشنایی	řošnayí 'light; illumination'
	له بهر روشنایی	"under the aegis of"
	نه نجومه ن	ʔénjumən 'council, board, committee'
14	بو بیرون که	bo bún kə (foll. by subjunct.) 'to have the right to'
	که بهی که	"that it have the power to"
	نه مه به	ʔəméye 'this is the one'
	یه لگرتنه وه	yəkgirtnewé 're-unification'

٥ - ئیستگه ی به شی کوردی یه

یا ئیستگه ی گورانی یه ؟!

- هاوار -

٢ ئه م هه مو هاوار و گله ییو بیزاریه ی که ده رباره ی پروگرامه کانی
ئیستگه ی به شی کوردی له هه مو لایه کی کوردستانه وه به رز ئه بیته وه ئه و
هه مو نوسینانه ی که روژنامه نیشتمانیه کان ده رباره یان نووسی ، بگره ئه و
پروگرامه ی که ماموستا عبدالعجید لطفی له روژنامه ی خه باتی به ریزدا بسلای
کرده وه بوئه وه ی بیی به نمونه یه ک بو پروگرامه کانی ئیستگه ی به شی کوردی
هیچی که لکی نه بوو ، وه کو ئه م عاله مه هه مووی ئاسنی سارد بکوتی وایه .

٣ هه مو جوړه ئیستگه یه ک هه میسه داوا له گوی گره کانی ئه کات
بوئه وه ی چ ره خنه و سه رنجیکیان هه یه ده رباره ی ئه و ئیستگه یه بسوی
بنیرن تاکو چاره سه ری ئه و که م و کورریانه ی بکه ن یا ئه و داخوازیانه ی
که له زوریه ی گه له وه بوی ئه چی بیان هینیتهدی . به لام ئیستگه ی
به شی کوردی گوی خوی لی که ررکرده و وه کو هه ر له گه ل ئه ویشیان
نه بی . خه لک که ره خنه له و ئیستگه یه ئه گرن وه نه بی ئاما نجیان
شکاندن ئه م و ئه و بی یا بیانه وی هیرش ببه نه سه ر کار به ده ستانی
ئیستگه ، به لکو هه مو به دلیکی پاکی نیازیکی خاونه وه ئه یانه وی راستی
ئیستگه ی کوردی بخه نه به ر چاو و هه مو که مو کوریه کانی دیاری بکه ن
تا چاره سه ری بکری بو وینه :

٦ له م روژانه دا گه لی شتی گرنگ رویداوه که په یوه ندیه کی ته واوی
هه بی به گه لی کورده وه ، هه ر وه ها گه لی رووداو هه یه له
کوردستانا که پیوستی به تعلیق هه یه بو روون کردنه وه ی به لام

ئىستگە ھەر بەلایا ناچىو توخنى ناکەوى وەکو ئەو شتانە
لە عىراق دا روونە دەن یا ئەو ئىستگە یە لە عىراق دا نەبى .

۷ چەند روژیک لە مەو بەر کونگرەى دوهەمى ماموستا کوردەکان لە
شەقلاوہ گىرا ، وەزىرى زانىارى خوى چو ئەو کونگرەى کردەوہ ، بەلام
۸ ئایا ئىستگەى بەشى کوردى بە ھىچ جورىک ناوى ھىنا ؟؟ پىوست بو بەر
لە بەستنى کونگرە کەوہ تا کوتایى پى ھاتنى ھەمو روژیک ھەر روژە شتىكى
لى بدوايە بو ئەوہى بزانییت لە عىراقدا تا چ رادەيەك سەر بەستى
ھەيە مافى گەلى کورد چون دراوہ ، ھىچ نەبى بو ئەوہى بىرا
کوردەکانى تورکيا و ئىرانمان نەختىک لە بونى ئەو سەر بەستىە بگەن وە
بزانی کار بە دەستانى لای خویان تا چ رادەيەك مافى گەلى کوردیان
خستوتە ژىر پى . . .

۹ ھەر وەھا بەم زوانە کونگرەى قوتابىيە کوردەکان ئەبەستىرى . .
۱۰ قوتابى کورد کە ھىوای دواروژى گەلى کوردە . . ئەيانەوى کونگرەيەك
۱۱ بىەستن بو ئەوہى باسى گىر و گرتى خویان بکەن . . بەلام ئایا ئىستگەى
بەشى کوردى روژیک لە روژان لەم کونگرەيە ئەدوى . .

۱۲ چەند روژیک لە مەو بەر ئەدیبو ماموستايەكى کوردى بە نرخ ماموستا
رفىق حلمى کوچى داوى کرد . . ئایا لە ئىستگەى بەشى کوردیەوہ شتىكى
۱۳ لە بابەتەوہ ووترا ؟؟؟ زور نەروین چواردەى تەموزى رەوېكى گەورە کرا
لە لایەن گەلەوہ ، سەروک عبدالکرىم خوى لە بەردەمى ئەورى رەوہ دابوہ ،
ئىستگەى بەشى عەرەبى لە سەرەتاوہ تا کوتایى يەكەى ھەموى بە عەرەبى
۱۴ بلاوکردەوہ . بەلام ئىستگەى بەشى کوردى لە لولو و ھاتم ھاتم بەولاوہ
ھىچى تری بلاونەکردەوہ نازانىن بانیکە و دوو ھەوا ؟؟

به راستی ئیستگه ی به شی کوردی پیویستی به گورینیکی ینه ره تسی
 هه یه ، بو ئه مه پیویستی به حمله یه کی جه ماهیر هه یه که کار به
 ده ستان تی بگه یه نن که گه لی کورد پیویستی به وتاری به نرخو باسی
 گرنگ که په یوه ندی به کاره ساتی جیهان و باسی گه لی کورد
 و ئه ده بی کورد و روداوه کانی کوردستان هه یه .

ئیستگه ی به شی کوردی هی هه مو گه لی کورده ، گه لی کوردیش
 هه ر به گورانیو لوره لور دانه که وی ، کرده وه ی به ره م هینه ری ئه وی .

ئیترا چاوه روانی کار به ده سته دلسوزه کانین که چاره سه ریکی
 ئیستگه ی به شی کوردی بکه ن زور به گورجو گولی .

VOCABULARY AND NOTES ئیستگه ی به شی کورد ی به یا ئیستگه ی کورانی به ؟

1	ئیسگه	ʔestgé 'station (broadcasting, railway)'
	به شی	béš 'part; section'
	گورانی	goraní 'song, singing (n.)'
2	هوار	hawár 'screaming, wailing (n.); appeal'
	گهیی	gīlēí 'complaint; (mild) censure'
	بیزاری	bezarí 'dissatisfaction, displeasure'
	ده رباره	dèrbaré (n.) 'concerning, regarding, about'
	پرگرام	program 'program'
	له هه مو لایه ك...وه	lēhāmí làyek...ewē 'from every direction'
	به رز بوونه وه	bèrz bunewé 'to rise up; to ring out'
	نیشتمانی	ništīmaní 'patriotic; national'
	بگه	bīgre 'it could be said, it might be argued'
	ماموستا	mamostá 'master craftsman; teacher, professor' (often used as title of respect)
	عبدالمجید لطفی	ʕəbdīlməjid lúṭfi 'Abdul-Majid Lutfi' (masc. n.)
	روژنامه ی خه بات	řožnamè-i xebát 'the newspaper <u>Khabat</u> '
	به ریز	bèřéz 'noble, esteemed'
	بلاو کردنه وه	bīlāw kīrdnewé 'to spread s.th.; to publish'
	بو ئه وه ی	bó ʔewē-i (foll. by subjunct.) 'in order that'
	نمونه	nīmuné 'pattern, example, model'
	هیچی	hīči 'none of it'
	كه لك برون	kəl̥k bún 'to have effect'; neg.: 'to be of no avail'

وہ کو... وایہ	wéku...wáyə (with verb in subjunct.) 'just like; as if, just as though'
عالم	salém 'world; people'
	"all of these people"
ٹاسن	ʔasín 'iron, steel'
کو تاندن	kutandín (kuten-) 'to strike, hit; to hammer'
3 جور	jór 'kind, type, sort'
ہمیشہ	hemíšé 'always'
داوا کردن	dawa læ kirdín 'to ask of, request of s.o.'
گوی گر	gwegír 'listener'
چ	čǐ...ek 'what' (used attributively)
ره خنه	řexné 'criticism'
سه رنج	sərínj 'suggestion'
ناردن	nardín (ner-) 'to send, forward, submit'
تا کو	táku (foll. by subjunct.) 'in order that'
چار سه ر کردن	čarəsər kirdín 'to improve; to remedy'
کہ کم و کورری	kəmukuří 'shortcomings, faults, defects'
داخلوازی	dàxwazí 'demand, request'
زور به	zurbé 'most, the greatest part of, ma- jority'
هینانہ دی	henànədí (hen-) 'to implement, put into effect'
4 گوی کہ ر کردن له	gwè le kəř kirdín 'to turn a deaf ear to, ignore'
له که ل بون	legəl...bun (with pron. suff.=subj.) 'to be in a conversation with, be talking to s.o.'

as if they
are not even talking to it"

5	خەلك	xəlīk 'people'
	رەخنە گرتن لە	řəxne lə girtīn 'to criticize'
	وە نە بی	wenébe (foll. by subjunct.) 'it is not that...'
	ئامانج	ʔamánj 'purpose, object, aim'
	شکاندن	šikandīn (sken-) 'to break; to disparage'
	هێرش بردنە سەر	heriš bīrdne sér (bə-) 'to attack, assail, storm'
	کار بە دەست	kàrbədést 'manager, director; authority'
		"with good will" بە دلیکی پاك
	خاوین	xawén 'clean, tidy'
		"with good intent" بە نیازیکی خاوین
	راستی	řastí 'the best part, the good side (of s. th.)'
	خستە بەر چاو	xīstne bər čáw (xə-) 'to display, show'
	دیار کردن	dیار kīrdīn 'to indicate, specify, point out'
	بو وینە	bo wené 'for example'
6	گەلی	géle 'many, a lot of'
	گەرنگ	gīrīng 'important'
	ڕوو دان	řu dán 'to take place, happen'
	بی پەیوەندی	peýwendí bə 'connection with, relationship to'
	تەواو	təwáw 'complete'
	ڕووداو	řudáw 'event, happening'
	تعلیق	təʔlíq 'comment(s), commentary'
	روون کردنە وە	řun kīrdnəwé 'to clarify, explain'

	هه ر به لایا نـاچی	"it does not even come near it"; i.e., it does not touch on it.
توخن که وتن	tuxîn kəwtîn	'to come close to; to have something to do with'
7 له مه و به ر	léməwber	'previously, past, ago'
شه قـلاوه	šeqławé	'Shaqlawa' (a town and summer resort in Arbil Liwa)
گرتن	girtîn (gr-)	'to catch; to hold' (meeting, etc.)
	وه زیری زانیـاری	"the Minister of Education"
کردنه وه	kīrdnəwé (kə-)	'to open, inaugurate'
ئایـا	ʔáya	(interrog. particle used in literary Kurdish)
به هیچ جوریک	be híč jorek	'in any way or manner; at all'
ناو هینان	naw henán (hen-)	'to mention; to name; to speak about'
8 به ر له	bér le	'before' (time)
به ستن	bəstîn (bəst-)	'to tie; to convene, hold' (a meeting)
کوتایی پی هاتن	kotaí pe hatîn (= kotaí pe henán)	'to conclude, bring to an end'
هه ر روزه	hér řoze	'every day, every single day'
لی دوان	le dwán (dwe-)	'to speak about, say s.th. about'
	تاچ رادهـیهـك	"to what degree"
سه ر به ستن	sərbəstí	'freedom, liberty'
ماف	máf	'right (n.), rights'
دان	dán (də-)	'to give, grant'
هیچ نهـ پی	híč nəbe	'at least'

نه ختيك	néxtek	'a little, somewhat'
بـون	bún	'existence'
گه يين	gəyín (gə-)=te gəyštín	'to come to know about, understand'
کار به ده ست	karbədést	'ruler, authority'
خسته ژیر بی	xīstnə žer pé	'to step on, tread on, trample'
9 هه روه ها	herwəhá	'similarly, in the same way'
به م زوانه	bém zuwane	'in the next few days'
10 هیوا	hiwá	'hope, aspiration'
دواروژ	dwařóž	'future'
گیروگرفت	gīrugīrīft	'difficulty'
12 ئە دیب	ʔədīb	'literary figure, writer, man of letters'
به نرخ	bənīrx	'valuable'; here: 'great, important'
رفیق حلمی	řefiq hīlmí	'Rafiq Hilmi', a famous Kurdish writer and teacher; died in 1960.
کوچی دوايي کردن	koč-i dwaì kīrdīn	'to die, pass away'
	کوچ "departure"	دواي "final, last"
	approx. "we needn't go far (for an illustration)" نه زور نه رویین	
ته موز	təmmúz	'July'; i.e. the anniversary of the 1958 revolution
ری ره وه	řeréw (řerewé)	'processional parade'
له لایه ن	ləlayén (in a passive construction)	'by' (agent)
سه روک	sərók	'leader, commander'
عبد الکـریم	ʕəbdulkəрім	'Abdul Qarīm (Qāsim)', then prime minister of Iraq

له به رده م	lê bərdém 'before, in front, at the head of'
سه ر تا	səretá 'beginning, start, outset'
بلاو کردنه وه	bīlāw kīrdnewé 'to spread s.th.; to broadcast, transmit (news of)'
14 لولو هاتم	lòlo hátīm 'Lolo,' Kurdish folk songs
له ... به ولا وه	lê...béwlawə 'with the exception of'; (with neg.) 'only'
هیچی تر	hič-itīr 'nothing else'
بان	bán 'roof'
هه وا	həwá 'air, breeze, wind'
بانیکه و دوو هه وا	bānekəw dú həwa "One roof and two (different) breezes." Proverb: Two people in identical circumstances receiving opposite kinds of treatment; discrimination, injustice.
15 پیوستی به هه یه	pewísti bə...həyə 'it needs, requires...'
گورین	gorín (gor-) 'to change; a change, transformation'
بنه ره تی	bīneretí 'basic, radical'
	بر ئه مه "for this; therefore"
همله	həmlé 'attack; campaign'
جه ماهیر	jəmahír 'people, the masses; the public'
کاره سات	karəsát 'calamity, catastrophe'; here: 'important events'
هی	hí '(the one) of, belonging to'
	هه یو گه لی کورد هه "belongs to all Kurdish people."
لوره لور	lurəlúr 'howling' (n.) (of dogs, wolves, etc.)
دا که وتن	bə da kəwtīn 'to be satisfied with'

کرده وه	kĩrdewé 'behavior, conduct, deeds, action'
به رهه م هینه ر	berhèmhenér 'fruitful, productive'
وستن	wistĩn (-ewé-) 'to want; to require'
چاوه روان بون 17	čawerwan bún 'to expect, anticipate; to look forward to'
دلسوز	dĩlsóz 'benevolent, kind'
چاره سه ر کردن	čare ser kirdĩn 'to remedy, correct'
به کوچ وگولی	be gũrjugolĩ 'quickly, speedily'

ووردی

۲ گرنګ ترین دوزینه وه ی شتی نهینې له ناو جه رګه ی سر وشت دا
(طبیعت) له م ده مه ی ځاخریه دا بی گومان دوزینه وه ی هیزی څه تومه !

۳ ئە توم ھەموو شتیکی گوری ، لەلایە کەوێ تروسکە ی بەختیاری و شادمانیکی
بەوینە ی لە ئاسوی ژپانی ئادەمیزادا پیشان داین ، لەلایە کێ تریشەو
۴ ترس و لەرز و مردن و لە ناوچونی ملیونە های هیناینە بەرچاوە بەلێ گەرییتو
ئە توم بو ئاسایش و کامەرانی ، بو خوشی و بەختیاری و بەرزی پایە ی پیش
کەوتن بە کاربەینری بی گومان پاش چەند سالیک ، یانی لە سەدە ی
ئایندە دا ئادەمیزاد ھەزار سال ئەچیتە پیشەوێ و شتی وێ ھا دروست ئەکات
کە تەنانەت بە خەویش نە ی دیوێ .

۵ خو ئەگەر بێتو هیزی ئەتوم بو شە رو کۆشتارو لە ناوێردن بە کاربەینری
هیچ گومانم نیە ئادەمیزاد کە ئیستا ژمارە ی لە دوو ملیار و دووسە دوو حەفتا
۶ ملیون زیاترە ، دووسە دوو حەفتا ملیونە کە ی بەمینی . گەلیک شتی بە سوودی
وا هەن ئەگەر لە ریی چە و تا بە کاربەینری زیانی گەلیک زیاتر ئەبێ لـ
۷ کەلکی . بەلام هیچ شتی وەکو ئەتوم نیە ، وە تا ئیستا لەم هیزە گرنک تر
لـ ناوا نیە .

۸
سہیری بیانی خوت بکہ و بیری بکہ رہ وہ لہ م گفتوگو یہ لہ گہ ل
ہاوری یہ کت یا لہ گہ ل خیزانہ کہ تا ئے ی کہ ی ! ! ئے م نیوہ رویہ حہ ز
ئے کہ یت لہ کوی نان بخوین ؟

٩
 ئەلسى چىن بچىن ئەمرو سەرىك لە نىويوك بىدەين و
 ئىوارە بە لەندە نا بگەرە يىنە وە شە وىش بىروت فىنكە بە يانى پىش
 ھە تاوگە تىن دىينە وە بە غدا .

١٠
 بە ھوى ئەتومە وە چوون بومانگ و گەرە ران بە ناو ئەستىرە كانا
 لە دوا رۇژا شتىكى وا نىە بە دورر بزانرەت ، (شىرپە نىجە)
 نە خوشىە كە تا ئەم دواى يە مىكروپە كەى و رىگای لە ناو بردنى
 نە ئەزانرا وا ئىستا بە ھوى ئەتوم و كانسى (يورانىوم)
 ئەتوانرى لە ناو بىرى ، سەرە تان (شىرپە نىجە) كە سەدە ھا ھە زار
 سالى ئەدە مىزاد بە رامبەر چارە كەردنى ھىچى پى نە كراو ، وا
 ئىستا ئە وىش دوزرايە وە .

١١
 ھىزى ئەتوم ھەر وە كىر وتمان ئە وەندە بە ھىزە ھىچ
 شتىك نىە بە رەنگارى بوە ستىت ، بە ھوى ھىزى ئەتومە وە زور بىە
 ئاسانى ئەتوانىن كىوك وە ك پىرە مەگرون لە ناوا ھە لگىرىن و
 بىكەينە دە شتىكى كاكسى بە كاكسى وە ئە و گەرە ماى يەى
 لە ئەتومە وە پەيدا ئەبى نىكەى شەش ھە زار پلىەى
 گەرەمى يە كە ئەم گەرەمى يە نە وە ك پولا بە لكو ھە رچى
 كانىك (معدن) ھە يە لە ناويا ئەبى بە ھەلم .

١٢
 بە ھوى ھىزى ئەتومە وە ئەتوانرى دارىك بروينىرى
 وئەگەر ھاتوو سوتىزا نەوت و خەلوزى بەردو ھىزى كارە با بە چاو ئەم
 ١٣
 ھىزە وە نانوينىن . بە يەك لىتىر ئاو سەدە ھا مە كىنەى
 گەرە وە ئەكە وىتە كار .

- ۱۴ به پیچه وانه ی ئەمه وه (خوانه خواسته) ئەگەر هاتو ئەم
هیزه بو جهنگ به کار بهینری بیگومان ئاده میزاد به رامبه ر گرنك تـیرین
کاره سات ئەوه ستی وه ئەو پیش که وتته ی که هه زاره ها ساله خه ریکی
دروست کردنیه تی به ماده یه کی کـم هه موی لـه ناو ئەچی.
۱۵ جگه له وه مو گیانداری که ئەبنه قوچی قوریانی .

له گوڤاری (هیوا) لا پـه ره ۶۸-۷۰ ژماره ۱
سالی ۱ که ئەکاته سالی ۱۹۵۷ وه رگیـراوه .

This article illustrates three methods of providing modern technical terms for Kurdish: using the Arabic term, borrowing from the West, and creating new words from Iranian roots (with Arabic explanation in parenthesis).

1	ئەتەم	ʔetóm 'atom'
	هەزە	héz 'power'
2	گەرنە	gǝrǝng 'important'
	دەزەنە	dozinewé (doz-) 'to find; invention, discovery'
	نەهەنی	nǝhení 'secret'
	لە ناوی جە رگە ی دا	lə nâw jərgə-i...da 'in the innermost part of, in the bowels of'
	سەرۆشت	sǝrúšt 'nature'
	طەبەئە	ṭəbiʕét (Arabic) 'nature'
	دەم	dém 'period, time'
	ئەخیری	ʔaxǝrí 'last, final'
		"in the recent past"
	بە گومان	béguman 'without doubt, undoubtedly'
3	گۆرین	gorín (gor-) 'to change (trans.)'
	لە لایە کە وە	lə láyekəwə 'on one hand'
	تەروسکە	tǝruské 'glimmer, glint'; here: 'suggestion'
	بە خەتیار	bəxtǝyarí 'luck, good fortune'
	شادمانی	šadǝmaní 'happiness'
	وێنە	wené 'picture; reflection'
		"unparalleled, unique"

ئاسو	ʔasó 'horizon'
ژیان	žiyán 'life'
ئادەمى زاد	ʔadəmizád 'human being, mankind, man'
پیشان دان	pišan dán (də) 'to show, appear to'
	"and on the other hand" له لایه کی تریشه وه
ترس	tírs 'fear'
له رز	lérz 'shivering, quivering, quaking' (with fear) (n.)
مردن	mīrdín 'dying, death'
له ناو چوون	lənawčún 'destruction, devastation'
میلونه ها	mīlyonəhá 'millions'
هینانه به ر چاو	henáne bər čáw (hen-) 'to bring to mind'
4 گه ر بیتیو	gerbétu (foll. by subjunct.) 'if, in the event that'
ئاسایش	ʔasayĩš 'peace'
كامرانی	kaməraní 'happiness; prosperity'
به رزی	bərzí 'elevation'
پایه	payé 'degree; level'
پیش که وتن	peškəwtín 'progress'
به کار هینان	bə kar henán (hen-) 'to use, utilize'
چه ند	čəŋ (foll. by sg. n.) 'some, a few'
یانى	yáni 'that is to say, that is'
سە دە	sədé 'century'
ئایندە	ʔayĩndé 'coming, next, following (of time)'
چونه پیشه وه	čune péšəwə (č-) 'to progress, advance, march forward'

	وه ها...كه	wəhá...kə 'such...as...'
	دروست کردن	dīrust kīrdīn 'to make; to build'
	ته ناته ت	tənanət 'even'
	خه و	xéw 'sleep, slumber'
	دین	dín (pres. = binín) 'to see'
		به "he has not dreamed of"
5	خو	xó (emphatic particle) 'indeed; but'
	شر	ššř 'fighting, war'
	كوشتار	kuštár 'slaughter, carnage'
	له ناو بردن	lə naw bīrdīn 'to exterminate; extermination'
	ژماره	žimaré 'number'
	مليار	milyár 'billion'
	مليون	milyón 'million'
	زياتر	zyatír 'more; and more'
	مان	mán (men-) 'to remain, be left'
6	گه ليك	gélek 'a lot of, a great many'
	به سود	bə súd 'useful, advantageous'
	هه ن	hén 'there are'
	ري	ře 'road, path, way'
	چه وت	čéwt 'devious; crooked'
	زيان	ziyán 'damage, disadvantage; harm'
	كه لك	kélk 'advantage, usefulness'
7	له ناودا نيه	lə nawda nīyē 'does not exist'
		له ناوايه "there is, there exists"
8	هه ير کردن	səyř kīrdīn 'to look at, watch, observe'

ژیان	žiyán 'life'
بیر کردنه وه	bir kīrdnewé (kə-) 'to think of; to mention s.th.'
گفتوگو	gīftugó 'conversation'
هاوری	hawřé 'friend'
خیزان	xezán 'wife; family'
9	"How about going...?" ئەلی چی بچین
گه رانه وه	bə...əwə gəranewé (gere-) 'to return via'
فینک	feník 'cool'
به یانی	bəyaní 'in the morning; tomorrow morning'
هه تاوکه وتن	hetawkəwtín 'sunrise'
د یینه وه	déynəwə (Arbil dial.) = yeynəwə 'we will come back'
10	
به هوی	bə hó-i 'by means of, by'
مانگ	mán 'moon'
گه ران	gərán 'walk, stroll; drive, excursion, pleasure trip'
به نار	bə nár 'among'
ئه ستیره	ʔəsteré 'star'
د واروژ	dwařóž 'future (n.)'
د دور	dúr 'far'
	"is not (something) so far from being realized" شتیکی وا نیه به دور بزانیريت
شیر په نجه	šerpenjé 'cancer'
نه خوشی	nəxoší 'illness, disease'
ئه م د وای یه	ʔémdwaiyè 'the recent past; recently'
میکروب	mīkrób 'microbe; germ'
ریگا	řegá 'method, way (to do s.th.)'

کانی	kaní 'mine (n.)'
یورانیم	yuranyóm 'uranium'
سرطان	səɾətán (Arabic) 'cancer'
سدها هزار	sədəhá həzàr 'hundreds of thousands'
به روبرو	berambér 'towards'
چاره کردن	čare kirdín 'to remedy, cure'
هیچی پی نه کراوه	hīči pe nékrawə 'has not been able to do anything about it'
11	"as we have said" as we have said
نه وند	ʔewəŋé 'so, so much'
	"is so strong" is so strong
به ره نگار وه ستان	berəŋar wəstán (west-) 'to stand in the face of; to challenge'
	"there is nothing that can stand up to it" there is nothing that can stand up to it
به ئاسانی	bə ʔasaní 'easily'
کیو	kéw 'mountain' (usually high and rugged)
پیره مگرون	pireməgrún 'Pira Magroon' (the highest mountain in Sulaimania Province)
له ناوا هه لگرتن	lə nawa həl girtín (gr-) 'to remove from existence, annihilate'
دهشت	dəšt 'level ground, plain'
کاکي به کاکي	kaki bə kaki 'vast, enormous (plain)'
گه رما	germá 'heat'
په یدا بیرون له	lə...peyda bún 'to come out of, originate from'
نزیکه ی	nīzikéy 'about, approximately'
پله	pīlé 'degree (of temperature)'
نه وه ک... به لکو	nəwək...bəḷku 'not only...but also'

پولا	polá	'steel'
هه رچی	herčí	'every'
کانیک	kanék	'metal' (this word is evidently coined by the writer from 'kani' meaning "spring" or "mine")
معدن	məsdén	(Arabic) 'metal'
له ناویا	le náywa	'inside it'
بیون به	bún bə	'to turn to, be transformed into'
هه لم	hélīm	'steam, vapor'
12 رواندن	řuwandín	(řuwen-) 'to grow s.th.'
ئه که رهاتو	ʔegèrhátu	(foll. by past tense or subjunct.) 'if, in the event that'
نه وت	néwt	'oil, gasoline'
خه لوزی به رد	xəlüz-i bérđ	'bituminous coal'
کاره با	karəbá	'electricity'
به چاو	bə čáw	'compared to, in comparison with'
نواندن	nuwandín	(nuwen-) 'to appeal; to look (like), to appear (as)'
	"they won't have any appeal when compared to this power."	
13 لیتر	lítr	'liter (of)'
مه کینه	məkiné	'engine; machine'
که وته کار	kəwtne kár	(kəw-) 'to start, start functioning'
14 پیچه وانه	pěčəwané	'inside out; opposite'
به پیچه وانه ی ئه مه وه	bə pěčəwane-i ʔéməwè	'in opposition to this; conversely'
خوا نه خواسته	xwá nəxwastè	'God forbid; may it never happen'

- (14) جه نځ jéŋ 'war, warfare'
 به کار هینان be kar henán (hen-) 'to use, utilize'

پاريزه ر كمال ميرزا كريم

- ۱ -

- ۲ له زور كونه وه و تا ئيستگه لي تعريفى (ديموكراتيه تيان) كړد وه و هـ مو
- ۳ نه و تعريفانه ش ره غنه ي زوريان لي گيراوه ؛ كه نه لين ديموكراتيه ت (حكومته تى ميلله ته و به هوى ميلله ته وه يه) ماناي نه وه يه كه نه بى هـ مو نه و بريارانـه ي ده ره چى بو ريكو پيك خستى ئيشو كاري ده وله تى به يه كيتى راى هـ مو دانيشتوانى نه و حكومه ته بيت و ماناي نه وه يه كه نه بى يه كيتى بيرو بـا وه رى ته واو هـ بيت له به ينى كاريه ده ستانى نه و ده وله ته و دانيشتوانى بـه لام يه ك كه وتى راى دانيشتوانى نه و حكومه ته له لايه ك ، وه يه ك كه وتى راى كاريه ده ستانى نه و حكومه ته و دانيشتوانى له لايه كى تره وه زورزه حـمـه ته وه نه م جوړه ديموكراتيه ش پى ي نه وتريت ديموكراتيه تى راسته و خـوـر (الديمقراطيه المباشره) وه نه وه ي تا ئيست زانراوه نه توانراوه نه م جوړه ديموكراتيه ته په ره بسينيت چونكه پيك هينانى له ده وله تيكي ژماره زوردا زه حـمـه ته و هـ مو نه نداميك سـرـبه ست نابيت له ده رخستى بيرو باوه رـيـا چونكه به ناچارى نه بى شوين قسه ي پياوه دينيه كان و موچه خوره گه وړه كان و خاوه ن پاره كان بـكـه ون ، هـ روه ها پيك هينانى نه م جوړه ديموكراتيه ته لـه هـ مو ئيشو كاريكى ده وله تيا ناكريت به تايبه تى نه وه ي په يوه ندى هـ بيت به وه ظيفه ي (محكمه و اداره وه) له به ره نه م هويانه وازهينرا لـم جوړه ديموكراتيه ته وه ديموكراتى (نيابى) هاته كايه وه ، ديموكراتى (نيابيش) نه وه يه كه ميلله ت ته نيا نه وه نه كات كه نوينه ر هـ لـبـثـريـت وه نه م نوينه رانه لـه برىتى ميلله ت كاروبار هـ ل نه سورينن ؛ به لام له م جوړه حكومه تـه ديموكراتيانه شا ديسانـه وه نه و نوينه رانه ته مسيلي هـ مو ميلله ت ناكه ن چونكه هـ مو ميلله ت به شدار نابيت له هـ لـبـثـرـدـنا و مـالـان و ژن و له زور جيگادا سپا ديسانـه وه به شدار نابن له هـ لـبـثـرـدـنا به كورتى پرلمان له به شيكى كـم
- ۴
- ۵
- ۶
- ۷
- ۸

پيك ديت وه هه موميلله ت ته مسيل ناكات . به م جوره بومان ده رئه كه وه
 كه تعريفى ديموكراتيه ت به وه ي (حكى ميلله ته و به هوى ميلله ته وه) وه يا
 (حكومه تى ميلله ت به هوى نوينه رى ميلله ته وه) ناگونجى بوتريت ئه و
 ده وه ته ده وه تيكى ديموكراتيه وه يا تعريفى ديموكراتيه ته ؛ به لام چى جوره
 ديموكراتيه تيك ئه گونجى كه حكومه تيك له سه رى برّوات كه به راستى پى ي بوتريت
 ئه و حكومه ته ديموكراتيه ئه وه يه كه له ژماره ي دواييدا باسى ئه كه ين .

— ۲ —

له ژماره ي رابوردوا باسماں كرد و بومان ده ركه وت كه تعريفى ديموكراتيه ت
 به وه ي (حكى ميلله ته و به هوى ميلله ته وه) وه يا (حكومه تى ميلله ت به هوى
 نوينه رى ميلله ته وه) ناگونجى بوتريت ئه و ده وه ته ده وه تيكى ديموكراتيه وه
 يا تعريفى ديموكراتيه ته به هه مو و مانايه ك ، وه ماناي ئه وه يه (ديموكراتى
 نيايى و ديموكراتى راسته و خو) ديموكراتيه تى ته واو نين كه وابو باشتيرين و
 راست ترين ديموكراتيه ت (ديموكراتيه تى شبه مباشره) ئه م جوره ديموكراتيه ته
 كه پيك ديت له ديموكراتى نيايى و راسته و خو چونكه ميلله ت هه موو كارو
 باريك ناداته ده ست نوينه ره كانى به لكو ميلله ت له گه لى ئيش و كاراها و به ش
 ئه بيت له گه ل پرلمان وه ميلله ت له م جوره حكومه تانه دا ئه بى به (سلطه ي
 چواره م) و بوى هه يه كه نوينه ره كانى له پرلمان ده ربه ينييت پيش ئه وه ي
 ماوه ي ئه نداميان ته واو بيت كه ئه مه له حكومه تى نياييا ناييت .

هوى بلا و بونه وه ي ئه م جوره ديموكراتيه ته به زورى ئه گه ريته وه بو
 زورى خوينده وارى و به رزى بيرو باوه رى ميلله تان و ره غبه تى ميلله ت بو ژيانيكى
 (ديموكراتى) به تاييه تى پاش ئه وه ي كه ده ركه وت بو ميلله ت تا چى راده يه ك
 نوينه ران له حكومه تى نيايى دا مافى ميلله ت پشت گوى ئه خه ن و مه سه له حه تى
 تاييه تى خويان ئه خه نه پيش مه سه له حه تى ميلله ته وه .

۱۳

ئەو ەي كە زور ديار بيت لەم جوړه حكومه تانه داو بونی ديموکراتيه تی

لی بیت له پیک هینانی ئیشوکاردا ئەو ەيه ريگه ی پرسپاری ملی (الأستفتاء الشعبی) به کار ئە هینریت به وەي راي ميلله ت له هه موو شتيكا وه ره گرن كه مهم بيت هه روه ها ئە ومانه دراوه به ميلله ت يا به شي له ميلله ت ره غنه له و ياسايانه بگرن كه نوينه ره كان ده ري ئە كه ن وه لـ كاتى

۱۴

ره غنه گرتا پيوسته پرلمان (أستفتاءى شعبى) بوبكات، جگه له مانه ش هه موى ميلله ت هه ر (اقتراحيك) بكات بو پرلمان ئە ندامانى پرلمان پيوسته سه يرى ئە و اقتراحانه بکه ن و مناقشه ی بکه ن كه ئە م جوړه کارانه له حكومه تـ ديموکراتی نیایی و راسته و خودا نيه ؛ له به ره وه له حكومه تی ديموکراتی شبه مباشردا. به زوری ياسای ديموکراتيه ت پیک دیت له هه موو کاروباريکی ده وله تيا به وەي ميلله ت به شدار ئە بيت له بردنه به رپوه ی ئیشوکاری خویاو حكومه تـ .

۱۵

كه وابو لەم جوړه ياسا ديموکراتيه دا هه موو کارو باريك پيش برريار

دانی به ووردی سه يره کريت و هه ميشه ميلله ت ئاگادار ئە بيت له هه موکارو باريکا وه تا ئيستاش له هه مو جيهانا ده رکه وتوه ئە و ده وله تانه ی له سه ر ئە م جوړه ياسا ديموکراتيه ئە رون ميلله ته که يان ژيانيان له ميلله تانی تر به رزو کامه ران تره .

له روژنامه ی (برروا) ی روژی ۱۲ و ۲۰ - ۵ - ۱۹۶۱ وه رگيراه

1	ورد بـونـه وه	wĩrdbunəwé 'to examine critically; a close look at'
	ديموكراتيه ت	dimukratĩyét 'democracy'
	پاريزه ر	parezér 'lawyer'
	كمال ميرزا كرم	kemál mirza kərím 'Kamal Mirza Karim'
2		له زور كـونـه وه "from the most ancient times"
	گه لي	géle 'many, a lot, a number'
	تعريف	təʔríf 'definition'
	رغه گرتن له	řəɣnə le gĩrtĩn (pass. stem: gir-) 'to criticize'
3	حکومت	hĩkumét 'government'
	میلله ت	millét 'people, nation'
	به هـوى	bəhó-i...əwə 'by means of; by'
	مانا	maná 'meaning (n.)'
	بريار	bĩryár 'decision'
	ده رچون	dərčún (č-) 'to come out, appear'
	ريك و پيك خستن	řekupek xĩstĩn (xə-) 'to formulate; to regulate'
	ئيشوكار	ʔišukár 'functions, duties'
	يه كيتى	yeketí 'unanimity'
	را	řá 'opinion'
	دانيشتوان	daniřtwán 'inhabitants'
	بيرو باوه ر	bĩrubawér 'belief; idea, opinion'
	له به ينى	lə béyn-i 'between; among'
	كار به ده ستان	karbədəstán 'rulers, governors'

	یه ک که وتن	yəkkəwtĩn 'agreement, concurrence'
	له لایه ک...له لایه کی تره وه	lə láyek...lə láyek-itĩrəwə 'on the one hand...on the other'
4	زحمت	zəhmət 'difficult'
	جور	jór 'kind, sort'
		"is called" پی ی ته و تـسـریت
	راسته و خـو	řastəwxó 'direct'
	الديمقراطيه المباشرة	ʔaddimuqràṭiye ʔalmubášire (Arabic) 'direct democracy'
5	په ره سندن	pərə səŋŋĩn (sen-) 'to grow, flourish'
	پیک هینان	pek henán (hen-) 'to put together, form'
	د، دولت	dəwlét 'state'
	زه حمت	zəhmət 'difficult'
	ته ندام	ʔəndám 'member'
	سه ر به ست	sərbəst (lə) 'free (to)'
	ده ر خستن	dər xĩstĩn (xə-) 'to disclose, uncover'; here: 'to voice'
	بیرو باور	birubawér 'belief, conviction'
	به ناچارى	bə načarí 'of necessity'
	شوین که وتن	šwen kəwtĩn 'to follow'
	دینی	diní 'religious'
	مو چمه خور	mùčəxór 'salaried person; (govt.) official'
	که وره	gəwré 'high-ranking, senior'
	خاوه ن پاره	xawənparé 'wealthy, rich'
6	هه روه ها	hérwəha 'similarly, likewise'
	ئیشوکار	ʔišukár 'functions'

ئەو ی	ʔewé-i (foll. by subjunct.) 'the one(s) that'
پەيوەندی	peywendí be...əwə 'connection with, relationship to'
وہ وظیفہ	wəzifé (Ar.) 'office, position'
محکمہ	məhkemé 'court (of law)'
ادارہ	ʔidaré 'administration'
هەر	hó 'reason'
واز هینان	waz henán lə (-hen-) 'to give up, renounce'
نیایی	niyabí 'representative, parliamentary (govt.)'
هاتە کایە	hatine kayé 'to come on the scene, appear'
	کایە "scene of action"
7 نوینەر	nwenér 'representative'
هەل بژاردن	həl bižardín (bžer-) 'to choose, select; to elect'
لە بیری	lə biretí 'instead of, on behalf of, for'
کاروبار	karubár 'work, business'
هەل سۆراندن	həl surandín (sure-) 'to carry out, perform'
8 دیکانەوہ	dísanəwə 'again, also'
تەمسیل کردن	təmsil kirdín 'to represent'
بە شدار بوون لە	bəšdar bún lə 'to take part in'
سپا	supá 'army'
بە کورتی	bə kurtí 'in short, in brief'
پەرلمان	pərləmán 'parliament'
بەش	béš 'part'

	کم	kém	'a little, small'
	پیک هاتن	lə pek hatín (ye-)	'to combine; to form, constitute'
		دیت	dial. var. یت
9	دەر که وتن	dər kəwtín (kəw-)	'to become clear, evident'
		به وه ی	"to the effect that...; as"
	حکم	húkīm	'rule, government'
	وه یا	wə yá	'or else, or'; after neg. 'nor'
	گونجانن	gunjanín (gunjan-)	(foll. by subjunct.) 'to chime in with, to suit; to be fitting, appropriate, proper'
	(پی) وتن	(pe) wītín (l-; pass. stem: witr-)	'to say that s.th. is..., to call s.th...'
	له سر روشتن	lə ser...řoyštín (řo-)	'to follow; to take, adopt (a course)'
	ژماره	žimaré	'number, issue (of a periodical)'
10	رابوردو	řaburdú	'previous'
		به همرو مـانـایـه ک	"in the full sense of the word"
11	که وایبو	kəwábu	'as this is the case, therefore'
	شبه مباشره	šubh-i mubaširéh (Ar.)	'semi-direct'
	کاروبار	kàrubár	'works, functions, duties'
	دانه ده ست	dáne dèst (də-)	'to place in the hands of; to entrust to'
	ئیش و کار	ʔišukár	'function'
	سلطه	sulté	'power, authority'
	بوی هیه	boy h́éyə kə (+ subjunct.)	'it has the power, option to'
	دەر هینان	lə dərhenán (hen-)	'to take out, remove s.o. from'

پیش ته وه ی	peš ʔəwə-i (foll. by subjunct.) 'before' (conj.)
ماوه ی ته ندای	mawé-i ʔəndamí 'term of membership, office'
بیرون	bún (b-) 'to occur, happen'
12 بیلو بونه وه	bílawbunəwé 'to spread; spread, diffusion'
به زوری	bə zorí 'for the most part'
که رانه وه بو	geranəwé (geré-) bo 'to be attributed, ascribed to'
زوری	zorí 'great amount, abundance'
خوینده واری	xwendəwarí 'learning, knowledge'
به رزی	berzí 'elevation, loftiness'
بیرو باوه ر	birubawér 'idea, principle'
رغبه ت	řəybét bo 'wish, desire for'
ژیان	žiyán 'life'
تا چی راده یه ک	ta čřadéyek 'to what extent'
ماف	máf 'right, rights'
پشت گوی خمتن	pīšt gwe xīstín (xə-) 'to turn one's back on; to ignore, disregard'
مه سه حه ت	məsləhét 'interest, advantage, benefit'
تایه تی	taybetí 'private, personal'
خسته	xīstné peš (-xə-) 'to place before, give priority to s.th. over'
13 ته وه ی که ... ته وه یه	"what is...is that"
دیار	dyár 'obvious, clear'
بون	bón 'fragrance, smell; perfume'
بون لی هاتن	bon le hatín 'to smell of; to suggest'
ریکه	řegé 'way, method'

پرسیاری میلی	pĩrsyár-i mĩllí	'plebiscite'
الاستفتا الشعی	ʔelístiftáʔuššéʔbi (Ar.)	'referendum, plebiscite'
به کار هیان	bə kar henán (hen-)	'to use, employ'
را	řá	'opinion'
مهم	muhĩm	'important'
دان	dán (də-; pass. stem: dr-)	'to give, grant'
ره غه گرتن	řəɣnə lə gĩrtĩn (gr-)	'to criticize'
یاسا	yasá	'law, rule'
ده ر کردن	dər kĩrdĩn	'to promulgate, enact (a law)'
14 جگه له	jĩgəl(1)ə	'except for'
اقتراح	ʔıqtĩráh (Ar.)	'suggestion, proposal'
سه یر کردن	səyr kĩrdĩn	'to look at'; here: 'to consider, study'
مناقشه کردن	munaqəšə kĩrdĩn	'to debate (a question)'
کار	kár	'work'; here: 'procedure'
بردنه به ریوه	bĩrdnə bə řewə (bə-)	'to execute, carry out'
15 به وردی	bə wĩrdí	'carefully, closely'
ئاگادار بوون له	ʔagadar bún lə	'to be aware of'
رویشان له سه ر	lə sər řoyštĩn (řo-)	'to follow, adopt (policy, etc.)'
کامه ران	kamərán	'prosperous'

- ۱ - زانایانی به ریوه به رایه تی ی گشتی عه نتيكه و
شوينه واره كان چه ند عه نتيكه و شوينه واری گرنگیان
دوزی یه وه له ناوچه ی شاره زوور
- ۲ هونه رمه نده کانی به ریوه به رایه تی ی عه نتيكه و شوينه واره كان لـــم
- ۳ چه ندانه دا له کوردستان گه رانه وه ۰ ئه مانه به دواي عه نتيكه و شوينه واره
ئه گه ران له و ته پولكانه ی شاره زوورا كه له مه وپاش ئه كه ویته ببه ر ئاوی
ده ره نديخان ۰
- ۴ ئه مانه پتر له هه شت مانگه سه رومر خه ریکی ئیش کردن له زیاتر له
۱۵ گردی ده شتی شاره زوورا ، وه گه لی زانراوی به نرخیان ده ســـگیر بووه
ده رباره ی شارستانییه تی و میژووی ئه و به شه ی کوردستان ، وه به گـــه رمی
هه ولیان داوه كه چه ندیان پی بکری عه نتيكه و شوينه واربدوزنه وه لـــه ژیر
ئه و گردانه دا ، به رله وه ی كه ئاوی به ستی ده ره نديخان نوقمیان بکا ۰ ئه و
۵ شتانه ی كه دوزیوانه ته وه له گه ل خویان هیناویانه بو به غذا بولیکولینه وه ی
وبه راوردکردنی له گه ل ئه و عه نتيكانه ی له عه نتيكه خانه ی به غذا هه ن ۰
- ۶ له هه لهالینی خولی ئه و ته پولكانه وه ده ركه وتوو كه شاره زوور لـــه
- ۷ دیرزه مانه وه خه لکی تیا بووه ۰ نیشته گه ی گه وره گه وره ی چه رخی پاش و پیش
- ۸ میژووی تیا دوزراوه ته وه ۰ وا دیاره له به رزوری ئاوو به رهه م و به پیتی ی
- ۹ عه رزه كه ی خه لك زور به باشیان زانیوه تیا دانیشن ۰ پیاو به هـــم
- ۱۰ کوی یه کدا چاو ئه گیری له ته پولكه كانا شوينه واری کون ئه دوزیته وه ۰ مایه ی
خوش به ختی یه زوریه ی ئـــه و ته پولكانه ناکه ونه به رئاو ، وه ك
کـــه لاوه ی شاره ویران بووه کانی (به کـــراوا) و (یاسین ته په)
و (گومه ره ش) ۰

- ۱۱ له ته پولکه کانی ده وروپشتی ده شتی شاره زورواڼالاتی ده وری به رد
- ۱۲ دوزراوه ته وه . هه روه ها عه نتيکه ی ته و چه رخه ش دوزراوه ته وه که ڼاده ميږاد
- ۱۳ تازه فيري کشت وکال بووېوو . هه روه ها گه لی عه نتيکه ی واش دوزراوه ته وه
- ۱۴ که له عه نتيکه ی سومه ری و بابلی و څاشوری په کان ته چی . خه لکی ته وه و ناوچه په په یوه نديکی زورو هه ميشه یی یان بووه له گه ل خه لکی شاره کانی عيراق چ به ر له ئيسلام و چ پاش ئيسلام .
- ۱۵ گرنګترین شت که دوزراوه ته وه نيشانه ی دوو شاره ستانیه تی ی نوی په ، په کيکیان ته گه رته وه بو پینج هه زار سال به ر له دايک بوونی عیسی که بریتی په له هه ندي سواله تی هه مه جور که وینه ی زوریان پیوه په ، وه به چه ند ره نگ بویه کراون و بویه کانیش ماون . ته مه وا ته گه په نی که ته و چه رخه ولات زور ڼاوه دان بووه و گوزه رانی خه لک خوش بووه و هونه رله بره وا بووه و خه لکیش چه شيکی هونه ری به رزیان بووه . ته وی تریشیان ته گه رته وه سه ر هه زارو پینج صه د سال به ر له دايک بوونی عیسی، ئیستا به شپوه په کی وه ختی ناوی ته نیین (شارستانیه تی شاملوو) چونکه له ته پی شاملوو دوزراوه ته وه ، وه تا ئیستا شتی وا نه دوزراوه ته وه نه له عيراق ونه له ولاتانی دراوسی . ئیستا شاره زاکان خه ریکی لیکولینه وه ی ته م دوو به شه دوزراوانه ن .
- ۱۶ هه روه ها له گردی به کراوايشا گه راون ، وه ته نجاميکی باشیان ده سګیر
- ۲۰ ۲۱ بووه . گه ليک نشينګه ی کونيان تيا دوزيوه ته وه . له په کيکیان خشتی سووره وه کراویان دوزيوه ته وه که خه تی بزماړی پیوه په هی چه رخه حه موراڼی .
- ۲۲ وا دیاره به کراوا شونیکي گرنګی به ریوه بردنی ناوچه ی شاره زورور بووه .
- ۲۳ هه روه ها له شپينه واره کانی ناحیه ی خورماليشا گه ران ، وه ته نجامی زور به که لکیان ده سګیر بوو ، شووره په کی گه وره ی به رد و گه چیان دوزی په وه که چه ند

٢٤ برجی خرو سووچ داری تیا یه، ئەم شوورە یه دە وری شاریکی کونی داوه، وه لـ
 سه رو خواریا دوو قە لای مه حکەم هه یه . هه روه ها پردیک و چه ند بناوانیان له
 سه ر چه من زه لم دوزیوه ته وه که له روژه لاتە وه دیاره به ره و روژاوا شـاره
 ٢٥ کونه که ی بریوه . دیاره ئەم شوینه وارانە ی خورمال پاشماوه ی شاری شاره زووری
 کونن که له ئاخرو ئوخری چه رخی ساسانی یه کانا دروست کراوه، وه له سه ر
 ده من عه باسی یه کانا زور به ناو بانگ بووه ، وه گه روک و میژوو نووسه عه ره به کان
 ٢٦ باسیان کردووه . جوغرافیایانی عه ره ب (ابن حوقل) که له سه ده ی چواره می
 هیجری دا هاتووه ته شاره زووره وه باسی ئەکا ، باسه که ی به ته واوی جووتـه
 له گه ل ئە و که لوانه ی خورمالی کونا که ئیستا دوزراوه ته وه .

٢٧ ده شتی شاره زوور له و ناوچانه یه که شوینه واری زوری تیا یه ، وه لـ و
 شوینانه یه که زور هانی ئاده میزاد ئە دا تیا بگه ری به دوا ی عه نتیکه و شوینه وارا .
 ٢٨ تا ئیستا له شاره زوورا نه گه راون بو عه نتیکه و شوینه وار، له به ره وه ئەم
 ئیشانه ی ئە مسالی به ریوه به رایه تی ی گشتی ی عه نتیکه و شوینه وارە کان سه ره تای
 گه رانیکی زوره که له مه و پاش ئە کری، وه سه ره تای دوزینه وه ی میژووی
 شارستانییه تی ئە و به شه ی کوردستانه ، وه هیوا وایه گه لی لاپه ره ی ون بووی
 کورد و کوردستانمان بو بدوزیته وه .

لـ گوفاری "هیوا" لاپه ره ٥٧ - ٥٩ ژماره ٢١
 سالی ٤ کـ ئە کاتـه سالی ١٩٦١ وه رگیـراوه

1	زانایا	zaná 'scholar, scientist'
	به ریوه به رایه تی	berewəberayeti 'office, directorate'
	گشتی	gišti 'public; general'
	به ریوه به رایه تی گشتی	berewəberayeti-gišti 'directorate general'
	عه نتيكه	ʔentiqé 'antique'
	شوينه وار	šwenəwár 'ruins'
	به ریوه به رایه تی . . . شوينه واره كان	"The Directorate General of Antiquities"
	گرنگ	giriŋ 'important'
	دوزينه وه	dozinəwé (doz-) 'to find, discover'
	ناوچه	nawčé 'province, region'
	شاره زوور	šarəzúr 'Sharazur' (a vast plain near Sul., believed to have been occupied by various peoples in prehistorical times)
2	هونه رمه ند	hunərməŋ [hunərménd] 'expert; technician'
	له م چه ندانه دا	ləm čəŋanəda [ləm čəndanəda] 'of late, recently'
	گه رانه وه	gerənəwé (gəre-) 'to come back, return'
3	ئه مانه	ʔəmané 'these'
	به دواي . . . گه ران	bə dwaí...da gerán (gəre-) 'to go after; to look for s.o.'
	ته پولكه	təpolkə 'low hill, tepe'
	له مه وپاش	ləməwpaš 'from now on, henceforth'
	كه وته به ر	kəwtiŋə bér 'to take in; to be covered by'
	ده ربه نديخان	dərbəŋ-i xán 'Derbendikhan' (a gorge where a dam has recently been constructed)

to supply water and electric power to large areas of the country)

4 پتر

pītīr lə 'more than'

سەرووسەر

sèrumīr 'entirely'; here: 'incessantly'

خەریکی...بون

xerík-i...bun 'to be busy at (doing s.th.), hard at (work, etc.)'

...مانگە...خەریکی ئیش کـردنن "for... months they have been hard at work..."

زیاتەر

zyatīr lə 'more than'

گەرد

gīrd 'hill'

دەشت

déšt '(vast) plain'

گەلیک

gélek 'many'

زانراو

zanráw 'finding, discovery'

بە نـرخ

bə nīrx 'valuable'

دەسکیر بـوون

dəsgir bún 'to obtain, get'

دەربارە ی

berbaré-i 'about, concerning'

شارستانیه تی

šarīstanetī 'civilization'

بە ش

bēs 'part, section'

بە گەرمی

bə germī 'warmly, ardently'

هەول دان

həwl dán kə (foll. by subjunct.) 'to try hard to'

پی کران

pe kran (=passive) 'to be possible'

چە نـدیان پی بـکری "as many as possible"

لە ژیر

lə žer...da 'under, underneath'

بە رلهوه

bérlewēi kə (foll. by subjunct.) 'before' (conj.)

بە ست

bést 'dam'

نوقم کردن

nuqum kīrdīn 'to inundate, flood s.th.'

5	هينان	henán (hen-)	'to bring'
	ليکولینه وه	le kolinəwé	'careful study, research'
	به راورد کردن له گه ل	berawird kirdín lægəl	'to compare with'
	عه نتيكه خانه	ʕəntikəxanə	'museum'
6	هه لمالين	həl malín (mal-)	'to remove'
	خول	xól	'earth, dirt'
	له وه ده ر كه وتن	lə...əwə də r kəwtín kə	'to be apparent from...that'
	له دير زمانه وه	lə dér zəmanəwə	'from time immemorial'
	تيا	tyá	'in it'
7	نيشتگه	ništǵé	'settlement'
	چه ره	čérx	'century; era'
	چه رخی پاش و پيشش مـيـژو	"from historic and pre-historic times"	
8	وا دياره	wá dyarə	'thus it is obvious'
	له به ر	ləbér	'because of'
	زوري	zorí	'abundance'
	به ره م	berhém	'(agricultural) produce'
	به پيتي	bəpití	'fertility'
	عه رز	ʕérz	'land, soil'
	به باش زانين	bə baš zanín (zan-)	(foll. by subjunct.) 'to deem it worthwhile to (do s.th.); to (do s.th.) by choice'
9	پياو	pyáw	'person, anyone, one'
	به هه ر کوی یه کدا	bə hér kweyekda	'wherever'
	چاو گیران	čaw gerán (ger-)	'to look, glance'
10	مايه	mayé	'factor, cause'

خوش به ختی	xošbextí	'good fortune, luck'
مایه ی خوش به ختی	mayè-i xošbextí	'an occasion of happiness; a stroke of good luck'
زور به	zurbé	'most'
که لاوه	kəlawé	'remains of a ruined house'
ویران بوون	weran bún	'to be ruined'
	وهك كه لاوه ی شاره ویران بووه کسان	"like the ruins of the destroyed cities"
به کراوا	bəkrawá	'Bakrawa'
یاسین ته په	yasin tēpé	'Yasin Tepe'
گومه ره ش	goməréš	'Gomeresh'
	Bakrawa, Yasin Tepe, Gomeresh: three villages near the Derbendikhan dam	
11 ده ورو پشت	dəwrupíšt	'vicinity'
تالات	ʔalát	'tools, implements'
ده ور	déwr	'age, period'
	ده وری به ده رد "The Stone Age"	
12 هه روه ها	hérweha	'likewise'
ئاده میزاد	ʔadəmizád	'human being, man'
تازه	tazé	'newly, just'
کشت و کال	kīštukál	'agriculture'
13 سومه ری	sumerí	'Sumerian'
بابلی	babilí	'Babylonian'
ئاشوری	ʔašurí	'Assyrian'
له ... چون	lə...čun (č-)	'to resemble, look like'
14 ناوچه	nawčé	'region, district'
په یوه ندی	paywendí ləgəl	'relationship to, connection with'

	زور	zór	'many'
	هه میسه یی	həmišəí	'sustained, continuous'
	چ ... وچ	čǐ-...učǐ-	'whether...or'
	بەر لـ	bér lə	'before'
	ئىسلام	ʔislám	'Islam'
15	نیشانە	nišané	'sign, mark, imprint'
	نوی	nwé	'new'
	گه رانه وه	gəranəwé (gəre-) bo	'to go back to, date back to'
	لە دایک بون	lədaykbún	'birth'
	عیسی	ʔisá	'Jesus'
	بریتی بوون لـ	bǐreti bun lə	'to consist of'
	سوالەت	swalét	'pottery, bowls of clay'
	هه مه جوړه	heməjoré	'of all varieies'
	وینه	wené	'picture, figure'
	پهوه بوون	pewə bún	'to be on s.th.'
	ره ننگ	řén	'color'
	بویه کردن	boyə kǐrdǐn	'to paint s.th.'
	بـویه	boyé	'paint'
	مان	mán (men-)	'to remain, exist still'
16	گه یاندن	gəyandǐn (gəyen-)	'to cause s.o. to understand s.th.'
	هه مه وا گه ینیت	"this gives to understand"	
	ولات	"the country"	
	ئاوه دان	ʔawedán	'well-developed'
	کوزە ران	guzərán	'living conditions'

	هونەر	hunér	'art, the arts'
	له بره وا بسوون	lə bīrēwa bún	'to flourish, thrive'
	چەش	čěš	'taste (in art)'
	هونەری	hunerí	'artistic'
17	ئەوی تریشیان		"the other one too"
	گەرانه وه سه ر	geranəwə sér (gere-)	'to go back to, date back to'
	به شیوه یه کی وه ختی	bə šeweyek-i wextí	'temporarily'
	ناو نان	naw nán (ne-)	'to name, call s.o. s.th.'
	شاملو	šamló, šamlú	'Shamlo' (place name)
	تەپ	tép	'a group of hills'
	نه . . . و نه	né...w né...	'neither...nor...'
	دراوسه	dīrawsé	'neighbor, neighboring'
18	شاره زا	šarezá	'expert'
19	گه ران	gerán (gere-)	'to search; to make investigations'
	ئه نجام	ʔenjám	'result'
21	خشت	xíšt	'brick'
	سووره وه كردن	surewə kirdín	'to bake'
			"baked bricks"
	خەت	xét	'writing, script'
	خەتی بزماری	xèt-i bīzmarí	'cuneiform writing'
	پهوه بسوون	pewə bún	'to be on s.th.'
	هی	hí	'of, belonging to'
	چەرخ	čérx	'era, epoch'
	حه مورابی	hemurabí	'Hammurabi'
	وا دیاره	wá dyarə	'it seems, it appears'

	به ريوه بىردن	bərewəbīrdīn	'management, administration'
23	ناحيه	naḥiyé	' <u>nahiya</u> ' (in Iraqi political structure, subdivision of a <u>qadáʿ</u> , roughly equivalent to a county)
	خورمال	xurmál	'Khurmal' (a <u>nahya</u> in Sul. Liwa)
	به كه لك	bə kélk	'profitable'
	شوره	šuré	'fence, encircling wall'
	بىرد	bérd	'stone'
	گچ	gáč	'gypsum'
	برج	búrj	'tower'
	خىر	xír	'round'
	سوچ دار	sučdár	'angular, sharp-cornered'
	ده ور دان	dəwr dan	'to encircle'
	سه رو خوار	səruxwár	'top and bottom; north and south'
	قەلا	qəlá	'fortress'
	مه حكەم	məḥkém	'strong, powerful, well-fortified'
24	پىرد	pīrd	'bridge'
	بنكوان	bīnawán	'weir, irrigation dam'
	چەم	čém	'river'
	زەلم	zəlím	'Zalem' (a river in Sul. Liwa)
	روژه لات	řoželát	'east'
	ديار	dyár	'visible'
	به ره و	bérəw	'towards'
	روژاوا	řožawá	'west'
	برىن	bīřín (br-)	'to cut'; here: 'to divide'
25	پاشماوه	pašmawé	'left-over, remnant, remains'

	ئاخرو ئوخىر	ʔaxĩruʔoxĩr 'at the end of, towards the end of'
	ساسانى	sasaní 'Sassanian'
	سەردەم	sərdém 'age, period'
	عەباسى	ʕəbasí 'Abbasid'
	بە نايانگ	bə nāwbāŋ 'famous'
	گە روک	gərók 'great traveler; globe trotter'
	مەژوونىس	mežunús 'historian'
	عەرەب	ʕəréb 'Arab'
26	جوغرافىيازىن	juɣrafiyazán 'geographer'
	ابن حوقل	ʔibn h́éwqəl 'Ibn Hawqal'
	سەدە	sədé 'century'
	هەجىرى	hıjırí 'A.H., of the Muslim era'
	جۈت	jút 'couple, pair'
	جۈت بۈۈن لە گەل	jut bún ləgəl...da 'to be on a par with, be the same as'
	خورمالى كۈن	xurmal-i kón 'Old Khurmál'
27	ھان دان	han dán (də-) 'to instigate'; here: 'to tempt'
28	ئەم ئىشانى	"these activities"
	سەرتا	səretá 'beginning' (n.)
	ھىوا ۋايە	hiwá wáyə 'it is hoped, the hope is that...'
	لاپەرە	lapəřé 'page'
	ۈن بىۋۇن	wĩnbún 'to lose s.th.'
	ۈن بىۋۇن	"lost"

عبدالقادرقسزاز

۲ هه موو که س له ماوه ی ژیا، نیا ئاوات بو گه لی شت ئه خوازی وه به دل
حه ز ئه کاتا ماوه هه موو، یا به شی زوری ئه م ئاواتانه ی بیته دی وه له گه ل
خویانه ی باته گله وه .

۳ گه یشتن به ئاوات وه نه بی له خویه وه پیک بیته به لکو ره نج کیشان وه
هه ول و ته قه لای ئه وی، وه ئه گه ر ئه م ئاواتانه بو سوودی گشتی بن بی گومان
ره نجدانی به کوومه ک پیوسته بو پیک هیئانی، ئه گینا تا سه د سأل له پاله وه
ئاوات بو هه زارشت بخوازیین هیچیان نایه ته دی وه هه ر نائومیدیمان بو
ئه مییته وه .

۴ هه رشتیک که ئیعه ئاواتی بو ئه خوازیین له سوودی خوئی به ده ر نییه
ئنجانه و سوود، مادی بی یا مه عه وی، یه عنی سامان ده ست که وتن یا
ناوپه یاکردن وه هه ر که س بلی هیچیانم پی ویت نیه یا خوی هه له ئه کا
وه یا ئه یه وی چاوپه ستی له خه لک بکا، ته نانه ت ئه و پیاوه گه ورانه ش
که به کرد وه ی چاک وه ئازایانه ناویان په یاکرد وه سه ره رای سوود به
گشت گه یانن خوشیان لا پی ویت بووه بو یه کی له و دوو ئامانجه که
له سه ره وه باسمان کرد .

۵ ناوده رکردن هه ر چه نده به دیعه ن خو په سه ندی یه، به لام وه کی

۶ که له خو بووردن وه فداکاری یه له پی ناوی که سانی ترا . ئاشکرایه که
ئینسان هه ر ته نیا بو خوی نه خولقاوه وه نابی هه ر چاومان له وه بی که ته نیا چاکه
به خۆمان بکه یین . . وه ئه گه ر خوشمان ئه سه مه ئاره زوومان بی بوومان

ناچيٽه سه ر، چونكه ٺه گه ره ره كه سه بوځوځي هه ولى بدايه ٺينسان وه ك
سه ره تاي ٺياني به درنده يي وپاشكه و توويي ٺه مايه وه ونه ٺه گه يشت به م
باره ي ٺيستا ي .

٧

بي غه ش وه به شي زوري ٺاواتم پيشكه وتتي گه ل ونيشتمانمه وه تائه مرم
ٺاواته خوازم بوځه يشتن به م ٺامانجه م به غي پيڪ هپناني خوشي و به رزي ي گه ل
وه ٺاوه داني ي نيشتمانم به تايبه تي ٺنجا هي ي گشت كه سانو وولا تاني تر .
ٺه وانه ي چاويان له وه بي كه له ري ي په ستي و ويتراني ي گه لو وولا تاني تره وه
گه لو وولا تي خوځيان پيش كه وتوو وه ٺاوه دان بي خه ياليان خاوه وه خوځيان لـ
خسته بردوو . پياوي دل سوزو تي گه ييشتوو هه ميشه له كاني دليه وه ٺاره زوو
ٺه كا وه ٺاوات ٺه خوازي به وه كه هه موو دانيشتوواني سه رزه مين وه ك يه ك له
خوشي و كامه راني دا بن وه كه س له ريز به جي نه مين ي .

٨

٩

١٠

بي گومان كه سيك له ٺيمه كه خوځي به نيشتمان په روه ري راسته قينه ٺه زاني
دلي ٺه كريټه وه وه چاوي روون ٺه بيټه وه كه ٺه بينيټ يه كي له گه له كاني ٺاسيا
(با بلي ين ٺاپون) وه يا ٺه فريقا (بابلي ين مصر) وه يا هه ر شونيكي پاشكه وتووي
تر ناوي په يا كردوو .

١١

هه ر چه ند له سه ر شتيكي ناياب ماركه ي (له ٺاپون درووست كـراوه)
ٺه بينم خوشي ٺه كه وپټه دلمه وه وه ٺاوات ٺه خوازم كه عيراقيش روڙيڪ بيت بگابه و
پايه يه وه ناوي بيټه ريزي گه له ناوداره كانه وه . هه ندي جار له دلي
خوما پرسيار ٺه كه م ٺه ليم " ٺايا چيمان كه متره له وگه لانه
كه ٺيستا پيشمان كه وتوون " دواي ليكدانه وه بوم ساغ ٺه بيټه وه كه
نه بوونسي ي (يه كيتي و دل پاكي) ده ردماني كاري وه بارماني گران
كردوو . داخي گرانم له م دوپيشه به نرخ و به كه لكانه به ته واوي نائوميدين .

١٢

١٣

- ۱۴ چۆن ئومىدى يەكيتى بىكەين كورلەگەل باوك وە برا لەگەل
- ۱۵ براداراست و دل پاك نه بن ، چۆن ئومىدى پيش كە وتن بىكەين كە س ياورى
بە قسە و كرده وە ي كە س نه بى وە هە موو دوو دل بن لە يە كتر . چۆن دلمان بە
خۆمان وە بە دا رۆژمان خوش بى كە تا ئىستا دوو بە رە كى بنجى لە ناومان
داكوتابى وە هە رە و ل بدە ين بۆه هيزوونى نه ك بۆ د رەينانى لە رەگ ورىشە .
۱۶ هيشتا هە رە لىن : سونى و جە غە رى ، كورد و عە رە ب ، موصلاوى وە صراوى .
- ۱۷ لە هە ندى شوينا لە سە ر ووتارو كرده وە ي نا پە سە ند هە ل ئە دە ينى
وە تووشى دە رده سە رى و ماند وىتى ئە بين ، لە گە ل ئە وە شا ناچارىن و ناتوانىن
هەل نه دە ينى .
- ۱۸ ۱۹ رۆژىك لە ئۆتۆمۆبىلى پاسدا دانىشتبووم . لە شوينىكا حە مالىكى كورد
بە كوله كە ي سە ر پىشتى وە كە مېك لە رى لا ي دابوو وە نزيك ئۆتۆمۆبىله كە
كە وتبۆو ، هە ر ئە وە ندە م زانى كابرە ي ئۆتۆمۆبىلچى زۆر بە ناشيرىنى پيا هە لشاخا
۲۰ وە ووتى (واما زانى كورد عاقل بوون كە چى هە روا . . ن) . بە راستى لىم
قسە يە زۆر پە ست بووم وە بە ناچارى هاتە جواب ووتم (ئە گە ر كە مېك هە ستە
بە نىشتە مان پە روه رى بى كرايە ئە م ناماقو ولى يە ت نه ئە كرده رامبە ر بى
هاو وولاتى يىكت كە هە ر لە زمانا جياوازن وە هە رتۆ وە وىتە ي تۆپە كە ئە بن
۲۱ بە هۆى دوو بە رە كى و لە يە ك دابرىنى ئە م دوو گە لە هاو وولاتى يە) . كە وام
ووت ئۆتۆمۆبىلچى يە كە هوشى هاتە وە بە رخۆى وە زانى چە هە لە يكى كرده وە
داواى لى بووردنى كرد .
- ۲۲ جا كە ئە مە نيازمان بى بە رامبە ر بە يە كتر ، ئىتر چۆن ئومىدى
پيشكە وتن بىكەين وە چۆن بە كسومە ل يە ك دل و يە ك زمان هە و ل بدە ين
بۆلا دانىسى ئە و و قورتانە كە لە سە ريمانن وە چۆن خۆمان رزگار بىكە ين

له کوټه ورنجیږی دیلی، له چنگی نه فامی و له ده ردی دوو په ره کی و قینه بښه ری
کیښان له یه کتر ۰۰

۲۳، ۲۴ براینه ! چاوبکه نه وه وه هوش بیښنه وه به رخوتان تابزانن چوڼ
بووین به گالته چی ی خه لک وه چوڼ ناحه زمان پی خوش بووه وه هه ربه که تان
هه ول بدا بو راست کردنه وه ی خوئی وه پاک کردنه وه ی له هه موو ره ووشتیکی
ناپه سه ند وه له م ری یه وه نه بی گه ل پیش ناکه وی به لکه تسایه ت به ردی
کاری تر نه بی وه مردنی باشته له مانی ۰

له گوډاری (هیوا) لاپه ره ۱۰-۱۴ ژماره ۳
سالی ۱ که نه کاته سالی ۱۹۵۷ وه رگیراوه

عبد القادر قزاز Abdul Qadir Qazzaz is a native of Sulaimaniya who has spent many years in government service in Baghdad. He is considered to have excellent command of Kurdish, and his writings are models of good style in modern literary Kurdish.

1	چاره کردن	čare kirdîn 'to remedy'
	دهرد	dêrd 'ailment, ill'
	کومه لایه تی	komelāyetî 'social'
2	ماوه	mawé 'span of time, period'
	ئاوات بو	awát bo 'aspiration, desire for'
	گهلی	gále 'many, a lot of'
		"to aspire, desire for"
	خواستن	xwastîn (xwaz-) 'to want, desire'
	به دل	be dîl 'heartily; with all one's heart'
	مان	mán (men-) 'to exist, remain alive'
		"as long as he is alive"
	بهش	béš 'part; share'
	هاته دی	hatne dí (yetedí) 'to come into being; to materialize, be realized'
	بردن	bîrdne...we (-be-) 'to take, carry s.th. to'
	گل	gîl 'earth, soil'
		"and that he not carry them with him to the grave," i.e., that they not die with him.
3	گه یشتن به	geyštîn (ge-) be 'to arrive at, get to; to achieve, obtain'
	وه نه بی	wênébe (foll. by subjunct.) '...is not something that...'

له خويه وه	lə xóyewə 'by itself, automatically'
پيك هاتن	pek hatín (yə-) 'to be formed; to come about'
به لكو	bólku 'perhaps; but'
ره نج كيشان	řenj kešán (-keš-) 'to drudge, toil, labor; as noun: hard work'
	ره نج "drudgery; hardwork"
هه ولو ته قه لا	həwłutəqəlá 'great endeavor'
	ته قه لا "endeavor"
ويستن	wistín (-əwé-) 'to want; to need, require'
سرود	súd 'benefit; interest'
گشتی	gĩští 'general; public'
ره نجدان	řenj dán 'to labor'
به كومه ك	bə komék 'in cooperation, collaboration; jointly'
پيك هينان	pek henán 'to bring about, make s.th. materialize'
ته گينا	ʔégina 'otherwise'
له پاله وه	lə páləwə 'while sitting still'; here: 'but do nothing about it'
	بخوازيين "if we wish..."
هيچيان	híčyan 'none of them'
نائومیدی	naʔumedí 'despair, despondency, hopelessness'
مانه وه	manəwé (men-əwə) 'to remain (bə:as the lot of, with s.o.)'
له ... به ده ر نيه 4	lə...bə də r nfyə 'is not devoid of...'
	"outside"

(4)	خوئی	xoyí 'of the self, of oneself'
	سووی خوئی	"benefit for oneself; self interest"
	ئینجا...یا	ʔínja...ya (foll. by subjunct.) 'whether... or'
	مادی	maddí 'materialistic, material' (adj.)
	مه‌غه‌وی	məʔnewí 'spiritual (as opp. to material)'
	یه‌عنی	yaʔní 'that is, that is to say'
	سامان	samán 'wealth, riches'
	ده‌ست‌که‌وتن	dəst kəwtín 'to obtain; to procure'
	ناو	náw 'name; (good) name; fame'
	پیدا کردن	pəyda kirdín 'to secure; to obtain'
	هەرکەس	hérkəs 'anybody'
	خو‌هه‌له‌کردن	xo hələ kirdín 'to deceive oneself'
		یا "or else"
	چاوبه‌ست‌لی‌کردن	čawbəst kirdín lə 'to deceive s.o.'
	تەنانەت	tənanət 'so much so that; so much for that'
		"those great men"
	کرده‌وه	kirdəwé 'deed; behavior'
	ئازایانه	ʔázayane 'courageously, bravely'
	سه‌ره‌رای	sérəra-i 'in addition to'
	گه‌یاندن‌به	gəyandín (gəyen-) bə 'to convey s.th. to s.o.; to acquire s.th. for s.o.'
	گشت	gīšt 'the public; people'
	لا	lá 'side'
		"for their own part as well"

	نامانج	ʔamánj	'objective; purpose'
	له سه ره وه	lə sórowə	'above'
		له سه ره وه باسان کردوه	"we have mentioned above"
5	ناوده ر کردن	nawdər kirdín	'to become famous; establish one's reputation'
	هه ر چه نده	hérčəŋə	'although, even though; no matter how much'
	دیمه ن	dimén	'appearance; surface'
		به دیمه ن	"in appearance; on the surface"
	خوبه سه ندی	xopəsení	'selfishness'
	وه کی که	wəkiké	'on the other hand'
	له خو بودن	lə xo burdín	'to surrender o.s.; to sacrifice o.s.'
	فداکاری	fidakarí	'(self-) sacrifice'
	له پی ناوی... دا	lə pe náy-i...(d)a	'for, for the sake of; because of'
6	ئینسان	ʔinsán	'human being, man'
	خولقاندن	xulqandín (xulqe-)	'to be created'
	چاکه	čaké	'advantage'
	بو چونه سه ر	bo...čunəsér (-č-)	'to pass without difficulty for s.o.'
		بومان ناچیتسه سه ر	"we will not achieve it with impunity"
	وه ك	wák	'as, like'
	سه ره تا	serətá	'beginning (n.)'
	درنده یی	dīrīndəí	'savageness'
	پاشکه و تسوی	paškəwtuí	'backwardness'
	بار	bár	'situation; stage; condition'

به باره ی ئیستای lit., "this present situation of it," i.e. the present degree of civilization

- 7 غه ش γóš 'cheating, deception'
 بی غه ش وه "in all honesty,"
- گل gól 'people; nation'
- نیشتیمان ništīmán 'native country, homeland'
- تا ئه مرم "until I die"
- به رزی berzí 'elevation'; here: 'refinement'
- ئاوه دانی ʔawədaní 'prosperity (of a country)'
- گشت gīšt 'all, whole'
- ...in particular, and then that of all peoples..."
- 8 ئه وانیه ʔəwané-i (foll. by subjunct.) 'those who'
- چاویان له وه ی که čáwyan ləwəyə kə 'they desire that...; they have the ambition, hope that...'
- له ری ی... وه lə ře-i...əwə 'by means of'
- ری "road, way"
- په سستی pəstí 'degradation, debasement'
- ویرانی weraní 'destruction, demolition'
- پیش که و ترو peškəwtú 'progressive, (well-) advanced'
- ئاوه دان awədán 'prosperous'
- خه یالی خاوه xəyáli xáwə 'he is dreaming false dreams; he is all wrong'
- خه یال "imagination"; خاوه "melting"
- له خشته بردن lə xīšte bīrdín 'to ruin s.o.'
- 9 دل سوز dīlsóz 'kind; benevolent'
- تی که یشتوو tegəyštú 'understanding person; intelligent'

همه همیشه	hemišó 'always'
کانی	kaní 'spring (water)'
	له کانی ولبه وه "from the bottom of his heart"
تاره زوو کردن	ʔarezu kirdín 'to desire'
دانیشتوان	daništwán (pl.) 'inhabitants'
زه مین	zemín 'earth; globe'
	سه ر زه مین "on the earth"
وه كن يه ك	wəkyók 'similar; without difference'
گامه رانی	kaməraní 'happiness'
ریز	říz 'line, row, rank'
به جي مان	be je mán (men-) 'to be left behind'
	که س له ریز به جي نه مینی "that no one be left behind from the rank and file"
10 بی گومان	bé guman 'undoubtedly, without doubt'
	"any one of us"
نیشتمان په روه ری	níštīman perwerí 'patriotism'
راسته قینه	řásteqiné 'real; true'
دل کردنه وه	díl kirdnewə 'to open one's heart; to rejoice, be delighted'
چارو روون بوونه وه	čaw run bunewé 'to be pleased, (lit., to be delightful for the eye)'
آسیا	ʔasyá 'Asia'
	"let us say..."
ژاپون	žapón 'Japan'
آفریقا	ʔəfriqá 'Africa'
شوین	šwén 'place' Note the orthographic symbol ʔ for ښوین = we.
پاشکه و ترو	paškəwtú 'backward; underdeveloped'

11	هه رچه ند	hórčəŋ 'whenever'
	نایاب	nayáb 'excellent, very good'
	ماركه	markó 'mark; trade-mark'
	درووست كراو	dīrustkráw 'made, manufactured'
	كه و تن	kəwtīn (-kəw-) 'to step in; to come in'
		"pleasure fills my heart"
		روژيك پييت "that the day will come when..."
	كه يشتن به ٠٠٠٠ وه	gəyštīn (go-) bə...əwə 'to arrive at; to reach, attain'
	پايه	payó 'column; degree of progress'
		"that its name should join the ranks of..."
	ناودار	nawdár 'well-known, famous'
12	هه ندى	hónde 'some, a few'
		"I ask myself" له دلى خوما پرسيار ته كه م
	ئايا	ʔáya (interrogative particle, used in written Kurdish)
		"what do we have less of than those countries"
	پيش ٠٠٠ كه و تن	peš...kəwtīn 'to be more advanced than...'
	ليكدانه وه	lèkdanəwó 'deliberation'
	ساغ بوونه وه	bo ṡay bunəwó 'to become clear to'
	نه بىرونى	nəbuní 'non-existence, lack; poverty'
	يه كيتى	yəketí 'unity'
	دل پاكي	dīlpakí 'purity of heart, sincerity'
	كارى كردن	kari kīrdīn 'to make worse; to cause to fester'
	بار	bár 'burden'

گران کردن	gīran kīrdīn 'to make heavier; to increase (the weight of)
داخی گرانم له	dax-i gīránīm 'alas!' (expression of pity and deep sorrow)
پیشه	pišó 'trait, quality'
به نرخ	bə nīrx 'valuable'
به که لك	bə kól̥k 'useful'
ناثومید بیرون	lə nəʔumed bún 'to have no hope of, for; to despair of'
14 نثومید کردن	ʔumed kīrdīn 'to hope for'
کور	kuř 'son'
راست	řást 'honest; sincere'
دل پاک	dīlpák 'sincere'
دو دل بیرون له	du dīl bún lə 'to hesitate; to distrust, lack confidence in'
15 دل خوش بیرون به	dīl bə...xoš bún 'to be pleased with'
دوا روز	dwařóž 'the days to come, the future'
دو به ره کی	dubərakí 'hostility; dissension'
بنج	bīnj 'root'
له ناو...دا	lənáw...da 'among'
داکووتان	dakután 'to drive s.th. in (nails, roots, etc.)'
	32 "has become deep-rooted among us"
به هیز	bə héz 'strong, powerful'
نه ك	nák 'not; and not'
ده ر هینان	dər henán 'to pull out; to root out'
	33 "to eradicate, extirpate"
ریشه	řišó 'rootlet'

16	سونى	sunní 'Sunni'
	جه عفه رى	jaʕfəri 'Jaʕfari, follower of Jaʕfar; Shiite'
	مو صلاوى	muṣlawí 'of Mosul; a Mosulite'
	به صراوى	bəṣrawí 'of Basra; native of Basra'
17	شوين	šwén 'place'
	ووتار	wītár 'speech, talk'
	كرده وه	kīrdəwá 'behavior, acts'
	ناپه سه ند	nápeṣəŋ 'improper, unpraiseworthy'
	له سه ر هه ل دان	ləser...həl dán 'to intervene actively on behalf of'
	تووش بـوون	tuš bún 'to get (trouble); to contract (sickness, etc.)'
	ده رده سه رى	dərdəserí 'pains, inconveniences; difficulties'
		"we will get into trouble" تووشى ده رده سه رى ته بين
	ماند ويتى	maṇdwetí 'tiredness, weariness, fatigue'
	له گه ل ته وه شا	ləgəl ʔəwəša 'in addition to this, furthermore'
	ناچار	načar bún 'to be helpless; to have no alternative'
18	پاس	pás 'bus'
19	حه مال	hemál 'porter'
	كول	kól 'load'
	پشت	pīšt 'back'
	كه ميك	kémek 'a little, somewhat'
	له رى لا دان	lə řə la dán 'to go off the road; to digress from the path'
	نزىك كه وتن	nīzìk kawtín 'to come near, approach'

	هه رئه وند، م زانی	"before I realized it"
کابرا	kabrá	'person; man; fellow'
ئوتوموبیلچی	ʔotomobilčí	'driver'
ناشیرینی	naširíní	'unpleasantness, unpleasant language'
هه لشاخان	həl šaxán (šaxe-)	'to reprimand, rebuke, berate'
عاقل برون	ʔaqıl bún	'to become sensible, reasonable'
که چی	kečí	'whereas; but'
	هه ر، و... ن	"they are still..."
په ست برون له 20	le pest bún	'to be annoyed at; to be disgusted at'
به ناچاری	bə nacarí	'inexorably, helpless to do otherwise'
	هاته جواب	"I answered"
هه ست کردن به	hest bə...kirdín	'to have a feeling for'
ناماترولی	námaqulí	'unreasonableness; stupid talk'
به رامبه ر به	bərambér bə	'opposite; towards'
هارولاتی	hawlatí	'fellow countryman'
جیاواز	jyawáz	'different'
وینه	wenó	'reflection; picture; of the kind of'
	وینه ی تو	"people of your kind"
دابیرین	da bīrín	'to carve out, cut out; to separate'
	له به ل	"from each other, one from the other"
هوشی هاته وه به رخوی 21	hoš-i hátəwə bər kóy	'he came back to his senses'
هه له	həl é	'blunder, mistake'

	داوا کردن	dawa...kirdīn	'to ask for'
	لی بووردن	le burdīn	'to forgive'
		"he asked for forgiveness"	
22	به کومل	be komól	'in a group; in one group'
	یه ک دل	yekdīl	'united'
	لا دان	la dán	'to put aside, remove'
	قورت	qórt	'stumbling-block; obstacle'
	رزگار کردن له	řizgar kirdīn le	'to rescue, save from'
	کوته	koté	'manacles, shackles; chains'
	زنجیر	zinjír	'chain'
	دیلی	dilí	'slavery, servitude'
	چنگ	čín	'claw, paw'
	نه فامی	nefamí	'ignorance'
	قینه به ری کیشان له	qineberi kešán le (keš-)	'to persevere in showing hostility against'
23	برایینه	bírayine (voc. pl.)	'O brethren!'
24	چار کردنه وه	čaw kirdnewé	'to open one's eyes; to keep one's eyes open, be careful'
	گالت چي	galtečí	'a butt of ridicule, a laughing-stock'
	ناحه ز	nahéz	'inimical; unfriendly; hostile'
	راست کردنه وه	řast kirdnewé	'to rectify, set right, correct'
	پاك کردنه وه	pak kirdnewé	'to clean; to shed off; to purify'
	ره ووشت	řewíšt	'behavior'
	به لکه	bólke	'perhaps'
		"the more it goes on, the more chronic his illness becomes."	

- (24) مردن mirdín (mr-) 'to die; death'
مان mán (men-) 'to remain; to remain alive'

۱۰ - جیکای میری گه وره ی ره واندز

۱

له میژوی نه ته وه ی کوردا

به خامه ی : محمود محمد

چاو گیرانیک به میژوی نه ته وه ی کوردا ، میژوی میری گه وره ی

۲

ره واندزا ، به ئاشکرا بومان رون ئه کاته وه که میری گه وره میر محمد ،
یه که مین که سیکه که هه ولی دابی ئه ماره ته ده ره به گی یه کانی کوردوستان
پاک کاته وه و ، کوردوستانیکی گه وره ی یه ک گرتو پیک بینی .

میری گه وره ی ره واندز له ۱۱۹۸ - ۱۲۹۰ دا له دایک بووه ، له

۳

ته مه نی ۳۱ سالانا بووه به میری سوژان ، پیاویکی خوینده وار و دوربین
بووه ، هه ر له زه مانی مصطفی به گی باوکیا ، به ریوه بردنی ولاتی سوژانی
گرتوه ته ئه ستۆ ، چونکه باوکی له به ر فروقیلی براکانی له وزه یا نه مایو
کاروباری ولات هه ل سوپینی .

میری گه وره هه ر که کاروباری سوژانی گرتسه ده س ، چه ک و

۴

جبه خانه یه کی زوری کری ، وه سه بازی زوری راگرت و موچه ی باشی بو
برپنه وه ، وه ده ستی کرد به دوروست کردن و ئاواکردنه وه ی قسه لاو
سه نگر و پرد ، وه شوره یه کی سه ختی بو ره واندز دوروست کرد ، هه ر

که خوئی گرت هیژشی برده سه ر مامه کانسی و ته فروتونای کردن و

ناوچه کانیانی داگیر کرد و نوساندنی به ناوچه که ی خوینه وه . ئه نجا ده ستی کیشا

۵

بو سه ر دراوسی کانی وه یه ک له دوا ی یه ک ولاته کانیانی خسته سه ر مه مله که تی

سوژان ۱۲۵۴-۱۸۴۶ که دوا سالی فه رمان ره وایی یه تی سنوری سوژان

۶

له روژ ئاواوه گه یشته کوردوستانی سوریا ی ئیستا وه له روژه لاتیشه وه بو به هاو

سنوری قاجاری یه کان ، والی موصل بو به ژیر ده ستی ، هه ر وه کوخه لکی

به غدا داوایان لی کرد که بچی له ده ستی تورکه کان رزگاریان بکا .

له زه مانی میر محمد ابو که حه مه عه لی پاشای میسر هیښی هیڼا
 بو سه سوریا ، نامه له بهینی نه و میری گه وره دا ده هات و ده چو ،
 بوته وه ی هه ردکیان له سوریا دا به یه ک بگه ن ، وه ئوردوی تــــورک
 رامالڼ ، به لام أستعمارچی به کانی رږژاوا که چاویان بری بوه لاکسی پیاوی
 نه خوښ – وه ک نه ورږژه به حکومتی عوسمانی یان نه وت – ماوه ی حه مه عه لی
 پاشایان نه دا پیش بکه وی ، چونکه نه یان زانی نه گه ر بیټو حکومتی
 عوسمانی به و چه شنه لغا وچې ، حکومتی کی تازه ی به هیږی له شوڼا
 په یدائه بی ، نه وه ش نه بی به هو ی نه هاته دی ئامانجه کانی نه وان .

با له باسه که ی خوځان دور نه که وینه وه ، میری گه وره ناردی
 له تازه ریایجانسه وه خان گیلدی ناویکی چه خماخ سازی هیڼا ، کوردی
 به سه ر وه ستای دوروست کوردنی شیر وخه نجه رو تغه نگ ولولسه توپ و
 ده مانچه ، نزیکه ی ۲۲۲ لوله توپی دارشت کانی ئاسن و قورقوشم یان
 دی به وه ، وه بو دوروست کوردنی چه ک سودیان لــــی وه رته گرت ،
 ئیمتاش سی دانسه له و لوله توپانه ماون ، له به رده رکی سه رای
 ره واندا دامه زینراون . هه روا میری گه وره له چه ند چه شن دراوی
 لی دا سی غه زنه داری هه بوو ، که هه ر یه کیکیان موچه و مانگانسه ی
 تاقمیکیان نه دا ، میژوو نویسی تایبه تی دانا سه رگوزه شته ی
 میرانی سورانی نویسه وه ، گه لیک له ماموستا به ناویانگه کانی
 کوردستانسی کوک کرده وه ، هیڼانی له ره وانددزو ده شتی
 هه ریرا دای مه زرانندن ، ده زگایه کی ده نگه واس ورگرتی
 وردی دامه زراندد ، بـــه م چه شنه ئاگای له هه مو
 شتی نه بو که له ناوچه ی سورانا
 روی بدایسه .

۱۰ میری گه وره له سالی ۱۲۳۴ - ۱۸۲۶ دا بانگی ئازادی مه مله که تی
 سۆرانی هه لدا ، حوکومه تی قاجاریش دانی به م ئازادی و سه ره خۆیی
 سۆرانه دا نا ، هیژی میری ره واندز گه یشته راده یه ک حوکومه تی
 عوسمانی ترسی لسی نیشت ، به سوپا ده ره قه تی نه ئه هاته په ناوی برد ،
 به ر فیل و ته له که ، مه لاکانی ئه و ناوه ی هاندا که فتوا بده ن : هه رکه س
 ۱۱ سه ر له فه رمانی خه لیفه هه ل پیچی کافر ئه بی و ته لاتی ئه که وی . مه لاکان
 به مه شه وه نه وه ستان ، میریشیان هه ل فریواند ناردیان نه ئه سته مول ، به لام
 ۱۲ نه گه رایه دواوه . کار به ده ستانی خه لیفه له کاتی گه رانه وه دا له ناویان برد ،
 جل و به رگه کانسی خوی وزینی ئه سپه که یان له ناو بازاری ئه سته مولا
 هه راج کورد .

۱۳ مه به س له گیرانه وه ی ئه م کورته سه رگوزه شته ی میری ره واندزه
 ئه وه بوه له باسی کرده وه کانیه وه بتوانین جیگای له میژوی نه ته وه ی کوردا
 دیاری بکه یین .

۱۴ به لام بو توانینی ئه م دیاری کردنی جیگای میری گه وره یه
 پیوستمان به رون کردنه وه ی چه ند شتی که ش هه یه :

۱۵ یه که م ، له ژیر یاسای ده ره به گی دا ، وه نه بی هه رکومه له خه لکیک
 به یه ک زویان بدوین ، سنوریشیان یه ک و ئابوری یان پیکه وه بی ، هه رچه ند
 خوو ره وشت و هه ست و عورف و عاده تیشیان یه ک بی ، به لکو چه ند ئه مارته
 ئه بینین هه مو به زویانیک قسه ئه که ن ، به لام هه ر یه که ئاغایه کی هه یه ،
 چه ند قه لاو سه نگه ری بو خوی دوروست کردوه ، تا قمی چه ک به ده سی
 راگرتوه ، ئه و ناوه ئه خواو فروشتی ژیرده سته کانسی به ده گه ن له سنوری
 خویان ده ره ئه چی .

۱۶ دوهه م ، بزوتنه وه ی نه ته وه یی له ئه نجامی په یدابونی بورجوازیه ته -
 وه یه که بومه سلحه ته خوی ئه ماره ته ده ره به گی یه کان له ناوئه بیا
 وولات ئه کابه یه ک وکاریکی وائو کا شرطی پیکهاتس نه ته وه بیته دی .

۱۷ سی هه م ، بڼ گومان نه ته وه ی کوردیش ، وه کو هه مو نه ته وه کانسی
 که ی گیتی ، ئه بڼ ئه و قوناغانه بیری که گیلانی که بریوانه و ئه برن .

۱۸ جا ، که ئه مه مان زانی و سرنجمان له میژوی رابوردی نه ته وه ی
 کورد و میژوی میری که وره ی ره واندز داو بومان ده رکوت که میری که وره
 یه که م که سیکه هه ولی دابڼ بو ئازادی ویه کخستس کوردستان و
 دواهینانسی ده وری ئه ماراتی ده ره به گی ، به ته واوی تی ئه گین میری
 سوران میر محمد یه که م نوینه ری جولانه وه ی بورجوازی و نه ته وه یی
 میلله تسی کورده ، هه رچه ند وه خته که ی وا نه بو بتوانس بگا به
 ئامانجه پیروزه کانسی ئه وروژه ی نه ته وه ی کورد . .

له گهاری (هیوا) لاپه ره ۶ - ۹ ژماره ۴ سالی ۱
 که ئه کاته سالی ۱۹۵۷ وه رگیراوه

VOCABULARY AND NOTES | جیگای میری گه وره ی ره واندز له میژوی نه ته وه ی کورد

- 1 جیگا jegá 'place, position'
- میر mír 'prince, emir'
- میری گه وره mîr-i gəwré 'The Great Prince' (epithet of Emir Muhammad)
- ره واندز řewandîz 'Rawanduz' (town in Arbil Liwa)
- میژو mežú 'history'
- نه ته وه netewé 'nation, race, people'
- خامه xamé 'pen; pencil'
- "penned by, written by" به خامه ی
- 2 چاوگیران čawgerán 'a glance at (bə)'
- به ئاشکر be ʔaškîrá 'clearly'
- روون کردنه وه řun kîrdnewé ke 'to make it clear, demonstrate that...'
- محمد mîḥeméî 'Muhammad'
- یه که مین yekemín 'the first'
- هه ول دان hewl dán (foll. by subjunct.) 'to endeavor (to do s.th.)'
- ئه ماره ت ʔamarét 'emirate, principality'
- ده ره به گ derəbéğ 'Feudal lord'
- ئه ماره ته ده ره به گي یه کان ʔamarètəder-əbəgekán "the feudal principalities"
- پاک کردنه وه pàk kîrdnewé 'to clean out; to sweep away'
- یه ک گرتو yèkgîrtú 'unified'
- پیک هینان pek henán (hen-; subjunct. stem ben-) 'to put together, create'
- 3 ۱۲۹۰ — ۱۱۹۸ "1198 A.H./1790 A.D."

(3) له دايك بوون	le dayík bún 'to be born'
ته من	təmén 'age (of a person)'
	له ته مه نى "at the age of"
بيون به	bun bæ 'to become'
سوران	során 'Soran' (the southern part of Kurdistan)
خوينده وار	xwendəwár 'educated, learned'
دور بين	durbín 'farsighted'
هه ر	hér 'even; already'
زه مان	zəmán 'time, era'
مصطفى	mīstefá 'Mustafa' (masc. n.)
به گ	bég 'beg, bey' (inherited title of courtesy for men of high rank; follows name)
	له مصطفى به گى باوكسى "his father Mustafa Bey"
ولات	wīlāt 'country, nation, state'
به ريوه بردن	bərewəbīrdīn 'management, administration'
ئه ستو	ʔəstó 'the thickest part of the neck'
گرتنه ئه ستو	gīrtne ʔəstó (gr-) 'to assume the burden of, take charge of'
له به ر	ləbér 'because of'
فروڤيل	fīřufél 'treachery, deception'
له وزه بوون	le wīzəda bún (foll. by subjunct.) 'to be able to, bear to (do s.th.)'
نه مان	nəmán (men-) (replacing bún in a verbal phrase) 'no longer'
	له وزه يا نه مابىر "could no longer bear to..."
كاروبار	karubár 'functions, duties, official duties'

هه ل سوراندن	həl surandīn (suren-) 'to manage, conduct, handle'
4 هه ر که	her ké 'as soon as'
گرتنه دەس	girtne dés (gr-) 'to take in hand, take up, assume'
چه ک	čék 'arms, weapon'
جبه خانه	jībèxané 'ammunition'
سه ر باز	sərbáz 'soldier'
راگرتن	řa girtīn (gr-) 'to hire'
موچه	mučé 'wages, salary'
بو برینه وه	bo bīřinewé (bř-) 'to set aside, allot (money) for'
ده ست کردن به	dəst- kīrdīn bə 'to begin, start to (do s.th.)'
ئاوا کردنه وه	ʔawà kīrdnəwé 'to construct; to make habitable; to develop; development'
قه لا	qelá 'fort, fortress'
سه نگه ر	səŋŋér 'bulwark, rempart'
پرد	pīrd 'bridge'
شوره	šuré 'a high protective wall'
سه خت	séxt 'strong, solid'
خو گرتن	xoy girtīn (gr-) 'to be secure (by accumulating money, power, etc.)'
ههیرش	herīš 'army, a surging power or mass'
ههیرش بردنه سه ر	herīš bīrdne sér (bə-) 'to launch an army against, attack'
ته فروتونا کردن	téfrutunà kīrdīn 'to break up (a group); to disperse, scatter (people)'
ناوچه	nawčé 'province; region, area'

داگیر کردن	dagir kirdīn 'to invade; to conquer'
نوساندن	nusandīn bə (nusen-) 'to affix, to stick; to annex s.o. to'
دهست گیشان بو هر 5	dəst kešān bo sér (keš-) 'to reach out for s.th.; to grasp, seize'
دراوسی	dīrawsé 'neighbor'
	یه ک له دواى یه ک "one after the other"
خسته هر	xīstnə sér (xə-) 'to join, add, annex s.th. to'
مه مکه کت	məmləkét 'kingdom, country'
تا 6	tá 'up to, until; by the time of, by'
دوا سال	dwa saḷ 'the last year (of)'
فه رمان ره وایه تی	fərmānrəwayətí 'rule, government; reign'
سنور	sīnúr 'boundry, frontier'
روژ ئاوا	řožawá, řožawá 'west'
که یشتن	geyštīn (ge-) 'to reach, extend to'
	سوریا ئیست "present-day Syria"
روژه لات	řožhelát, řožalát 'east'
هاوسنور	hawsīnúr 'a common border with'
قاجار	qajár 'Qājār' (Iranian dynasty, 1796-1925)
والی	walí 'vali, governor' (of an Ottoman vilaget)
ژیرده سته	žerdəsté 'under the control of s.o., subordinate, subject (of a ruler)'
هه روه کو	herwékú 'at the same time'
خه لک	xélk 'people'
داوا کردن له	dawa lə kirdīn (kə...) 'to request, entreat s.o. (to do s.th.)'

له ده ستي ٠٠٠ زگار کردن	le d́est řizgar kirdín 'to rescue s.o. from the grip of'
7	
حه مه	həmə 'Muhammad'
میسر	mísir 'Egypt'
	"Muhammad ʿAli Pasha of Egypt"
هیرش هینان بو سه ر	heriš henàn bo sér 'to launch an attack on'
نامه	namé 'letter; message'
له بینی	le béyni 'among, between'
ده هات و ده چو	dəhātu dəčú, dial. var. Sul. ʔəhātu ʔəčú 'came and went; were exchanged frequently'
هه رد وکیان	hérdukyan 'both of them'
به یه ک گه یشتن	bə yək gəyštín (gə-) 'to arrive together; to meet'
ئوردو	ʔordú 'army'
تورک	türk 'Turkish'
را مالین	řa malín (mal-) 'to sweep out; to drive away'
استعمارچی	ʔistĩsmarčí 'imperialist'
چارو برین	čaw bĩřín (bĩř-) 'to eye s.th. avidly'
لاک	lák 'carcass, corpse'
پیاوی نه خوش	pyàw-i nəxóš "The Sick Man of Europe" (epithet of the Ottoman Sultanate)
وه ک	wék 'as'
ئه ورژه	ʔəwřožé 'at that time'
حوکومه ت	hĩkumét 'government'
عوسمانی	ʔusmaní 'Ottoman'
پی ٠٠٠ وتن	bə...wītín (l-) 'to call...s.th.'

ماوه	mawé 'chance, opportunity'
پیش که وتن	pěš kewtín 'to move forward, advance'
نه که ر بیتسو	ʔeger bétu (foll. by subjunct.) 'in the event that...'
چه شن	čéššin 'manner; way, fashion'
له ناو چون	le naw čún (č-) 'to fall apart; to cease to exist'
به هیز	bə héz 'powerful, strong'
له شوینی	le šwen...da 'in place of'
پیدا برون	peйда bún 'to come to be; to be created'
نه هاته دی	nèhatnədí 'frustration, thwarting' (n.)
ثامانج	ʔamánj 'aim, objective, purpose'
8 دور که وتته وه	le dur kewtnewé (kew-) 'to go away from'; here: 'to digress (too far) from'
ناردن	nardín (ner-) 'to send'
تازه ر بایجان	ʔezırbayján 'Azerbaijan'
خان گیلدی	xan geldí 'Khan Geldi' (masc. n.) "someone called Khan Geldi"
چه خماغ ساز	čəxmaxsáz 'weaponsmith'
سه ر وه ستا	serwestá 'master craftsman; foreman'
شیر	šír 'sword'
لوله توپ	luletóp 'canon'
ده مانچه	dəmaŋčé 'pistol'
نزیکه ی	nǐzikéy 'about, approximately'
دارشتن	da říštín (řež-) 'to cast' (metal)
کانی	kaní 'mine (ore)'

ئاسن	ʔasĩn 'iron' (metal)
قورقوشم	qurqúšĩm 'lead' (metal)
دینه وه	dinewé 'to find'
سوود وه ر گرتن له	sud læ...wər gĩrtĩn (gr-) 'to derive benefit from...'
دانه	dané 'single ones, units; pieces'
مان	mán (men-) 'to continue to exist, exist still'
به رده رك	bərdérk-i 'in front of' (a large building)
سه را	sərá 'government building'
دا مه زراندن	da məzrandĩn (məzren-) 'to set up, erect'
9 هه روا	hérwa 'in the same way, likewise'
دارا	dĩráw 'money'
	له چه نه چه شن "of various kinds"
دارا لی دان	dĩraw læ dán (də-) 'to coin money'
غه زنه دار	ɣəznədár 'treasurer, keeper of the treasury'
هه ریه کیکیان	həryékekyan 'each one of them'
موچه	mučé 'salary, wages'
مانگانه	manɣané 'salary, monthly payment'
تاقم	taqĩm 'group'
میژوو نروس	mežunús 'chronicler, recorder of events and history'
تایبه تی	taybətí 'personal, special, private'
دانان	da nán (ne-) 'to appoint'
سه رگوزه شته	sərguzešté 'story, tale'

گه لیک	gélek 'a great many; a lot'
به ناوبانگ	benàwbán 'famous, well-known'
کو کردنه وه	ko kirdnəwé 'to gather, assemble (trans.: people)'
ده شت	déšt 'level ground, (large) plain'
هه ریر	herír (herír) 'Harir' (area near Rawanduz noted for its plains)
ده زگا	dəzgá 'institution, office, establishment'
ده نگوباس وه رگرتی	dəṇubas wərgirtín (gr-) 'to gather information; collection of information'
ورد	wírd 'sensitive; delicate'
ئاگا له ٠٠٠ بیرون	ʔaga lə...bún 'to be aware of s.th.'
هه مر شتی	hemí šitek 'everything'
ناوچه	nawčé 'region, country'
رو دان	řu dán (də-) 'to occur, take place'
بانگ هه لدان 10	baṅ həl dan 'to announce, declare'
ئازادی	ʔazadí 'freedom, independence'
دان نان به	dan bə...nan (ne-) 'to acknowledge, recognize'
سه ره خویی	sərbəxoí 'independence, sovereignty'
هیز	héz 'power'
راده	řadé 'degree'; here: 'such an extent that...'
ترس لی نیشتن	tīrs le ništín 'to fear, be afraid of'
سوپا	supá 'army'
ده رقه ت هاتن	dəreṇet hatín (ye-) 'to be able to (overpower s.o.)'
په نا بردنه بهر	pena bīrdne bér (bə-) 'to resort to'
فیل	fél 'tricks, trickery'

ته له که	teḷeké 'treachery, deceit'
مه لا	melá 'Mulla' (religious title given to men well-versed in Islamic religion)
	ناوچه = ناو "region, area"
هان دان	han dán 'to instigate'
فتوا	fītwá 'fatwa' (formal legal opinion given by Muslim religious expert)
	فتوا دان "to issue a fatwa; to give a legal opinion"
هه رکه س	hérkəs (foll. by subjunct.) 'anyone who...'
سه ر هه ل پیچان له	sər lə...həl pečán (peč-) 'to contradict; to be at variance with...'
فه رمان	fərmán 'order, command'
خه لیه	xəlifé 'Caliph'
کافر	kafír 'infidel, blasphemer, atheist'
ته لاق که وتن	teḷaq kəwtín 'to become divorced'; to continue cohabitation after one's marriage has been abrogated was considered a most flagrant sin.
11 وستان	be...wəstán (wəst-) 'to stop, cease (doing) s.th.'
هه ل فریواندن	həl fīriwandín (friwen-) 'to cheat, deceive s.o.'
ئه سه مول	ʔəstemúl 'Istanbul'
که رانه وه دواوه	geranəwə dwáwə (gre-) 'to come back; to arrive back'
12 کاربه ده ست	karbedést 'person with authority and influence'; here: 'government official; partisan'
له کاتی	lə kát-i 'upon; during'
که رانه وه	geranəwé (gere-) 'to come back, return'

له ناو بردن	le naw bīrdīn (bē-) 'to eliminate; to do away with (s.o.)'
جلوبه رگ	jīlubérg 'clothes, apparel'
زین	zín 'saddle'
ئه سپ	ʔésīp 'horse'
له ناو	le nāw 'within, in'
هه راج کردن	heraj kīrdīn 'to auction off'
13 مه به س	mēbēs le...ʔəwébue (foll. by subjunct.) 'the purpose in...has been to'
گیرانه وه	geranewé (ger-) 'recounting, relating, telling' (n.)
کورت	kúrt 'short'
کرده وه	kīrdewé 'deeds, action'
د یار کردن	dyari kīrdīn 'to make clear, clarify; clarification'
14 رون کردنه وه	řun kīrdnewé 'to make clear, illuminate'
چه ند شتی که	čəŋ šīt-i ké 'a few more items'
پیویست هه بوون به	pewīst bē... hēbún 'to need to (do s.th.), one must...'
15 له ژیر دا	le žér...da 'under'
یاسا	yasá 'statute; system of regulations'
ده ره به گی	dərebegí 'feudalism'
وه نه بی	wenébe (foll. by subjunct.) 'it is not that...'
هه ر	hér...-ek 'each, every'
کومه ل	komél 'group'
زوبان	zúbán 'language'
دوان	(bē) duwán (dwe-) 'to speak (a language)'

یه ک بیرون	yək bún 'to be one, be the same'
سنوریشیان یه ک بی	"nor that they have the same boundaries"
ئابوری	ʔaburí 'economy (of a nation)'
پیکه وه بیون	pèkəwə bún 'to be together, be one'
هه رچه ند	hérčəŋ [hérčənd] 'even though, however much'
خو	xú 'behavior, manners'
ره وشت	řəwíšt 'conduct, behavior'
هه ست	hést 'feeling, sentiment'
عورف	ʕúrf 'convention, common custom'
عاده ت	ʕadét 'custom, habit; tradition'
به لکو	bélku 'perhaps; but, on the contrary'
ئه ماره ت	ʔemarét 'emirate, principality'
هه ریه که	héryəkè 'each one'
ئاغا	ʔayá 'Agha' (title given to feudal lords and to big land owners)
چه ک به ده س	čəkbədés 'arms-carriers, soldiers'
را گرتن	řa girtín (gr-) 'to hire'
به ده گه ن	bə dəgmén 'rarely, seldom, hardly ever'
16 بزوتنه وه	bīzutnəwé 'rise, movement'
نه ته وه یی	nətəwéí 'national(istic)'
له ئه نجامی بیون	lə ʔənjám-i...bún 'to be a result of, result from...'
په ید ابیرون	pəydabún 'coming into being, advent'
بورجوازیه ت	bòrjwazıyét 'bourgeoisie'
مه سه حه ت	məslehét 'interest, advantage'

17	کردن به یه ک	kirdîn bəyek 'to make into one, unify'
	وکاریکی وائەکا	kàrek-i wá ʔəkà (foll. by subjunct.) 'and so makes it possible for'
	شرۆط	šīrót, šīrút 'conditions, preconditions, circumstances'
	پیکهاتن	pekhatîn 'formation'
	هاتە دی	hatne dí (ye-; subjunct. be-) 'to be realized'
17	"all the other nations" همه نه ته وه گانی که	
	گیتی	gití 'world, universe'
	قوناغ	qonáy 'linear measurement representing a part of a journey; stage'
	برین	bīrín (bř-) 'to travel through, pass through'
18	جا	já 'thus, therefore; hence'
	"now that..." جا که	
	سرنج له ... دان	serĩnj læ...dán 'to examine carefully'
	رابوردو	řaburdú 'past, previous'
	ده ر که وتن	(bo) dər kəwtín 'to be clear, apparent (to)'
	هه ول دان	həwl dán bo (də-) 'to endeavor to, strive for'
	یه کخستن	yəkxistín 'unification'
	دوا هینان	dwahenán 'bringing s.th. to an end, termination'
	ده ور	déwr 'age, era'
	جولانه وه	julānəwé 'movement'
	نه ته وه یی	netəwéí 'nationalism'
	"at that time" وه خته که ی	

- piróz 'blessed'

ج . بابان

- ۲ له ئیستگه‌ی بی ته‌لی به‌غدا به‌شی عه‌ره‌بی له به‌رنه‌مه‌ی
(تحية الى المدن) له باسی شاری سلیمانیدا گویم له کاک ناظم بطرس
بو که ئه‌یگوت " سلیمانی له سالی ۱۷۹۱ دوا‌ی شورشی فه‌ره‌نسه‌ له
۳ لایه‌ن سلیمان پاشای بابانه‌وه دروست کراوه وهتد ۰۰۰ " لیره‌دانسه
۴ میژوه‌که راسته وه نه سلیمان پاشای بابان سلیمانی دروست کردوه . جابو
۵ راست کردنه‌وه‌ی ئه‌م هه‌له‌یه به پیوستم زانی که له‌م رووه‌وه بدویم . لام
وایه له په‌رتوکه چاپ نه‌کراوه که‌ی خوما (میژوی شاری سلیمانی که
منیش له گه‌لی سه‌رچاوه وشاره‌زایانه‌وه وه‌رم گرتوه) نویومه‌ ئه‌م باسه
۶ به راستی وه ته‌واوی ده‌رئه‌خات . جا‌وا چی تیا نوسراوه ئه‌یه‌خه‌مه
پیش چاو .

" له قه‌لا چوالانه ^(۱) وه بو سلیمانی "

۷

ده‌میک بو قه‌لا چوالان پایته‌ختی ده‌وله‌تی بابان بو ته‌سه‌ره‌ی
فه‌رمان‌ره‌وایی محمود پاشای بابان کورری پاشای گه‌وره ، ئه‌م میره‌ بو شوین
قایم کردن وجیگا داگیر کردن هات له ۱۱۹۶ هجری (۱۷۸۱) میلادی له‌م

(۱) قلا چوالان : دی‌یه‌کی په‌نجا مالیه ئیستا - وچوارپینج هه‌زار
مال له‌کاتی خویا له‌ناوچه‌ی شارباژیردایه ، پینج کیلومه‌تره‌یه دوره‌له
چوارتاوه وه‌که‌دیته‌ خواره‌وه ، زوو شوینی زانیاری وزانایان بووه ،
له‌هه‌موو لایه‌که‌وه خه‌لک روی ته‌ی کردوه ، ئیستاش گورری چه‌ند
پاشایه‌کی بابانی تیایه وه‌ک میربک‌ه‌سور که بک‌ه‌جوی به‌ناوه وه ناوئراوه .

۸ دیو شاخی گوڙه وه لای دی می لکه ندی واتا نږیک گه رره کی
 مه لکه ندی ئیستا قه لایه کی سه ختی دروست کرد ، دواي ئه ویش اوه نده ی
 نه برد برایم پاشای برازای له سالی (۱۱۹۹ هجری - ۱۷۸۴ ی میلادی)
 هر له ده ور و پشتی ئه و قه لایه ی که مامی دروستی کردبو چه نده
 خانوو وه دوکان و مزگه وتیک وحه مامیکی دروست کرد ، ئیتیر هیجگاری
 قه لا چوالانی به جی هیشت به خوی و ده ست و پیوه نده
 ده ست و دایه ریه وه له ده وه مه ندان و بازرگان وزانایان و " اشراف "
 همو هاته سلیمانی وئهم شاره بچکوله تازه یه کرا به پایته ختی ده وه ت .

۹ " بوچی سلیمانی دروست کراوه کی دروستی کرد ؟ "

۱۰ له م روه وه هر که سه قسه یه ک ئه کات هه ندیک ئه لاین ابراهیم
 له تار ده ست دریژی له شکی شای ئیران (نادرشای هه وشار) قه لا چوالانی
 به جی هیشت ، هه ندیکیش ئه لاین بو شوین قایم کردن و جیگا داگیر کردن
 سلیمانی دروست کرد ، یه کیکی که ئه لای له به ر ته نگی قلاچوالان و بی
 (و سعه تی) ، چواره م ئه لای بو ناوده رکدن و شوره ت ، پینجه م ئه لی
 بو حه سانه وه . چونکه ئه م ناوه شوینی راو و شکار بوکه پاشاکانی بابان
 له قه لا چوالانه وه بوی هاتون راوه آسکیان تیا کردوه له دواپیا که
 سه یریان کردوه شوینیکی وا فره خو خوسه ، له شوینی حه سانه وه وه
 کردویانه به " مرکز " ی هیجگاری ده وه ت . آمین زکی به گیش ئه فه رموی
 دیته ابراهیم پاشا هر له منالیه وه له به غدا له شارستانیه تیو ژپانیکی
 به رزترا ئه ژیا بویه که هاته سه ر حوکم نه یتوانی له دی یه کی
 پاش که وتوی وه کو قه لا چوانا بژی . چوو سلیمانی دروست کرد و کردی به
 ناوه راستی میر نشینی . به ته وادی نازانین ئه م قسانه کامیان راست تریکه
 به لام هه مویان ری یان تی ئه چی وئهل وه ریان ئه گیری زیاتر له هه م
 فه رموده که ی آمین زکی بگ .

- ۱۵ " ئەم شارە تازە یە بو ناوئرا سلیمانی "
- ۱۶ لـــــــم رووه شه وه هه ره که شتیک ئەلی :
- ۱۷ یە که م : ئەلین برائیم پاشا به ناوی سلیمان پاشای با پیریە وه ناوی ناوه سلیمانی .
- ۱۸ دووه م : ئەلین به ناوی سلیمانی کوری برائیم پاشاوه ناوئراوه سلیمانی .
- ۱۹ سی یە م : ئەلین له کاتی بناغه دانە وه ی شارە که دا کریکاره کان ئە مستیله یە ک
 ئە دوزنه وه که ناوی (سلیمان) ی تیا هه لکه ئراوه بو پیروزی به ناوی
 ۲۰ هه زره تی سلیمانه وه ناوی ئە نین سلیمانی . تاکو له و کاته شدا ابراهیم پاشا
 خوا کوریکی ئە داتی هه ربو پیروزی ئە ویش ناوه نین سلیمان .
- ۲۱ چواره م : یاسین العمری له ده ست نوسه که یا (غایة المرام فی محاسن
 دارالسلام په ره - ۲۱۱) دا ئە لی مه حمود پاشای کورری خالد پاشا لـــــــه
 سه ر قسه ی (سلیمان پاشای جلیلی - پاشای موصل) سلیمانی له سالی ۱۱۹۶ هـ
 ۲۲ دا دروست کرد . به لام ئەم قسه یه ری تی ناچیت چونکه گومانــــی تیا نیه
 که سلیمانی برائیم پاشای بابان دروستی کردوه نه ک محمود پاشا .
- ۲۳ پینجه م : أمین زکی ئە فه رموی " وام بو ده ره که وی که سلیمانی له ناوی
 شاری (سیلونا) ی کونه وه هاتوه که ئەم شارە تازە یە له سه رویرانه که ی
 دروست کراوه . "
- ۲۴ شه شه م : دیسانه وه امین زکی بک ئە فه رموی وه زور که سی تیش لـــــــه سه ر
 ئەم رایه ن خوشم یه کیکم له وانه : که برائیم پاشا ئەم شارە ی به ناوی
 سلیمان پاشای کولـــــــه مه ند والی ئە وسای به غداوه (که با پیری حکمت سلیمان
 سه ره ک وزیرانی پیشوی عیراقه) ناو ناوه که ئەم پیاره هه ر له منالــــی

برایم پاشاوه که له به غذا گه وره بو لوتفی له گه لا بوه و چاودیری کردوه .
 ۲۵ هه ر ئه ویش کردویه تی به میری میران وه له دواي محمود پاشای مامی لـه
 سه ر کورسی میره تی دایناوه .

۲۶ " بوچی سلیمانی له م شوینه ی ئیستا یا دروست کرا ؟ "

۲۷ یه که م : وه کو له مه ویه ر باسما ن کرد ئه م شوینه ی ئیستای سلیمانی هیجگار
 گه ره ک وه ده شتی کانیسکان ئه وسا بیشه لانیکی چورو کانیه ئا و بو به
 زوری (حه یوانات) یک که بو را و ده ست بدا هیجگار ئاسک روویان تـسی
 ۲۸ کردوه . بابانه کانیش له قه لا چوالانه وه به زوری هاتون بو ئه م شوینه بو را و
 هه ر له به ر راویش دلیان به م شوینه دا چوه .

۲۹ دووه م : نزیک ترین شوین له ده شتا ییدا نزیک به قلا چوالان ئه م جیگه یه ی
 ئیستا بوه .

۳۰ سی یه م : شوینیکی ده شتایی فراوان و پرله کانی و آوی لـه مه باشترو
 نزیک تریان نه دیوه ته وه .

۳۱ چواره م : ئه توانین بلی یین ناوه راستی وولاتی به به ش بوه برایم پاشا
 قه لاکه ی مامی دروستی کردبو " له شوینی ده بکو نه که " کردی بـه
 قشله ی عه سکه ری خوشی به م لاتره وه سه رای دروست کرد و به شی حه ره م
 وه ده ست و پیوه ندیشی هه ر به ته نشت سه راکه وه دروست کرد .

۳۲ به ته وادی نه زانراوه که سلیمانی دروست کرا له هه وه له وه
 چه ند خانـو بوه به لام " مستر هارت " ئه لی له سالی ۱۸۲۰
 دا وه تا سیو شه ش سال دواي دروست کردنی دانیشتوانی

گه یشتونه ته ده هه زار کسه س نژیکه ی (۲۱۴۴) خانوشی
 تیا بوه له مانه (۱۳۰) ماللی جولیه که (۹) مالیان که لدانی
 (۵) مالیان ئه ره نی بون . (۵) مزگه وتیشی تیا بوه . ۳۳
 " مستریچ " یش هه ر ئه م قسه یه ئه کائیه لیت له سالی ۱۸۲۰ ۳۴
 دا کلیسه یه کی بچوک بوه له سلیمانیدا له گه ل پینج خان و
 پینج حه مام و پینج مزگه وت (مسترلیک لاما) ش مه زه نده ی دانیشتوانی
 سلیمانی له سالی ۱۸۶۸ دا به شه ش هه زار کسه س کردوه
 به (۳۰) ماله کلدانی و (۱۵) ماله جولیه که وه .

أمین زکی بک له بابه ت دروست کردنی شاری سلیمانیه وه ۳۵
 له (تاریخ السلیمانیه) دا ئه لی " برایم " (۱) پاشای
 بابان به دروست کردنی ئه م شاره جیماویکی به نـرخـی
 بو میلیه تی کـورد به جی هیشت جگه له وه خوشی
 گه لیک مانـدو کـرد بو پیشکه وتـی وولاته کـه ی
 له رووی (تعمیر) و بلاوکردنه وه ی آسایش
 و شه کاندنه وه ی ئالای هـه ق به نـاـو
 خه لکیدا ، هـه ر له کاتی فه رمانداری ئه وه ۳۶
 بو منوری ئیـر ده سته ی بابان گه یشته خانقین
 وه قـه مـری شیرین جگه له وه هـا کـه

(۱) ئه م برایم پاشایه با پیره گه وره ی بابانه کانی کفری (محمد و احمد و
 محمود و عبدالقادر و خورشید و ۰۰) هه روه ها با پیره گه وره ی (جلال
 بابان و صلاح الدین بابانی برای) و (سعید بگی احمد بگ که سعید بگی
 گومرگی پی ئه لین و اورحمان بگی نفوسی سلیمانی) یه .

هــر لـه خويـه وه به بـی شـهـرر هاته څیر ټالای بابانه وه
 ښتـر خه لکـی به تـه وای که وتـه ټاـسوده ییـه وه لـه
 هـر چوار لاه وولات فراوان بـو کشتو کال وبازرگانی په ره ی
 سه نـد هـه را و هوریا نه ما ."

له روژنامه ی (ښین) ی روژی ۱۲/۶/۹۵۷ وه رگیـراوه

- 1 میژو mežú 'history'
- 2 ئیستگه ʔestgé 'station' (broadcasting, railway)
- بی تەل be tél 'wireless, radio'
- تەل "wire"
- بە رنامه bərnámé 'program'
- تحیه الی المدن təhíyetun ʔiləlmúdu (Ar.) "Greetings to the Cities" (a radio program relating the history of the cities and towns of Iraq)
- گوی له ... بون gwe- lə...bún 'to hear'
- ناظم بطرس názim pútrus 'Nadhim Putrus', an announcer on Radio Baghdad
- گووتن gutín dial. var. وتن "to say"
- دوای dwá-i 'after'
- شورش šoríš 'revolution'
- له لایەن lə layén (agent in a pass. construction) 'by'
- سلیمان sīlemán 'Sulaiman'
- پاشا pašá (title, follows name) 'pasha'
- بابان babán 'Baban', a Kurdish ruling family in the days of the Ottoman Empire
- سلیمان پاشای بابان "Sulaiman Pasha of the Babans." Note the use of izafa-i in proper names with the meaning "who is (was)..., being..." etc.
- دروست کردن dīrust kirdín 'to make, build'
- هتد hétid 'etc.'
- 3 نه ... وه نه né...we né 'neither...nor'
- 4 جا já 'then, therefore'

راست کردنه وه	řast kīrnəwé 'to set right, rectify, correct'
هه له	həl _é 'error, mistake'
به پیویست زانین	bə pewíst- zanìn (zan-) 'to find it necessary'
روو	řú 'face'; here: 'matter'
دوان	lə...əwə duwán (dwe-) 'to speak to (a point), address o.s. to, discuss'
5 لام وایه	lám wáye 'I believe'
په رتروک	pəřtúk 'booklet'; here: 'manuscript'
چاپ نه کراو	čapnékraw 'unpublished'
	چاپ کردن "to print; to publish"
گه لی	géle 'a lot, a great many'
سه ر چاوه	sèřčawé 'source (esp. scientific), reference work'
شاره زا	šarezá 'person well-versed in s.th.'
وه ر گرتن	wer gīrtín (gr-) 'to take; to cull'
باس	bás 'subject'
به راستی	bə řastí 'correctly, accurately'
ده ر خستن	der xīstín (xə-) 'to bring out; to show, display'
6 تیا	tyá 'in it'
خسته پیش چاو	xīstnə peš čáw (xə-) 'to put before the eye; to present'
7 قه لا چوالان	qəlačwalán 'Qalachwalan' (a place near Suł., formerly the capitol of the Babans)
7-FN دی	dé 'village'
مال	mál 'house; household'
کات	kát 'time, era'

(7-FN) ناوچه	nawčé 'province'
شاربازیر	šarbažér 'Sharbazher' (place name)
کیلومتر	kilométr 'kilometer'
دور بون له	...dúr bún le 'to be...far from, be at a distance of...from'
چوارتا	čwartá 'Chwarta' (place name)
که وته	kəwtíne (kəw-) 'to be found, be situated'
بو خواریه وه	bo xwaríewe 'below it; to the south of it'
زور	zú 'early'
زانیاری	zanyarí 'education, learning'
زانا	zaná 'educated person, scholar'
بونه وه	bunəwé (b-) 'to become'
روو تی کردن	řu te kirdín 'to come to, frequent (a place); to visit'
گور	goř 'grave, tomb'
چه ند	čén...ek 'some, several'
میر	mír 'prince, emir' (title formerly given to princes of a ruling house)
به کړه سور	bekrəsúr 'Bakrasur' (masc. n.)
به کړه جو	bekrejó 'Bakrajo' (place name)
به ناوی... ناو نران	be naw-i...əwe naw nrán (nre-) 'to be named after...'
(7) د مه پیک پور	"for a long time"
پایتخت	paytəxt 'capitol'
د ولایت	dəwlét 'state, nation'
مه ره	seré 'period; era, time'
نه زمان ره وایی	fermanrəwaí 'governorship; rule; sovereignty'

محمود پاشای بابان	məhmu pasà-i babán 'Mahmoud Pasha Baban'
پاشای گه وره	paša-i gəwré 'the Great Pasha'
شورین	šwén 'place'
قائم کردن	qayīm kirdīn 'to strengthen, fortify'
	"fortified area, fortification"
داگیر کردن	dagir kirdīn 'to invade, conquer'
	"invasion area, military base"
هجری	hijrī 'A.H., in the year from the Hegira'; abbreviated هـ
میلادی	miladī 'A.D.'
دیر	dīw 'side'
	"this side of, the near side of"
شاخی گویژه	šax-i goyžé 'Mt. Goyzha' (just northeast of Sul.)
له لای	le lá-i 'beside, next to'
مه لکه ندی	mèlkeṇí 'Melkendi' (now a quarter of Sul.)
واتا	watá 'that is to say, that is'
گه رره ک	geřék 'quarter (of a city)'
قله	qelá 'fort, fortress'
سهخت	séxt 'strong, inaccessible'
8 نه وه نده ی نه برد	ʔewəŋè-i nébird 'it was not long before'
برایم پاشا	bīrayīm pašá 'Ibrahim Pasha'
برازا	bīrazá 'brother's children; fraternal nephew(s) or niece(s)'
	"his nephew Ibrahim Pasha"

	دەور	déwr	'around'
	لە دەوروپشت	lə dèwrupíšt	'around, surrounding'
	مام	mám	'uncle'
	خانوو	xanú	'house'
	دوكان	dukán	'shop'
	مژگەوت	mǐzgéwt	'mosque'
	حه مام	hēmám	'bath; (public) bathhouse'
	ئیتیر	ʔitír	'then, at that point'
	هیجکاری	hejgarí	'completely, totally; permanent-ly'
	به جی هیشتن	...bə je heštín (hel-)	'to leave, leave behind'
	دەست و پیوند	dèstupewén	'servants; retinue'
	دەست و دایره	dèstudayeré	'followers and officials'
		لە	"by way of, namely, such as"
	دەوله مه ند	dəwləmén	'rich, wealthy'
	بازرگان	bazĩrgán	'dry goods merchant, draper'
	أشراف	ʔəšráf (Ar.)	'dignitaries, nobility, eminent persons'
	پچكوله	pĩčkolè (dim. of pĩčúk)	'little, small'
	تازه	tazé	'new; fresh'
	کردن به	kĩrdín bə	'to make s.th. into s.th.'
9	کی	ké	'who?'
10	هه ركه سه	hèrkəsé	'everyone, everybody; anyone'
	هه نديك	héndek	'some, several'
	ابراهيم	ʔibrahím	'Ibrahim' = Ibrahim Pasha
	له تاو	lə táw	'for fear of'

ده ست دريژی	dešt dīrežī 'aggression, attack'
له شکر	leškīr 'army'
شا	šá 'king, monarch; shah'
نادر شای هه وشار	nadīr ša-i hewšār 'Shah Nadir Afshar'
یه کیکێ که	yèkek-i ké 'another one, s.o. else'
له بهر	lebér 'because of, on account of'
تهنگی	tenjī 'tightness, narrowness; restriction (of space)'
بی و یسه تی	bewisrētī 'lack of space, confinement'
ناو ده ر کردن	nawder kirdīn 'to gain renown, become famous'
شهره ت	šorét 'fame, good reputation'
حه سانه وه	hesanewé 'comfort, relaxation, rest'
11 ناو	náw 'place; region'
راو	řáw 'hunting' (n.)
راوو شکار	řawušikár 'hunting and shooting' (n.)
آسک	ʔasík 'deer, gazelle'
له دواپیا که	le dwaiya ke "afterwards when..."
سه یر کردن	səyr kirdīn 'to see; to learn, discover'
فه ره ج	fəreh 'wide, roomy, spacious'
کردن	le...əwə kirdīn bə 'to change s.th. from...to'
مرکز	mərkéz 'center, headquarters'
هیجگار	hejgár 'permanent'
12 امین زکی به گ	ʔəmín zekī bég 'Amin Zaki Bey', statesman and politician, author of a history of Kurds and Kurdistan
به گ	bég 'beg, bey' (honorific title for persons of high political or mil. rank)

	فہ رمون	fermín (fermu-)	'to say' (honorific)
	دیتہ	díte	'since, as'
	منالسی	mĩnalí	'childhood'
	شارستانہ تی	šarīstanetí	'civilization; city life'
	ژیان	žiyán	'life'
	بہ رز	bérz	'high; elevated; refined'
	ژیان	žiyán (žy-, ž-)	'to live'
	بویہ	bóye	'that is why'
	حوکم	húkum	'power, authority, rule'
	ہاتہ سہر	hatne sér (ye-)	'to come to, arrive at'
		"when he came to power"	
	پاشکہ وتو	paškəwtú	'backward' (adj.)
13	ناوہ راست	nawərást	'center, middle'
	میرنشین	mĩrnišin	'capitol, seat of a principality'
14		"which of them is most correct."	
	ری تی چون	ře- te čun (č-)	'to be believable, appear reasonable' (things)
	ئەقل	ʔéqĩl	'mind; intelligence, reason'
		"the mind will accept them," i.e., they are reasonable	
		"most of all"	
	فہ رمودہ	férmude	'statement' (honorific)
15	بر	bó	'why?'
	ناو نان	naw nán (ne-)	'to name, call'
	بہ ناوی ... ناو نان 17	bə naw-i...əwə naw nan... (ne-)	'to name s.th...after s.o.'
	باپیر	bapír	'grandfather'

19	کات	kát 'time'
	بناغه دانه وه	bīnayè danəwé (də-) 'to lay the foundations' (for construction)
	کریکار	kīrekár 'laborer, workman'
	ئه موستيله	ʔəmustilé 'ring, finger ring'
	د وزينه وه	dozinəwé (doz-) 'to find'
	تيا هه لکه نراوه	hélkəndraw 'engraved, inscribed'
		هه لکه نندن "to dig; to engrave"
	پیروزی	pirozí 'blessing, benediction'
	حه زره ت	hezrét 'hezret' (title of respect used before names of prophets)
		حه زره تی سلیمان "the prophet Solomon"
20	تاكو	táku 'even; so that, in order that'
		خوا کوریکسی ته داتسی "so that God would give him a son"
21	ياسين العمرى	yasīn ʔəlsúmeri 'Yasin Al-ʔUmarī'
	د ه ست نووس	dəstnús 'manuscript'
	غايه المرام فى محاسن دار السلام	ḡáyət-ilmerám fi mehásin dár isselám (Ar.) "The Ultimate Aim in the Embellishments of Dar al-Salaam"
	په رره	pəřé 'page'
	خالد	xalíd 'Khalid'
	له سر	ləsér 'according to, on the authority of'
	سليمان پاشای جليلی	sīleman paša-i jəlilí 'Sulaiman Pasha Jəlilī'
		پاشای موصل "governor of Mosul"
		گومانى تیا نى به "there is no doubt about it"
22	نه ك	nék 'not, and not'
23	د ه ر كه وتن	dər kəwtīn 'to appear, seem'

سِلونا	sílona 'Silona'
کون	kón 'old, ancient'
له سه ر	ləsér 'on, on top of'
ویرانه	werané 'ruins'
24 دیمانه وه	dísanəwə 'again, once again'
را	řá 'opinion, view'
له سه ر ته مرایه بون	ləsər ʔəmřayə bún 'to be of this opinion'
	"خوشم به کیکم له وانه these"
سلیمان پاشای کوله موند	sīleman pašā-i koləmén 'Sulaiman Pasha-i Kōlemend'
والی	walí 'vali, governor of an Ottoman province'
ته وسپا	ʔéwsa 'of that time, the then...'
حکمت سلیمان	hìkmət sīlemán 'Hikmet Sulaiman'
پیشو	pešú 'former, previous'
که وره بوون	gəwre bún 'to grow up'
لوتف	lútf 'gentleness, kindness, benevolence'
لوتفی له که لا بون	lútf- ləgəlda bún 'to be kind to'
چاودیری کردن	čawderi kirdín 'to take care of, tend; to protect'
25 هه ر ته ویش	hər ʔéwiš 'he is the same one'
میری میران	mīr-i mirán 'prince of princes, chief of princes'
کورسی	kursí 'chair; throne, office'
میریبه تی	miretí 'princedom'
دانان	da nán (ne-) 'to put, place'
27 له مه وه به ر	léməwbèr 'previously'

دهشت	děšt	'land, plain; uninhabited land outside a city; desert'
کانیسکان	kaneskán	'Kanieskan' (a quarter in Sul.)
ئەو سا	ʔéwsa	'at that time'
بیشه لان	bešəlán	'(dense) forest'
چیر	čīř	'dense, thickly-wooded'
کانی	kaní	'spring (water)'
به زوری	bə zorí	'for the most part'
حیوانات	heywanát (Ar.)	'animals'
دهست دان	bo...dəst dán	'to be useful, suitable for'
هیجگار	hejgár	'in particular, particularly'
28 دل به چون	dīl- bə...da čún (č-)	'to set one's heart on, like'
29 ده شتایی	dəštaí	'level ground' (as opp. to hilly)
30 فراوان	fīrawán	'wide and spacious'
پر	pīř lə	'full of'
دینه وه	dinəwé (bin-)	'to see, see again'
31 ناوه راست	nawərást	'middle, center'
به به	bəbé	'Bebe' (epithet of the Baban princes)
	"the country of the Bebe (Babans)'	
ده بو	dəbó	'ammunition storage point and a place for training recruits; barracks'
کون	kón	'old'
قشله	qīšlő	'barracks'
عسکری	ʔəskerí	'military, army (adj.)'
	"a little to this side"	

سه را	será 'serai; palace; government building' (containing govt. offices)
به ش	béšš 'part'
حه ره م	herém 'family part of the house' (formerly the houses of the rich were divided into diwaxán, for guests, and herém, where the family itself lived.)
به ته نشته	be teníšt 'at the side of, beside'
32 هه وه ل	hewwél 'first'
	له هه وه ل... كه "when Sul. was first built"
مستر هـارت	místèr hárt 'Mr. Heart'
دانیشتوان	daništwán 'inhabitants, dwellers'
له مانه	lemané 'of these'
جوله كه	julekó 'Jew'
كه لدانی	kəldaní 'Chaldean'
ئه ره نهی	ʔermení 'Armenian'
34 مستر ریچ	místèr ríč 'Mr. Rich' (Claudius James Rich, <u>Narrative of A Residence in Koor-distan</u> , 2 vols., London, 1837)
کلیسه	kīlisé 'church'
خان	xán 'caravansary; inn'
مه زه نه	məzəndé 'a guess'
مه زه نه	məzəndè- kirdīn be... 'to estimate s.th. at...'
35 له بابته	le babét...əwe 'about, concerning'
تاریخ السیمانیه	taríx ussuleymaníyè (Ar.) "The History of Sulaimania"
35-FN خورشید	xoršíd 'Khorshid' (masc. n.)
گومرگ	gomérg 'Gomerg' (masc. n.)

(35)	بی وتن به	...pe wītīn (l-) 'to call s.o. s.th.' bó 'by'
	جیماو	jemáw 'legacy, heritage'
	به نرخ	be nír̥x 'valuable'
	میلله ت	millét 'nation'
	به جی هیشتن	...be je heštīn (hel-, yel-) 'to leave behind; to bequeath'
	جگه له وه	jīgəlewə 'in addition to that, besides which'
	ماندو کردن	mandu kīrdīn 'to tire, exhaust s.o.'
	پیشکە وتن	peškəwtīn 'progress, advance(ment)'
	له رزوی	lə řú-i 'with respect to'
	تعمیر	təsmír (Ar.) 'construction, building' (for human habitation)
	بیلارو کردنه وه	bīlaw kīrdnəwé 'to spread; spreading (n.), diffusion'
	آسایس	ʔasayīš 'security, safety, protection'
	شه کاندنه وه	šəkəŋŋəwé [šəkəndnəwé] (šəke) 'to flutter' (flag, trees)
	ئالا	ʔalá 'flag, banner'
	هەق	həq [həq] 'right, justice'
	به ناو	be nāw...da 'among'
36	فەرمانداری	fermandarí 'governorship, rule'
		"it was thus also during his rule"
	سینور	sīnúr 'boundry, limit'
	ژیرده سته	žerdəsté 'sovereignty, rule, dominion'
	خانقەین	xanəqīn 'Khanaqin' (town on Iranian frontier)

قه مری شیرین	qəsr-i širín 'Qasre-Shirin' (Iranian town on Iraqi frontier)
زه هار	zəháw 'Zehaw' (Iranian town)
	هه رله خویه وه "all by itself, all of its own accord"
به بی	bəbé 'without'
شه ر	šéř 'war, fighting'
37 تیر	ʔitír 'then, thereafter, from then on'
ئاسوده یی	ʔasudəí 'happiness; prosperity'
	ئاسوده یی وه "they became prosperous"
کشتوکال	kīštukál 'agriculture'
په ره سندن	pərə sənín [səndín] (sen-) 'to flourish, prosper'
هه را	hərá 'trouble, commotion; great noises'
هه را وه هوریا	həràwhoryá 'yelling and shouting; troubles; confusion'
مان	mán (men-) 'to remain'; neg.: 'to be no more'

کامل حسن البصير

٢ ماوه يه ک له مه وه ر مه سه له يه کی گړنگ له ټپانی نه ده بی نه ته وه که مان

هاته گوری که نه ویش مه سه له ی دوا که وتتی نه ده بی کوردی و هو ی دواکه وتتی

٣ وچونیتی چاره کړدنې بوو . بړیک له نه دیبه به ریزه کانغان له م رووه وه بیرو رای

خوپان ده رخست وڅه ریکی روون کړدنه وه ی نه وهیانه بوون و له پاشا

چاره یه کی نه وتوی بو بدوزنه وه که به یه کجاری لای به رن .

٤ نه م مه سه له يه څه ریکی نه وه بوو له ناسمانی نه ده به که مان دا تاوایی

نه گه ر و تاره دوايي يه که ی ماموستا محه ره م نه بوايه که له روژنامه ی (ټپن) ی

خوشه ویست دا بلاوی کړده وه ، دیسانه وه سه ر له نوی نه م مه سه له یه ی

هینایه وه کایه وده ستی کړد به لیکولینه وه وده رخستی بیرو رای خوی .

٥ له به ر نه وه ی که من له م مه سه له گړنگه دورر بووم نه ک له به ر هیچ

شتیک به لکو له به ر نه وه ی که هیچ وجودیکی واقعی نه م مه سه له یه م نه نه دی

هه رچه نده نه م مه سه له یه خوی له خویا مه سه له یه کی گړنگه .

٦ له به ر نه وه من رای تاییه تی خوم هه لگرت تا چاوم به وتاره که ی ماموستا

٧ محه ره م که وت . که دیم کاک محه ره م له وتاره که یدا زوراهتمام به م مه سه له یه

نه دا ، به جوریکی وه ها که هه موو ترس و له رزی خوی پیشان نه دا له باره ی

دوا که وتتی نه ده بی کوردیه وه ، ناره زایی خوی ده ر نه خا له وون بونسی

باسکړدنسی دوا که وتتی نه ده به وه له روژنامه و

گوفاره کوردی یه کاندا .

۸ له لایه که وه اهتمام دانی کاک محه ره م به م باسه ، وه بر وای به تینم به
رأیه تاییه تیه که ی خوم له م مه سه له یه دا ، له لایه کی تره وه حه ز به وه نه که م
که گرری مناقه شه ی نه ده بی به که لک خوش که م ، نه مانه هه مووی پالی پیوه نام
که نه و رأیه تاییه تیه به ناشکرا بخه مه روو .

۹ نه و ماموستایانه ی که له پیشه وه له م مه سه له یه دوان له گل ماموستا
محه ره م که له م روژانه دا نه و باسه ی خسته وه روو ، یه ک نه گرن به جوریکسی
سه ره تایی که وا نه ده بی کوردی به راستی دوا که وتووه .

۱۰ جیاوازی له نیوان ماموستا محه ره م و ماموستاکانی تر له رووی هویه کانسی
دوا که وتی نه ده به که مانه وه یه .

۱۱ به کورتی نه و ماموستایانه هوی دوا که وتی نه ده به که مان نه ده نه پال ،
ریزنه گرتی نه دیب ، نه بوونی ریکخراویک که نه دیبانی کورد پیکه وه بلکینسی و
به ته نگیانه وه بیت وه که م خوینده واران نه ده ب ، به لام ماموستا محه ره م
نه لی نه م هویانه ی سه ره وه هوی دوا که وتی نه ده به که مان نیه به لکو نه مانه
نه نجامن بو دوا که وتی ، ماموستا محه ره م بومان ده ره خا که هوی سه ره کی
نه م دوا که وتی به کورتی نه که ریته وه بو دوا که وتی کومه لی کوردی لــــه رووی
۱۲ ثابووری و سیاسی یه وه . لیره دا به لای ماموستا محه ره مه وه پیش که وتی ژبانی
کومه لایه تی نه بیته هوی پیش که وتی نه ده ب ، له به ر نه وه پیویسته کــــه
خه باتیکی سه خت بکریت له پیناوی پیشکه وتی ژبانا بو نه وه ی نه ده به که شمان
پیشکه ویت .

۱۳ نه مه یه شیوه ی بیرکردنه وه ی نه و ماموستایانه له پیشان دانی هوی
دوا که وتی نه ده به که مان وه نه مه شه شیوه ی بیرکردنه وه ی کاک محه ره م له م

- ۱۴ روه وه . ايستا بوم هه يه كه راي خوم له م روه وه ده ربه م ، رايه كه شم دوو سه ري هه يه : يه كه ميان به ئاشكرا ئه ليت ريگه ي ئه و ماموستايانه و ريگه ي ماموستا محه ره م له پيشان داني هوي دواكه وتتي ئه ده به كورديه كه مان هه رگيز راست نيه و ريك ناكه وي له گه ل مفهومي تازه ي ئه ده ب دا . ريگه ي ئه و ماموستا به ريزانه پيوستى به ئه ركيكى ئه وتونيه بو په رچ دانه وه ي چونكه ئه و هويانه ي كه ئه وان باسيان كردبوو له راستيا ئه نجامي ئه و زرووفانه يه كه گه له كه مان تيا ئه ئي وه كو ماموستا محه ره م ئه لي . به لام ريگه ي ماموستا محه ره م پيوستى به شتيك بير كردنه وه هه يه بو ئه وه ي رووني بكه ينه وه كه دووره له سنوورور پيداني هوي دواكه وتتي ئه ده به كه مان . ماموستا محه ره م وا ئه زانسي كه پيشكه وتتي ئه ده ب به ستراوه به پيشكه وتتي ئيان وله ناو چووني ئيمپرياليزم و چه وساننه وه . (ئه م ووتيه و ته يه كي كلاسيكي يه كه دان نانسي به وه دا كه ئه ده ب هينزيكي درووست كه ري ئه وتويه كه به شداره له پيش خستى ئيان وله ناو بردنى ئيمپرياليزم و چه وساننه وه دا) ماموستا محه ره م ئه ده ب به وه دائه نى كه ئاوينه يه كه ئيان ئه نويني ، به ريكه له كوشى زرووف دا پى ئه گات ، ئه گه ره و ئيانه پيش كه وتوو بيت ئه و ئاوينه كه شى (كه ئه ده به) چاك و به نرخه ، ئه گه ره و زرووفه به پيت بيت ئه و به ره كه شى (كه ئه ده به) پى گه يشتوو و به تامه . سه ير كردنى ئه ده ب به م چاوه نرخى ئه ده ب كه م ئه كاته وه كه وا هينزيكى سه ركرد ، و كارىگه روگورينه رو ئاراسته كه ره ، بير و باوه ري پيشكه وتوو تازه له باره ي ئه ده ب و ئه دييه وه پشتگيرى ئه م جوړه رايانه ناكات به لكوبه بى به زه يى ئه چى به گزياد به ره ره كاني ئه كا . بوچى ؟ چونكه هه ر چه نده ئه م بير و باوه ره پيشكه وتوانه بروا به وه ئه كه ن كه زرووفى مادي ئه ديب و ئه ده به كه ي ئه گورى هه ر وه هاش برواشى به وه هه يه كه ئه ديب و ئه ده به كه ي ده سته پارچه نين كه زرووف به ئه ئاره زورى خوى هه ليان سورينى ، به لكو ئه ديب به سه ركرد يه ك دائه نى كه ريبه ري و ئاراسته ي زرووف ئه كات .

٢٢ به لی ئە دەب بە سوکان دایە نری که سه رکردە ی ئە کات و نه خشه ی

بو دایە نی ، ئە دیب ئە ندازیاری دە روونی مروڤایه تی یه ، ئە دیب سوویای

٢٣ دووه مه . ئیمه پریالیزم ئە م زرروفه ناخوشه و ناھه موارە ی بو درووست کردین که وا

گه له که مان له دوزه خیکی ئە وتودا ئە ژی که دیواره کانی هه ژاری و نه زانی

و نه خوشی و چه ره سه ری یه ، به لام ئە دیب پیغمه ریکی تازه ی وه هایه که

سه ربو ئە و تاریکی و دوزه خه شور ناکات ، به لکو مه ردانه چاکی لی کردووه

به لادا گورانی آزادی و سروودی شورش ئە لی ، ئە م گورانی و سروود و آوازه ، بلاو

ئە بیتە وه و ئە که ویتە کاربو رووخانی ئە م دوزه خه ، بو گورینی ئە و زرروفه .

٢٤ به لی ئە مه یه ئە دەب ، چون ئە شیت بی به ستن به زرروفه وه به

٢٥ شیوه یه کی میکانیکی ؟ نه . من له سه ره و بروایه م که ئە دەب بوپه په ییدا

٢٦ بووه که زروف بگوریت و زرروونی تازه درووست بکات . ئە گه ره ئە ده بی کوردیمان

به م شیوه یه نه بیت که واته هه رنیه !!

٢٧ ئە گه ره و ماموستایانه و ماموستا محه ره م له سه ره و باوه ره بن که

ئە دە بی کوردی به م پیویسته هه لناسی و ئە م کاره ناکات که واته ئە بیت بروایان

به وه بیت که ئە ده بی کوردی هه رگیز نی یه ، وه پیویست به وه ناکات که بلین

٢٨ ئە ده به که مان دواکه وتوو . ئە م مه سه له یه دوو سه ری هه یه یان ئە بیت

ئە دە بی کوردی هه بیت یان نه بیت ، یان هه یه و نه خوشه ، پیویستی به

په نسلین و اورومایسین هه یه ، تا چاک بیت وه و هه لسیته سه رپی و به کاری

خوی هه لسی ، ئە مه ش شتیکی بی بناغه و بی که لکه چونکه نه خوشه که مردووه

و تازه چاری ناکریت .

٢٩ لیره دا سه ره که ی تری رایه که م خوی ده ره ئە خا که ئە ویش به کورتسی

و به آشکرا ئە وه یه که ئە ده بی کوردی هیچ دواکه وتوونی یه ، به واته یه کی تر

باس کردنی دواکه وتتی ئە دە بی کوردی لی دوانیکی د و نکیشوتی و بی بـه ره ،
ته نیا ئە وه نه بیت که مناقه شه یه کی روو که شی بی ئە نجام به ریا ئە کا .

۳۰ ره نگه خوینده واری خوشه ویت له م قسه یه م لچ هه لقور چینی و
ناوچه وانی گرژ بکات و به قیزو بیزیکه وه بلی ، چون ئە دە به که مان دواکه وتوو
۳۱ نی یه ؟ وه رامی ئە م خوینده واره ئە دە مه وه و پرسیاریکی لی ئە کـم ،
۳۲ که آیا پیوان چی یه بو دواکه وتتی ئە دە بی کوردی ؟ آیا ئە دە بی کوردی له گه
ئە دە بی سوفیاتی و فه ره نی دا هاوتا ئە کریت تا بلین ئە دە به که مان به م پیـیه
دواکـه وتوو ؟

۳۳ ئە گه ره م پیوانه یه (مقیاس) راست بیت بو پیوانه کردنی ئە دە به که مان
ئە وا من روو به روو ئە لیم که ئە م پیوانه یه ، پیوانه یه کی زور سهیره که ئە یه ویت
زیرو آسن پیکه وه وه له یه ک رووه وه و به یه ک پی به رامبه ربکات
۳۴ هه روو ها ، ئە دە بی سوفیاتی ، ئە دە بی سوفیاتی یه که له قوناغی گه لانی
۳۵ سوفیاتی دا ده وری خوی ئە نوینی . هه روو ها ئە دە بی فه ره نسیتش ده وری خوی
هه یه له زروونی تایبه تی گه لی فه ره نی دا .

۳۶ ئیمه چون ئە توانین قوناغی میژویی ئە دە بی سوفیاتی و زروونی ئە دە بی
فه ره نی بکه یین به دوو وینه که له به روشنایی یان پله ی پیشکه وتتی ئە دە بی
کوردی بیپوین که وا له قوناغیکی میژویی ئە وتودا ئە ژێ که به هیچ جوریک نـه
نزیک نه دوور په یوه ندی به قوناغی میژویی ئە دە بی سوفیاتی یه وه نیه وه ئە دە بی
کوردی له زرووفیکی مادی ئە و تودا ئە ژێ که هیچ له زرووفی مادی ئە دە بی فه ره نی ناچیت .

۳۷ خوینده واری به ریز هـه ستی به وه کرد که پیوانه ی
پیشکه وتتی هـه ده بیک ئە بیت له م ده وره دا هه لقولا بی کـه چوو

به گژ زروونی مادی تاییه تی خوی داو له و ناوچه یه دا کله
به شدارى گورینى قوناغى میژویى خویه تی .

۳۸ له به روشنائی ئه و پیوانه یه ئه م پرسیاره ئه خه ینه رووه که آیا ئه ده بی
کوردی به ده وری خوی هه لئه سی وه کو هه موو ئه ده بیکی زیندوی تر ؟

۳۹ وه رامی ئه م پرسیاره پله ی پیش که وتی ئه ده بی کوردی ده ره ئه خا
آیا پیشکه وتوو یان دواکه وتوو سه ره رای راده ی سه رکه وتی له م به شداریه دا .
۴۰ هه رکه سی راستی په رست بی ناتوانی نکولی به شدارى ئه ده بی کوردی بکات له
گورین و برینى ئه و زرووفه مادیه و ئه و قوناغه میژویى یه دا .

۴۱ به لای منه وه ئه م به شداریه به لگه یه کی زیندوو بو پیش که وتی
ئه ده به که مان ، که واته ئه ی ئه دیبانی کوردستان بام یه لگین له م خه باته
سه خته مان دا ، خه بات بو گورینى زرووف و برینى ئه م قوناغه میژویى یه .

۴۲ بام بیر له چاک کردنی هویه کانی یه لگرتنمان بکه ینه وه به لکوله زووترین
کات دا به رى ئه ده به زیندوو پیشکه وتوو که مان برینى .

له گوڤارى (روژى نوى) لاپه ره ۶۵-۶۹ ژماره ۱۱
سالى ۱ كه ئه كاته سالى ۱۹۶۱ وه رگيراهه

1	نه ده پ	ʔedéb 'literature'
	د واکه وتور	dwakəwtú 'backward'
2	ماوه	mawé 'time, period; a while'
	له مه د به ر	léməwbèr 'ago, before now'
	مه سه له	məsəló 'question, problem'
	گرنگ	gĩrĩŋ 'important'
	ژيان	žiyán 'life'
	نه ته وه	netəwé 'nation'
	هاته گوري	hatnə góre (ye-) 'to come up, come into existence, arise'
		که نه ويـش "and it is, namely..."
	د واکه وتن	dwakəwtĩn 'falling behind; backwardness'
	هو	hó 'reason'
	چونـیـتی	čonetí 'manner, way, method'
	چاره کردن	čarekĩrdĩn 'treatment; curing, solution'
3	بريك	bĩrek lə 'a chunk of; some of'
	نه ديب	ʔedíb 'writer, man of letters'
	به ريز	bə réz 'respectable, esteemed'
	له م رووه وه	lém řuwèwə 'on this subject'
	بيروړا	bĩruřá 'opinion, idea'
	د ه رځستن	dər xĩstĩn (xə-) 'to disclose; to express' (an opinion)
	خه ريك بـوون	xerík-i...bún, xerik bún (foll. by sub-juncts.) 'to be busy at..., be busy (doing s.th.)'
	روون کردن وه	řunkĩrdnəwé 'to clarify, to elucidate; elucidation'

له پاشا	le páša 'afterwards'
چاره	čaré 'remedy, cure'
ئه وـتـو	ʔewto (foll. by kə and subjunct.) 'such a...as to, of such a nature that...'
د وـزـینه وـه	dozinewé (doz-) 'to find'
به یه کـجـاری	bə yekjarí 'completely, totally'
لا بـردـن	la bīrdīn (bə-) 'to remove'
4 خه ریک بون	xerik bun (foll. by subjunct.) 'to be about to (do s.th.)'
	خه ریکی ئه وـه بـوو "was about to"
ئاسمان	ʔasmán 'heaven'; here: 'horizon'
ئاوا بـوون	ʔawa bún 'to set (sun)'; here: 'to disappear'
ئه گه ر... نه بوایه	ʔəger...nébwayə 'had it not been for...'
وتار	wītár 'essay; article'
دواى	dwaí 'last, latest'
ماموستا	mamostá 'teacher; professor (title of respect for learned men)'
محه ره م	muherém 'Moharam' (the first name of a contemporary young Kurdish writer)
خوشه وىست	xošewíst 'beloved; respected' (used with names of newspapers or magazines as a sign of respect)
بـلاـو کـردـنـه وـه	bīlaw kīrdnewé 'to publish'
دیسانه وـه	dísanewə 'again, once again'
سه ر له نوى	sér le nwe 'anew, all over again'
هینانه کایه	henane kayé (hen-) 'to bring on stage; to focus attention on'
ده ست کردن به	dəst kīrdīn bə 'to start, commence to'

ليکولینه وه	lekol ^l inewé 'discussion, critical examination'
ده رځستن	dərxistīn 'expression' (of opinion)
5 دورر بوون له	lə...dur bŭn 'to be far (removed) from'
نه ك... به لكو	nék...bél ^l ku 'not...but rather'
	شيك "نه ك له به ر هيچ شتيك (and) not for anything, not for any reason"
وجود	wǐjúd 'existence'
واقعی	waqı́ı 'actual, real'
دین	dín (no pres. stem) 'to see'
هه رچه نده	hércəŋə 'nevertheless'
خوی له خویا	xoy læ xóya 'in itself'
6 را	řá 'opinion, idea'
تایه تی	taybetí 'personal, private, my own (personal) opinion'
هه لگرتن	həl girtīn (gr-) 'to keep, defer (opinion, etc.)'
7 كاك	kák (title of respect)
اهتمام دان به	ʔihtimam bə dán 'to attach importance to; concern'
وه ها	wəhá 'like this'
	به جور يکي وه ها "in such a way"
ترس وله رز	tīrsulérz 'great fear, alarm' (lit., "fear and quaking")
پیشان دان	pišan dán 'to show'
له باره ی	lə baré-i...əwə 'about, concerning'
ناره زایي	narezaí 'displeasure, resentment'
وون بون	wīnbŭn 'loss; disappearance'
له لایه که وه... له لایه کی تره وه 8	lə láyekəwə...lə láláyek-i tīrəwə 'on

	the one hand...and on the other'
باس	bás 'subject'
بروا	bīrwá 'belief, conviction'
به تين	bə tín 'strong'
رای	řéʔi (with suffixes: řéʔy-) (Ar.) 'opinion'
ئه وه...كه	ʔəwe...kə 'that' (conj.; this redundant ʔəwe is used when kə introduces a clause which is the object of a preposition)
	... "I would like to..."
گرر	gīř 'flame, blaze'
مناقشه	munaqeššé 'debate'
ئه ده بی	ʔədəbí 'literary'
خوش کردن	xoš kīrdīn 'to fan'
پال پیوه نان	pal pewe nán kə... (ne-) 'to push'; here: 'to stimulate, prompt s.o. to...'
به ئاشکرا	bə ʔaškīrá 'openly, clearly'
خسته روو	xīstne řú (xə-) 'to uncover, expose; to express (an opinion, etc.)'
9 له پشه وه	lə péšewe 'formerly, previously'
دوان	duwán (dwe-) 'to speak, talk (about:lə)'
	له ږوانه دا "in the past few days"
یه ک گرتن	yək gīrtīn (gr-) 'to agree (with e.o.)'
سه ره تای	səretaí 'primitive, beginning' (adj.)
	یه ک ئه کړن به جوړیکسې سه ره تای "they are essentially in agreement"
10 جیاوازی	jyawazí (lə niwán) 'difference (between)'

	روو	le řú-i...əwə 'in respect to, with reference to'
11	به کورتی	bə kurtí 'in short, in brief'
	دانه پال	dane pāl (də-) 'to ascribe, attribute s.th. to'
	ریزگرتن	řezgirtín 'respect, high regard' neg.: 'lack of respect, disrespect for'
	نه بیرون	nəbún 'lack'
	ریکـخراو	řekxiráw 'organization'
	لکاندن پیکه وه	līkandín pekəwə (lken-) 'to unite, to bring close together'
	به ته نگه وه بیرون	bə tən...əwə bún 'to be concerned with..., take care of'
	کمی	kemí 'paucity'
	سه ره وه	sérəwə 'above, above-mentioned'
	ئه مانه	ʔəmané 'these'
	ئه نجام	ʔənjám 'effect, result (of: bo)'
	ده ر خستن	bo dər xīstín (xə-) 'to show, reveal to'
	سه ره کی	sərəkí 'main, principal'
	گه رانه وه بو	geranəwé bo (gəre-) 'to go back to, be attributable to'
	کومه ل	komél 'community, society'
	ئابوری	ʔaburí 'economics'
	سیاسی	siyasí 'politics'
12	به لای... وه	bə la-i...əwə 'in the view of'
	پیش که وتن	peškəwtín 'advancement, progress'
	کومه لایه تی	koməlayətí 'social'
	بونـه	búnə 'to become'
	خه بات کردن	xəbat kīrdín 'to struggle'

	سهخت	séxt 'rugged, rough'
	په پوښته... بکسریت	"we must struggle hard..."
	له پېناوی	le penáw-i...da 'for the sake of, for'
13	شیوه	šewé 'pattern, type'
	بیرکړنه وه	birkĩrdnəwé 'reasoning, thinking' (n.)
14	بوی هه بون	boy həbún kə (foll. by subjunct.) 'to be the right, prerogative of s.o. to...'
	پروم هه کـــ	"I have the privilege of..."
	سر	sér 'head'; here: 'aspects, sides'
	ریکه	řegé 'method, way'
	هه رگیز	hergíz (with neg.) 'in no way, not at all'
	ریک که وتن له گه ل	řek kəwtín lægəl...da 'to agree with, tally with'
	مفهوم	məfhúm 'concept, notion'
15	نه رک	ʔérk 'hardship, toil'
	نه وتـــو	ʔəwto 'so much'
	په بچ دانه وه	perč danəwé 'refutation, rebuttal'
	له راستیا	le řastíya 'in fact, in truth'
	زروږ	zĩrúf 'condition, situation, circumstance'
	روون کړنه وه	řun kĩrdnəwé 'to clarify'
16	شتیک	šítek 'some, a bit of'
	سنور پېدان	sĩnurpedán 'defining, delimiting' (n.)
17	وا زانین	wa zanín (zan-) 'to believe, suppose, imagine'
	به ستراو به	bestráw bə 'tied, linked to, contingent upon'

له ناو چوون	lənawčún 'nonexistence; destruction'
ئیمپریالیزم	ʔimpiryalízim 'imperialism'
چه وسانده وه = چه وساند نه وه	čəwsanɲəwé [čəwsandnəwé] 'oppression, persecution'
18 وته	wíté 'word'; here: 'statement'
کلاسیکی	klasikí 'classical'
دان نان به	dannán bə...da 'admission, acknowledgment of'
هیز	héz 'power, force'
دروست کەر	drustkér 'creator; creative'
ئه وتـو	...i-ʔəwtó 'such a...'
به شدار بـون	bəšdar bún lə 'to participate in'
پیش خستن	pešxístin 'advancement, development'
له ناو بردن	lənawbīrdin 'elimination, annihilation'
دانان	da nán bə... (ne-) 'to regard, consider s.th. to be...'
ئاوینه	ʔawené 'mirror'
نواندن	nuwandin (nwen-) 'to represent'; here: 'to reflect'
به ریکه	béreke, bér '(agricultural) produce, yield; fruit'
کـوش	kóš 'lap'
پی گه یشتن	pe gəyštín (gə-) 'to ripen, grow to maturity'
ئه وا	ʔəwá 'then, in that case'
به نـرخ	bə nīrx 'valuable'
به پـیت	bə pít 'rich, fertile'
به تـام	bə tám 'tasty'; here: 'exquisite, elegant'

19	سەیر کردن	səyrkirdîn 'viewing, regarding' (n.) "from this perspective"
	نرخ	nîrx 'value'
	کەم کردنەوه	kem kirdnəwé 'to deprecate, lessen'
	سەرکردە	sərkirdé 'leader, chief'; here: 'fundamental, basic'
	کارێگەر	karigér 'effective'
	گۆڕینه	gorinér 'change-producing'
	ئاراستە کەر	ʔarastekér 'steering, guiding'
	پێشکە و تێڕ	peškəwtú 'progressive'
	پشتگیر کردن	pīštgir kirdîn 'to support, back up'
	جۆر	jór 'kind, sort'
	بە بی بە زەیی	bəbe bəzəí 'mercilessly, ruthlessly'
	چون بە گێژا	čun bə gīž...da (č-) 'to attack s.th.'
	بە رەهه گانی کردن	berberəkanè kirdîn 'to defy; to oppose'
21	هه رچه نده	hérčəŋə 'however much, although'
	بروا کردن	bîrwa bə... kirdîn 'to believe in...'
	مادی	madí, maddí 'material (as opp. to spiritual)'
		"material circumstances"
	گۆڕین	gorín (gor-) 'to change' (intrans.)
	هه روه ها	herwəhá 'in the same manner, similarly'
	ده سته پارچه	dèstəparčé 'helpless'
		"are not so helpless that..."
	هه ل سوراندن	hel surandîn (suren-) 'to wield'; here: 'to manipulate'
	سەرکردە	sərkirdé 'leader, chief'

ریبهری کردن	řeberi kirdîn 'to guide'
ئاراسته کردن	ʔarastə kirdîn 'to direct'
22 سوکان	sukán 'steering wheel'
سه‌رکرده کردن	sərkirdə kirdîn 'to lead, guide through'
نەخشە	nəxšə 'map'; here: 'plan, guidelines'
دا نان	da nán (ne-) 'to draw up, draft'
ئەندازیار	ʔəŋazyár [ʔəndazyár] 'engineer'
دەروون	dərún 'innermost; conscience'
مروڤایه‌تی	mīrovayetî 'humanity'
سـووپا	supá 'army'
دووەم	duwém 'second'
23 ناخوش	naxóš 'unpleasant'
ناهه‌موار	nahəmwár 'unhappy; unfortunate'
دوزەخ	dozéx 'hell, inferno'
دیوار	diwár 'wall'
هه‌ژاری	hežarî 'poverty'
نەزانى	nezanî 'ignorance'
نەخوشى	nəxošî 'sickness, disease'
چه‌رمه‌به‌ری	čərməserî 'trouble; suffering'
پێغمەر	peyemmer 'prophet'
	"he is such a new prophet that..."
سەر شور کردن	sər bə... šor kirdîn 'to bow one's head to... (in submission)'
تاریکی	tarikî 'darkness'
مەردانە	mərdané 'manfully, boldly'

چاک کردن به لادا	čak læ... kirdīn bæ lada 'to buckle down to...'
گورانی آزادی	goranī- ʔazadī 'songs of freedom'
گورانی وتن	gorani wītīn (lē-) 'to sing'
سرود	sīrūd 'anthem, national song'
شورش	šorīš 'revolution'
آواز	ʔawáz 'tune, melody'
بلاو برونه وه	bīlaw bunəwé 'to spread (intrans.)'
که وته کار	kəwtne kár bo (kəw-) 'to begin to function at...; to come into full swing'
روخاندن	řuxandīn 'demolition, destruction'
24 شیان	šiyán (še-) 'to be permissible, be allowed'
به ستن	bəstīn bæ...əwə (bəst-) 'to adjoin; to tie, connect s.th. to'
میکانیکى	mikanikí 'mechanical'
	به شیوه یه کى میکانیکى "in a mechanical way, mechanically"
25 من له سه ر ئه و بر وایه م	mīn læ sər ʔəwbīrwayəm kə 'I am of the opinion that...'
پیدا بوون	peйда bún 'to come to exist, be created'
	په داب بووه په داب بووه پوره کى peydabuwe ké "the reason that literature exists is for it to..."
26 که واته	kəwatá 'then, in that case'
	که واته هه ر نه "then it does not exist at all."
27 پیویست	pewīst 'requirement'
هه لسان به	həlsán bæ (s-) 'to perform, carry out (a task, etc.)'

هه لئاسی "it does not satisfy this requirement"

هه کاره ناکات "it does not perform this task"

هه رگیز نیه "it does not exist at all"

هه پوویت به وه ناکات که بلین "there is no need to say"

یان هه بیت هه بیت یان نه بیت یان "either Kurdish literature exists or it does not, or else..."

پوویت بوون به

pewfst bə...həbún 'to need, require...'

په نسلین

pensilín 'penicillin'

اورومایسین

ʔorcmaysín 'aureomycin'

چاک بوونه وه

čak bunəwé 'to recover, get well'

هه لسانه سه ر پی

həl sanə sər pé (s-) 'to stand up on one's (own) feet'

به کاری خوی هه لسی "that it play its part"

بناغه

bīnayé 'foundation, basis'

بی که لک

be kélk 'useless'

مردن

mīrdín (mr-) 'to die'

نه خوشه که "the patient"

چار کردن

čar kīrdín 'to remedy, cure'

تازه چاری ناکریت "can no longer be cured"

سه ره که ی تری رایه که "the other side of my opinion"

خوی ده رختن

xoy dər xīstín (xə-) 'to show off'; here: 'to make itself evident, become clear'

به کورتی

bə kurtí 'briefly'

به ئاشکرا

bə ʔaškīrá 'clearly'

	ledwán 'conversation, talk'	لی دوان
	donkišót 'Don Quixote'	دونکیشوت
	ledwanek-i donkišotí 'a Quixotic argument'	لی دوانیکی دونکیشوتی
	be bérə 'fruitless, barren'	بی به ره
	tənya ʔəwə nébet kə... 'except that...'	ته نیا ټه وه نه بیت که
	munaqəšš 'debate'	مناقشه
	řukéš 'coating, overlay'; here: 'superficial'	روو که ش
	be ʔenjám 'inconsequential, ineffective'	بی ټه نجام
	berpa kirdín 'to stir up, stimulate, provoke' (argument, etc.)	به رپا کردن
30	řéŋə (foll. by subjunct.) 'perhaps'	ره نکه
	xwendəwár 'reader'	خوینده وار
	lĩč həl qurčanín (qurčen-) 'to bite one's lips; to pout' (in disapproval)	لچ هه لقور چانن
	nawčəwan gĩrž kirdín 'to frown'	ناوچه وان گرژ کردن
	qəzubéz 'aversion, repugnance'	قیزو بیز
31	wəram danəwé (də-) 'to reply, answer'	وه رام دانه وه
	pĩrsyar lə... kirdín 'to ask a question of'	پرسیار لی کردن
	ʔáya (interrogative particle)	آیا
	pewán 'measure, measurement'	پیمان
32	sovyatí 'Soviet'	سویاتی
	hawtá 'equal, par'	هاوتا
	ləgəl...da hawta kirdín 'to compare s.th. with...'	هاوتا کردن
	"can...be compared..."	هاوتا ټه کریت

	پی	pé 'foot; measurement'
		به م پی به "by such and such an amount"
33	پیمانه	pewané 'measurement (of length etc.)'
	مقیاس	mīqyás (Ar.) 'measurement'
	راست	řást 'correct'
	پیمانه کردن	pewanekīrdīn 'measuring, to measure'
	رو به رو	řuběřú 'face to face; frankly, bluntly'
	سیر	séyr 'strange'
	زیر	zér 'gold'
	آهن	ʔasīn 'iron'
	له یه ك رووه وه	le yék řuwewe 'on one side'
	به رابه ر کردن	beramber kīrdīn 'to compare, put side by side for the purpose of comparison'
34	هه روه ها	herwehá 'similarly, likewise'
	قوناغ	qonáy 'stage, interval of time or part of a journey'
	ده در	déwr 'role'
		ده درى خوى نه نـوینی "it represents its stage (of development)" i.e., it plays its role
36		قوناغى میزویی "stage of history, stage of historical development"
	کردن به	kīrdīn be 'to make s.th. into'
	وینه	wenó 'picture'; here: 'example, type'
	له به ر	le bér 'before, in front of'; here: 'against'
	روشنایی	řošnaí 'glimmer, light'
	پله	pīló 'rung, stage'; here: 'degree'
	پیماندن	pewandīn (pew-) 'to measure s.th.'

	که وا له قوناغیکی میژوویی ئە وتـودا ئە ژێ کـە ...	"which lives in such a stage of historical development that..."
	بە هیچ جورێک	bə bīč jorek 'in no way'
	بە نزیک نـە دـوور	"neither from near nor afar"
	پە یوندی بوون بە	péywēndi bə...əwə bûn 'to have connection with'
	زروونی مادی	"material circumstances"
	لە ... چون	lə...čún 'to resemble s.th.'
37	بە ریز	bə řéz 'respectable, honorable'
	هە ست کردن بە	həst bə kīrdīn 'to feel; to become aware of'
	هە لقولان	həl qulán (qule-) 'to spring out from, well up out of'
	چوون بە گـز	čun bə gīz...da 'to assault, attack'
	ناوچە	nawčé 'district, region; area'
	گـورین	gorín 'to change; transformation'
38	خستە روو	xīstnə rú (xə-) 'to display, expose'
	ئە پـرسـیارە ئە خـهـیـنـه روو	"we ask this question"
	زیندو	zīnú 'alive, living'
39	دە رخستن	dər xīstīn (xə-) 'to show, display'
	سە ره رای	sérera-i 'in addition to'
	سە رکه وتن	sərkəwtīn 'success'
40	هە ر که سی	hər kése (foll. by subjunct.) 'anyone, any person who'
	راستی پە رست	řastīperīst 'truth-loving person; honest'
	نکول کردن	nīkul kīrdīn 'to deny'

به شـداری	bəšdarí lə 'participation in'
بررین	bĩřín (bř-) 'to cover (a distance), pass through (a stage, etc.)'
41 به لای منه وه	bəlaí mĩnəwə 'in my view'
به لگه	bəlgó 'proof; evidence'
ئه ی	ʔáy (voc. part.) 'O!'
بام = با	bám = bá (foll. by subjunct.) 'let's'
یه کـگـرتن	yək gĩrtĩn (gr-) 'to unite'
خه بات	xəbát 'struggle'
سهخت	séxt 'difficult, hard'
42 بیر کردنه وه له	bir lə... kĩrdnəwé 'to think of'; here: 'to concentrate on'
چاك كردن	čakkĩrdĩn 'improvement'
هو	hó 'cause, reason; means'
	له زووترین کاتدا "as quickly as possible"
به ر	bér '(agricultural) produce'
رنـمین	řĩnín (řm-) 'to pluck' (fruit from a tree)